NR 217 STRIP SCHRIFT

BERT BUS — VEERTIG JAAR OP REIS

THEORIE VAN HET BEELDVERHAAL

BRUCE JONES

20 JAAR STRIPSCHAP

TOP 12 VAN 1987

ARCHIEF: DAAN JIPPES' PEP-SPOTTERS

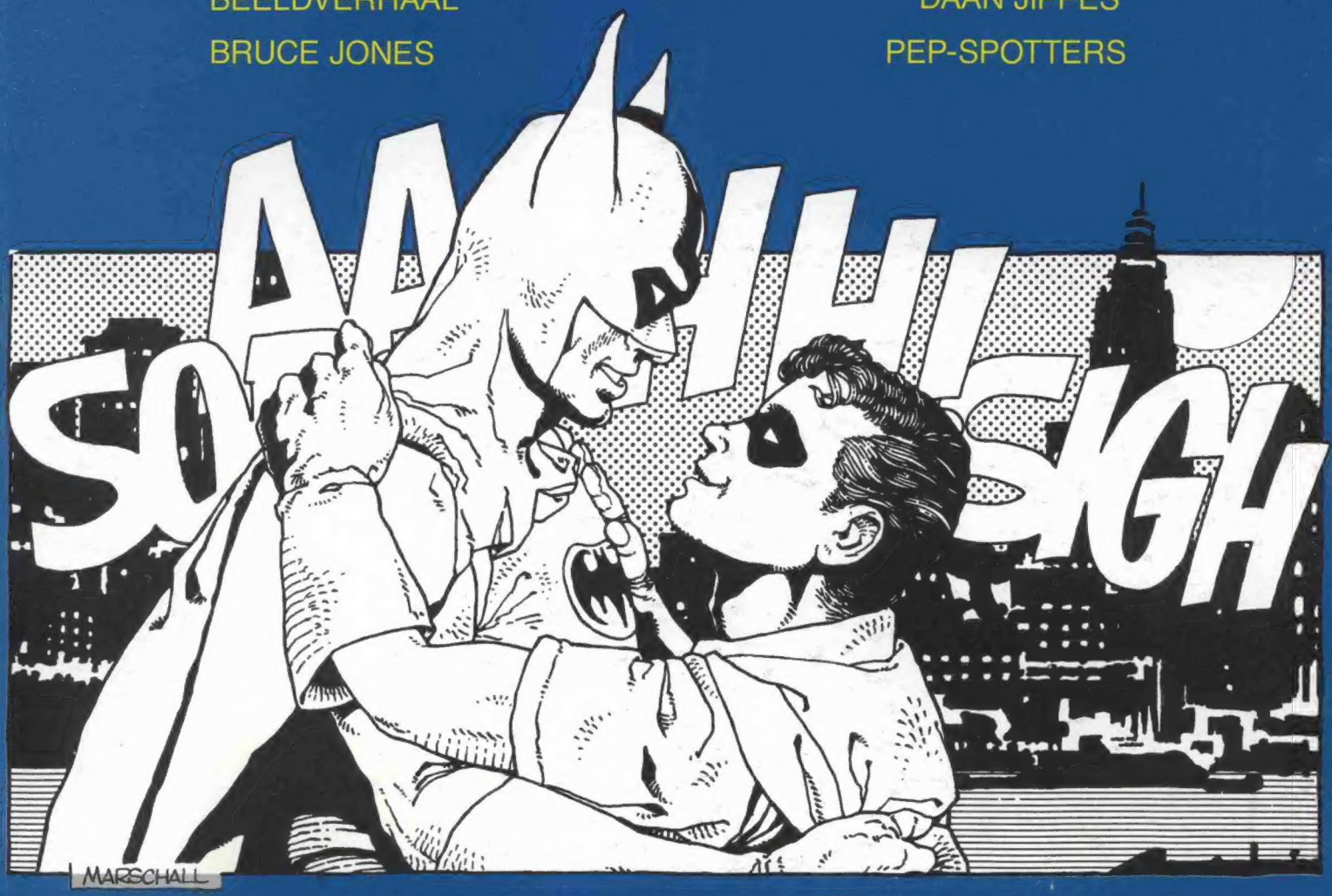

21E JAARGANG • LOSSE NUMMERS FL 9,50 • BFRS 190

STRIPSCHRIFT SPECIALS

Lucky Luke
Kees de Bree en Hans van den Boom analyseren de wereld van Morris, schepper van Lucky Luke. Met veel onbekend illustratie materiaal.

Suske en Wiske
Een schat aan informatie over deze meest succesvolle Vlaamse strip aller tijden. Veel onbekend illustratiemateriaal en acht kleurentekeningen.

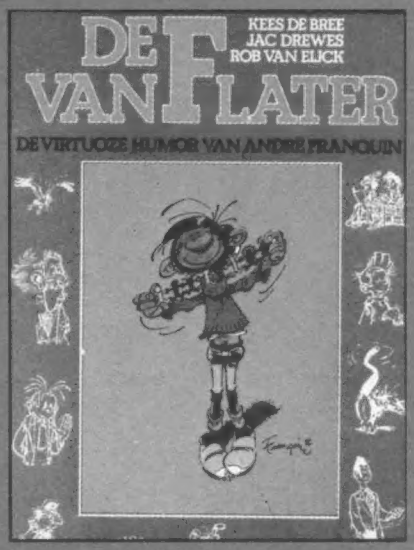

De F van Flater
Een groot interview met, en artikelen over de meest nagetekende stripmaker: André Franquin, schepper van Guust Flater en de Marsupilami.

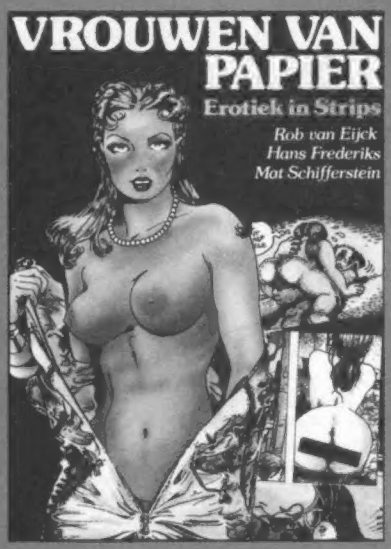

Vrouwen van Papier
Erotiek in Strips. Artikelen o.a. over de meesters van de erotische strips, Manara, Crepax en Pichard. Censuur in strips en pin-ups.

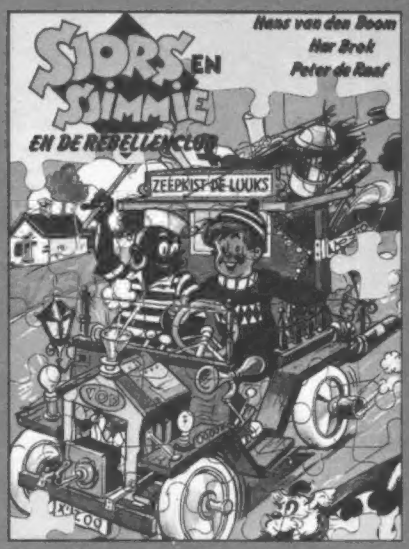

Sjors en Sjimmie
Een uitgebreid dossier over twee striphelden, die nog steeds een ongekende populariteit hebben. .

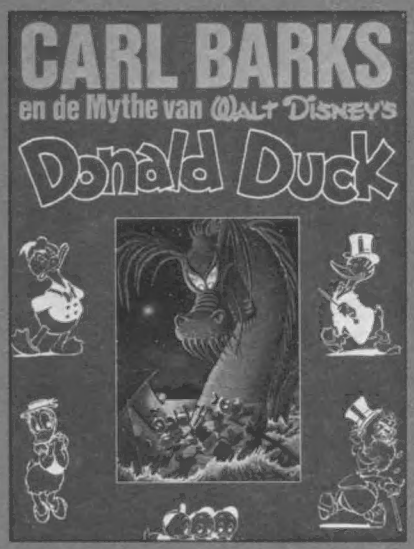

Carl Barks
Carl Barks en de Mythe van Walt Disney's Donald Duck. Het meest complete overzicht van leven en werk van Carl Barks. Talloze unieke illustraties, foto's, cartoons, storyboards voor de legendarische Duck-tekenfilms uit de jaren dertig.

SPECIALE STRIPSCHAP AANBIEDINGEN

Alle Stripschrift specials nu voor *f* **10,--**
Bij aanschaf van 3 tegelijkertijd *f* **25,--**
Alle zes voor de unieke prijs van *f* **40,--**

Te bestellen door overmaken van het bedrag op Postbank 32 91 121 of AMRO bank 46 28 09 498 t.n.v. HET STRIPSCHAP, Amsterdam.

NR. 217 — 21e JAARGANG, 1988

Uitgegeven door Het Stripschap, Nederlands Centrum voor Belangstellenden in Strips, goedgekeurd bij K.B. 30 september 1968.

REDAKTIE
Postbus 4835, 1009 AV Amsterdam
telefoon 020-939857.

UITGEVERS
Het Stripschap, Postbus 11335, 1001 GH Amsterdam, telefoon 020-939857.

ADVERTENTIES
Advertenties kunt u direkt opgeven bij Het Stripschap of de redaktie van Stripschrift.

BLADMANAGER
Nelleke Lindhout

REDAKTIE
Baldi Dekker jr., Arco van Os, Pieter van Oudheusden, Hans Pols.

MEDEWERKERS
Harry Balm, Har Brok, Nico van Dam, . P. Hans Frankfurther, Koos Schulte.

VORMGEVING
Paul Stoute (Vormgeving Rotterdam)

OMSLAG
Fred Marshall

STRIPSCHRIFT IS VERKRIJGBAAR

- via een lidmaatschap/abonnement à ƒ 64,50. Postgiro 1513000 of bankrekening 42.11.38.114, beide t.n.v. Het Stripschap te Amsterdam.
- via een abonnement (jan. t/m dec.) à ƒ 49,50. (buitenland ƒ 59,—)
- via een CJP-abonnement à ƒ 42,75.
- losse nummers verkrijgbaar in de boekhandel of door storting van ƒ 9,50 op postgiro 3 291 121 t.n.v. ledenservice Het Stripschap onder vermelding van "Stripschrift nummer ..."

Houders van een CJP-paspoort dienen zich via hun CJP-buro op te geven. Lopende (bestaande) abonnementen kunnen eerst worden omgezet in het komende kalenderjaar. Abonnementen op Stripschrift, opgegeven in de loop van een kalenderjaar, omvatten alle in de desbetreffende jaargang te verschijnen nummers.

KLACHTEN over bezorging, adreswijzigingen en inlichtingen over abonnementen uitsluitend via Postbus 4835, 1009 AV Amsterdam.
Niets uit deze uitgave mag worden vervoeldigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Stripschrift en auteurs.

De verantwoordelijkheid voor de geplaatste artikelen berust bij de auteurs.

ISSN 0165-845X

PRODUKTIE
Pro-Dukt Grafische Produkties
Nijverheidswerf 35-37
1402 BV Bussum

REDACTIONEEL

Zoals velen van u waarschijnlijk al op deze of gene wijze vernomen hebben is Vonk/Uitgevers B.V. niet langer onze uitgever. Het contract met Vonk/Uitgevers B.V. is door Het Stripschap opgezegd.
De laatste twee nummers van de 21e jaargang worden door Het Stripschap zelf uitgegeven. Omdat er een achterstand is ontstaan in het uitbrengen van deze nummers zullen deze kort op elkaar gaan verschijnen.
Voor ons – als redaktie – is de situatie van de afgelopen jaren, net als voor u erg vervelend geweest. Wij zijn bereid om met nieuwe uitgangspunten ons in te zetten voor een aktueel vakblad van niveau.
Dit nummer biedt veel verschillende artikelen. Bert Bus – afgelopen september 40 jaar striptekenaar – wordt geinterviewd over zijn oeuvre. Dit is het tweede deel van de bibliografie, waarvan het eerste deel door de Lijn uitgegeven werd. Ons inziens van groot belang is de eerste aanzet van Hans Pols om te komen tot 'de theorie van het beeldverhaal'. Uw medewerking en/of bijdragen zijn noodzakelijk en worden door ons zeer op prijs gesteld, ongeacht de vorm waarin zij ons bereiken. Een telefoontje is net zo goed als een brief of kant-en-klaar artikel. Een reaktie op het stuk van Hans Pols is ons even lief als een gloednieuw idee. Laat ons in ieder geval iets horen. Het eerste deel in deze serie is getiteld: Gedachten over het beeldverhaal 1.
Verder biedt dit nummer de top 12 van 1987 samengesteld door de redaktie en een aantal genodigden, een artikel over de bijzondere serie Batman. In het archief staan de oude Pep-spotters van Daan Jippes.
Een verschijnsel dat de laatste tijd in de publiciteit komt is de 'non profit-strip'. Stripalbums met nieuwe strips rond een thema of soms alleen met herdrukken. De opbrengst komt steeds ten goede aan de bepaald doel. De organisatie achter het album kan nogal verschillen. De verkoop van Strips voor Mozambique moet eerst de kosten opbrengen; de netto opbrengst gaat naar de Mondlane Stichting voor projekten in Mozambique. Cartoon Aid laat de kosten door sponsors opbrengen, verkoopt het boek commercieel en draagt de opbrengst over aan Band Aid. In het artikel Non profit-strips geven wij een beschrijving van de boeken en het doel waarvoor de opbrengst gebruikt wordt.
Op 11 oktober 1987 bestond Het Stripschap 20 jaar. P. Hans Frankfurther – oprichter van Het Stripschap – hield tijdens het feest in Artis ter herdenking van dit feit een toespraak. Gezien de inhoud van deze toespraak drukken wij deze in zijn geheel af in het verslag van dit verjaarfestijn in de Koningzaal in Artis, Amsterdam.

INHOUD

BERT BUS: VEERTIG JAAR OP REIS DOOR DE RUIMTE EN TIJD pag 2
DE GUITENSTREKEN VAN QUICK, FLUPKE EN CASTERMAN pag 13
GEDACHTEN OVER HET BEELDVERHAAL 1
NON PROFIT STRIPS pag 16
BRUCE JONES: VERHALEN MET EEN STAARTJE pag 21
DE TOP 12 VAN 1987 pag 23
BATMAN: IN MIJN MAAG WOELT EN GROMT HET BEEST pag 30
VERJAARSFEEST IN ARTIS: HET STRIPSCHAP 20 JAAR pag 33
BOEKEN IN HET KORT pag 37
ARCHIEF: DAAN JIPPES pag 43
NIEUWS pag 58

Veertig jaar op reis door de ruimte en tijd...

DOOR KOOS SCHULTE

Hoewel er in het verleden ook in Stripschrift meerdere artikelen geplaatst zijn over Bert Bus lijkt het me een aardige zaak om het verleden en het heden aangaande deze illustrator nog eens onder de loupe te nemen.
In september was het namelijk precies *veertig* jaar geleden dat de tekencarrière van Bert Bus is begonnen.
Als 16-jarige werd hij bij De Spaarnestad in Haarlem aangesteld, in eerste instantie om Frans Piët, jarenlang de tekenaar van *Sjors*, te assisteren. Furore zou hij gaan maken met zijn eerste eigen sciense fiction-reeks *Olaf Noord*, die jarenlang de achterpagina van het voormalige stripblad Sjors zou sieren. Een strip waarvan hij zoveel jaar na dato toegeeft dat het tot de pulp-verhalen behoort.
Hoe het ook zij: enkele generaties hebben zo ondertussen genoten van zijn scheppingen. Wanneer we de tekenaar goed beluisteren, staan er nog heel wat spannende s.f.-series én geschiedenis-produkties op stapel.
Omdat de periode 1947-1957 in de bij de lijn gekomen bibliografie reeds uitvoerig aan de orde is geweest, kan dit artikel als een voortzetting gezien worden.

De periode 1957-1987, geschiedenis, heden én toekomst ...

Wanneer in 1976 in de Oberon zwart/wit-reeks het eerste deel van Lance Barton *De banneling van Nimmorac* verschijnt is de Bert Bus-revival niet meer te stuiten. Het ene na het andere stripalbum van de in Santpoort woonachtige tekenaar/schrijver komt van de pers. Liefhebbers van de 'oude' Sjors kunnen hun hart ophalen. Na het *Lance Barton*-epos verschijnen in de dan nog florerende zwart/wit-reeks: *Theban de eerste wereldreiziger, De slavenkoopman van Pompel, De gouden kraag, Huckleberry Finn, De brug in het oerwoud* en *De avonturen van Cliff Rendall*. Ook de dan lopende reekst van Bert Bus uit de Eppo, Stef Ardoba, komt in boekvorm uit. Nadat in 1981 een vijfde *Archie, de man van Staal*-album is verschenen, is het overgrote deel van de stripproduktie van Bert Bus herdrukt. In 1982 besluit men bij Oberon het mes te zetten in de album-uitgaven. Een vervelende zaak, niet alleen voor de tekenaar, maar met name ook voor zijn publiek.

OLAF NOORD
AAN BOORD VAN EEN JACHTBOOT VERTELT OLAF NOORD ZIJN AVONTUREN. JUIST TOEN HIJ EEN VLIEGENDE SCHOTEL ACHTERVOLGDE, WEIGERDEN DE MOTOREN VAN ZIJN VLIEGTUIG EN WAS HIJ GENOODZAAKT EEN NOODLANDING UIT TE VOEREN...
IN SUIZENDE VAART SCHOOT HET TOESTEL OP DE AARDE AF....
JAMMER! IK HAD GRAAG IETS MEER WILLEN ZIEN VAN DIE SCHOTEL.
TERWIJL HET GEHEIMZINNIGE LICHT IN DE VERTE VERDWEEN, SLAAGDE OLAF ER IN HET VLIEGTUIG VEILIG AAN DE GROND TE ZETTEN.
PFF! DAT WAS OP HET KANTJE AF! IK BEGRIJP ER NIETS VAN, DE MOTOREN WAS DE RADIO TEGELIJK DEFECT. IK HOOP MAAR DAT DIE LUI VAN HET VLIEGVELD ME GAAN ZOEKEN.
TEVERGEEFS TRACHTTE OLAF DE RADIO TE HERSTELLEN. TERWIJL HIJ IN DE OPKOMENDE SNEEUWSTORM OM HET TOESTEL LIEP, HOORDE HIJ HET NAARGEESTIGE GEHUIL VAN HONGERIGE WOLVEN. EN SNEL BESLOOT HIJ, DE VEILIGHEID VAN DE COCKPIT OP TE ZOEKEN....
MAAR HET WAS REEDS TE LAAT. EEN GROTE TROEP WOLVEN HAD HEM DE WEG AL AFGESNEDEN...
WEL JA, KOMEN JULLIE MIJN PRET MAAR BEDERVEN!
GELUKKIG DAT IK MIJN PISTOOL BIJ ME HEB. SCHEER JE WEG, DUIVELSGEBROED!
PLOTSELING VIELEN DE WOLVEN OLAF AAN. ONZE VRIEND LOSTE SNEL ENIGE SCHOTEN OP DE HUILENDE EN BLAFFENDE BENDE. DE WOLVEN LIETEN ZICH ECHTER NIET AFSCHRIKKEN EN HET WERD EEN VRESELIJK GEVECHT...

Olaf Noord - Bert Bus' eerste science fiction strip, gepubliceerd in de Rebellenclub

In 1983 verschijnt in Eppo *Mallorix*. De pers reageert enthousiast, maar na zo'n 50 afleveringen valt het doek voor deze Friese stripheld. Het jaar daarop verschijnt bij uitgeverij De Lijn het eerste deel van de Bert Bus-bibliografie. In dit tweede deel komen we een uitstekende herdruk tegen van de eerste s.f.-strip van Bert Bus: *Olaf Noord*.

In 1985 krijgt de illustrator een vervelend ongeluk. De stripproduktie ligt dan ook vrijwel stil. Wanneer de tekenaar weer volop aan het werk kan, stemt Oberon erin toe dat hij thuis blijft werken. Vrucht hiervan is de nieuwe strip *Russ Bender*, die vanaf eind 1986 wekelijks in Eppo verschijnt.

Eind 1986 verschijnt bij uitgeverij Storm het niet eerder in boekvorm uitgebrachte achtste *Stef Ardoba*-verhaal *De levenplukkers*, terwijl dezelfde uitgever ook het negende, luxe album: *Archie in de IJstijd* heeft uitgebracht. En of dat alles nog niet genoeg is, is het eerste gedeelte van *Malorix* in boekvorm bij uitgeverij Oberon verschenen. (Stripturf. sprecial-reeks nummer 8)

Momenteel werkt de tekenaar aan het tweede *Russ Bender* verhaal, wat als werktitel heeft: *De poort van Loch Dunbar*.

THEBAN

Na de s.f.-reeks *Olaf Noord*, die van 1953 tot 1957 verscheen, startte je *Theban*. Waarom gebruikte je in de eerste twee episodes geen balloons, maar tekststroken?

Balloons vond ik vroeger lelijk. Ik zag de tekst liever volkomen gescheiden van de tekeningen, zoals dat gebruikelijk was bij de avonturenstrips in de krant. De Amerikaanse strips, die mijn grote voorbeelden zijn geweest, zoals *Tarzan, Flash Gordon* en *Prins Valiant*, hadden ongekaderde tekstblokken, maar het gaf het geheel wel iets 'statisch'. Daarom koos ik later voor de balloon, omdat de handeling wat filmischer verloopt. Toch wissel ik balloons nog steeds af met tekstblokken, dit om het verhaal meer sfeer te geven.

Zou je terug willen naar platen met tekst eronder?

Nee, nu niet meer! Ik denk dat het te maken heeft met de ontwikkeling van mijn strip.

Theban is een Dorische Griek, die zo'n 1000 jaar voor Chr. leefde en een rondreis maakte door de toen bekende wereld. Had je in het tekenen van zo'n historisch verhaal net zoveel werkplezier als bij de s.f.-avonturen van Olaf Noord?

Natuurlijk! Ik ben geïnteresseerd in vele onderwerpen en niet speciaal gefixeerd op één onderwerp. Mythologie en toekomstfantasieën liggen in wezen niet zo ver uit elkaar, alleen wijzigt het decor. Anders wordt het, als het om een zo realistisch mogelijke benadering gaat van een bepaalde historische periode. Dan moet je je goed dokumenteren.

Op aandrang van de toenmalige Sjorsredaktie moest je de avonturen van Theban beëindigen. Zit er kans in dat je ooit Theban nieuwe avonturen laat beleven?

Nee, daar zit niemand na al die jaren meer op te wachten. Ik zie het eerder zo: *Malorix*, m'n laatste historische figuur, zou een reïncarnatie van Theban kunnen zijn, levend in een ander tijdperk. En wie weet zou ook Kelton uit *De slavenkoopman van Pompeï* een reïncarnatie van Theban of Malorix kunnen zijn ...

In 1960 maakte je *De brug in het oerwoud*. Je was hier zelf niet zo gelukkig mee ...
De strip was zomaar een experiment, een beetje geïnspireerd op Hergé's Kuifje. Nadat ik er enige tijd mee bezig geweest was, had ik er eigenlijk niet meer zo veel plezier in. Toch heb ik veel bewondering voor de 'klare lijn'-tekenaars, zoals De Moor, Hergé, Jacobs en Martin. De overdreven karikaturale strip ligt mij niet zo!
Van 1960-1967 heb je met Nico van Dam voor *Rosita* de strip *Woep en Wap* gemaakt, waarvan jij de tekst schreef. (Zie Nico van Dam-interview, Stripschrift nr. 214). Hoe verliep deze samenwerking?
Het was een goede samenwerking, hoe kan het ook anders. Nico van Dam is altijd al mijn beste vriend. Wat het werken aan deze strip betreft, kan ik stellen dat het vaak wat chaotisch was. Nico moest de strip namelijk tussen zijn andere illustratiewerk door maken, zodat het vaak een haastklus werd.
In 1962 verscheen *De gouden kraag*, een verhaal wat zich afspeelt in het oude Egypte ten tijde van de Derde Dynastie. In dit verhaal hebben de vijanden van de farao nogal Aziatische gelaatstrekken, terwijl het Egyptenaren zijn. Is dat juist?
De slechterikken waren in die tijd volgens traditie altijd figuren met Aziatische trekken. Denk maar eens aan de strip *Kapitein Rob*. De vijanden van de farao waren meestal geen Egyptenaren of Afrikanen, maar Assyriërs, Semieten!
Dick Vlottes, de tekenaar/schrijver van *Senmoet* en jij zijn beiden geïnspireerd door Mika Waltari's roman *Sinuhé*. Toch was dit boek reeds in 1949 verschenen...
Sinuhé de Egyptenaar heeft mij geïnspireerd tot het maken van een Egyptische strip, merkwaardigerwijze bijna gelijktijdig met die van Dick Vlottes. Ook hebben we beiden dochters, die *Merit* heten! (Er komt een vrouw in Sinuhé voor, genaamd *Merit*.) Ik denk dat als een boek in 1949 verschenen is en erg veel indruk heeft gemaakt, je er jaren later nog door geïnspireerd kan blijven.
In 1963 maakte je *De slavenkoopman van Pompeï*. Hoe ben je op het idee gekomen om een verhaal te tekenen over de Romeinse Oudheid?
Zoals je weet zijn geschiedenis en archeologie mijn favoriete hobby's. Ik las eens een boek over de ondergang van Pompeï, niet de roman, die onlangs verfilmd werd voor de tv, maar een populair wetenschappelijk boek. Naar aanleiding daarvan besloot ik een verhaal te maken over een Kelt, die naar die streken ging en de ramp met de Vesuvius overleefde.
In de loop der jaren heb je veel informatie opgedaan omtrent de Romeinen. Zo doe je als amateur-archeoloog mee aan de opgravingen van een castellum bij Velsen. Zitten er dingen in de 'slavenkoopman', die je nu, bijna vijfentwintig jaar later niet meer zou kunnen tekenen?
Natuurlijk is mijn kennis over de Romeinen wel toegenomen sinds ik me serieuzer in de materie heb verdiept. Er is nu ook veel meer informatie (foto's, plaatwerk) beschikbaar dan destijds. Bovendien heb ik ter plekke overal goed rondgekeken. Ik streef er naar de zaken zoveel mogelijk verantwoord te tekenen, maar soms neem ik de vrijheid daarvan iets af te wijken, vaak omdat ik bepaalde zaken niet zeker weet!
Veel s.f.-liefhebbers vinden je volgende reeks, de *Cliff Rendall*-verhalen uit 1963/'64 behoren tot het beste wat je op dat gebied gemaakt hebt. Men vindt bijvoorbeeld dat de technische apparatuur beter getekend is en dat er in deze verhalen meer 'menselijk' gevoel zit. Kun je daarin meevoelen?
Ik was toen enorm geïnspireerd en probeerde mezelf te bewijzen dat ik een s.f.-strip voor volwassenen kon maken. Blijkbaar is dat toen gelukt ...
In deze strip is de vrouw, Shena, gelijkwaardig aan de man. Heb je dat bewust gedaan?
Ja zeker! Het moest maar eens uit zijn met het hulpeloze angstige vrouwtje, dat steeds een rol vervulde in de schaduw van een man. Bovendien zou een angstig vrouwtje zich nooit in een gevaarlijk ruimte-avontuur storten, zoals bijvoorbeeld bij Flash Gordon!
De ontknoping van Cliff Rendall is wat plotsklaps. (De ontwikkeling van de intelligentiën en hun robotbrein.) Werd het ver-

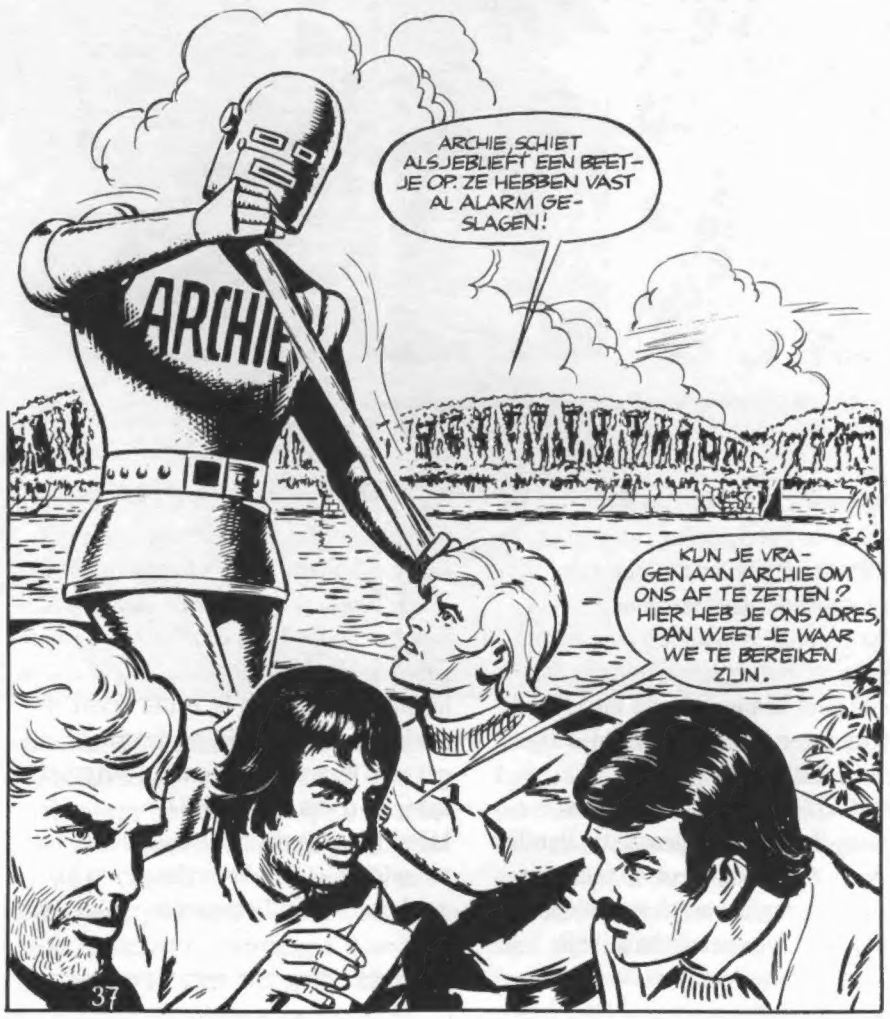
ARCHIE SCHIET ALSJEBLIEFT EEN BEETJE OP. ZE HEBBEN VAST AL ALARM GESLAGEN!
ARCHIE
KUN JE VRAGEN AAN ARCHIE OM ONS AF TE ZETTEN? HIER HEB JE ONS ADRES, DAN WEET JE WAAR WE TE BEREIKEN ZIJN.
37

Archie de Man van Staal/1971 - 1974, gepubliceerd in Sjors

haal misschien wat snel beëindigd omdat het te moeilijk werd voor de doelgroep?
Nee. De formule van Sjors werd wat gewijzigd en ... het zoontje van de toenmalige direkteur vond er niets meer aan! Graag was ik met deze serie doorgegaan.

Hoe kwam je ertoe om in 1965 het boek *Huckleberry Finn* te verstrippen?
Dat was op verzoek van direkteur Stuyfbergen. Aanvankelijk vond ik het niet zo'n goed idee, maar later kreeg ik zoveel positieve reakties, dat ik het zelf ook leuk begon te vinden. Wanneer een bestaand boek een goed verhaal is, mag het voor mij 'verstript' worden.

In 1967 startte je het driedelige *Lance Barton*-epos (*De banneling van Nimmorac*). Opmerkelijk was het dat de plaats van handeling niet voortdurend in de nabijheid van de hoofdfiguur was ...
Nee en dat is ook niet nodig! Ik had er zelf geen idee van hoe het verhaal zou verlopen en was zelf erg benieuwd naar de afloop. Daarom verplaatste ik de gebeurtenissen steeds naar andere lokaties, in de hoop daar het antwoord te vinden ...

Lance Barton las vlot, omdat de lange verklarende teksten veelal ontbraken. Was dat een reaktie op de nogal overdadige *Cliff Rendall*?
De Sjors-redaktie had mij gevraagd een s.f.-serie op te zetten, die door een zo breed mogelijk publiek gevolgd zou kunnen worden, vandaar!

Bij *Lance Barton* werd een ander lettertype gebruikt dan bij *Cliff Rendall* ...
Het was gewoon een andere machineletter, die bij ons in de drukkerij ontwikkeld was.

Het korte verhaal *De wraak van Nitokris* wat in 1968 in het Sjors-jaarboek nummer 10 verscheen, greep weer terug naar de Egyptische Oudheid. Waarom heb je zo weinig korte stripverhalen getekend?
In mijn Sjors-tijd was er gewoon erg weinig vraag naar korte verhalen. De Eppo publiceert vaker korte verhalen. Vorig jaar heb ik daarvoor nog het zespagina verhaal *De vondeling* getekend. (Onlang herdrukt in Stripturf)

In 1969 en 1970 maakte je voor Tina respektievelijk *Nancy Drew* en *Jola*, strips die weinig hebben 'gedaan'!
Nancy Drew is in Amerika al jarenlang een succesvolle meisjesroman-serie.

Model van een ruimteschip gemaakt door Bart Bus

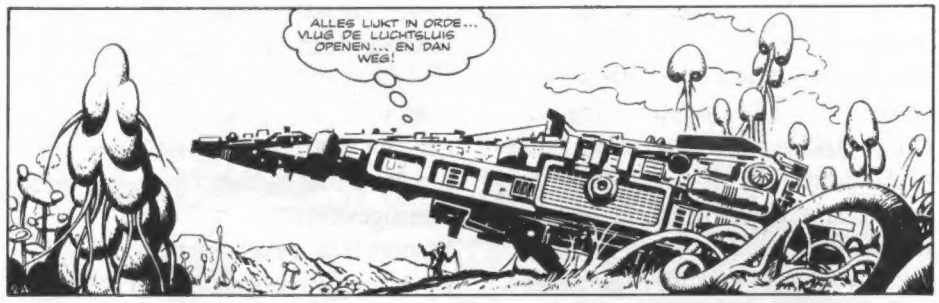

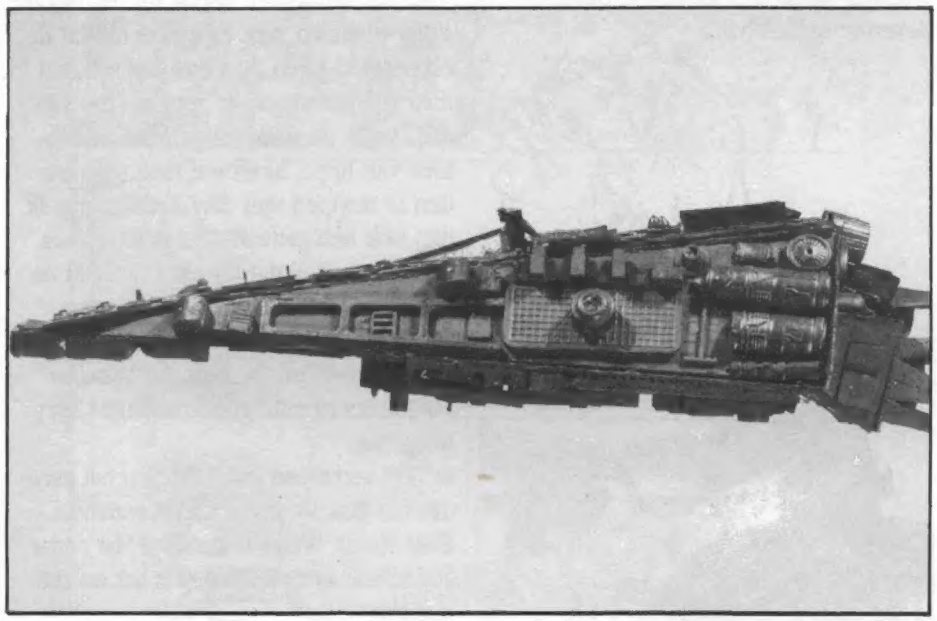

Men kocht de rechten aan voor Tina om de zaak vervolgens door mij te laten verstrippen. Het bleek echter niet meer dan een aardig experiment. *Jola*, m'n tweede strip voor Tina, was een eigen idee, maar werd toch ook niet zo'n succes.

In 1971 werd je gevraagd om de van oorsprong Engelse stripheld *Archie* over te nemen. Hoe was het om met een reeds bestaande stripfiguur door te gaan?
Aanvankelijk voelde ik er niets voor, omdat *Archie* niet mijn favoriete strip was. Later kreeg ik er meer plezier in, omdat ik erg leuke reakties van lezers kreeg. Trouwens, met deze verhalen kon je alle kanten op. Met de tijdtoren, eigenlijk een enorm groot schaakstuk, kon je naar het verleden en naar de toekomst. Van een technisch wonder, waar diep op ingegaan werd, kun je niet spreken. Het verhaal was op heel jonge kinderen gericht. Pure s.f.-verhalen zijn het dan ook nooit geworden!
Oorspronkelijk bestond het verhaal in een Engelse versie, uitgevoerd in zwart/wit. Die verhalen kreeg ik niet te zien, maar wel kreeg ik van de redaktie de vertaling van zo'n verhaal. Aan de hand van die teksten maakte ik de nieuwe *Archie*-verhalen. Na een paar verhalen zijn we met mensen van de redaktie nieuwe verhalen gaan maken. De laatste verhalen heb ik helemaal zelf gemaakt, zoals het binnenkort uit te brengen negende verhaal: ***Archie in de IJstijd.*** (uitgeverij Storm)

Ben je uit jezelf met het tekenen van *Archie* gestopt, of nam de Sjors-redaktie dat besluit?
Op een bepaald moment vond ik het meer dan genoeg en ben er zelf mee gestopt. Ik had reeds plannen voor een nieuwe serie, maar wanneer je al aan een vaste reeks werkt, is daar bijna geen tijd voor. Bovendien had ik nog veel illustrie-werk naast de strip.

Voor de ruimteschepen in deze reeks gebruikte je modellen ...
Inderdaad gebruikte ik vaak modellen, die mijn zoon had gefabriceerd van verschillende restanten uit oude bouwdozen van vliegtuigtypes en slagschepen. Toen ik de fantasie-modellen zag van mijn zoon Bart vond ik ze aanmerkelijk beter dan de ruimteschepen, die ik

vroeger maakte. Die waren nogal raketachtig of het waren vliegende schotels. Trouwens, ook in films zag je steeds minder gestroomlijnde ruimteschepen; ook hier werden ze nu meer aangepast aan de huidige technische ontwikkeling op dat gebied. Ik heb van de modellen foto's gemaakt en deze bij het tekenen van de Stef Ardoba-verhalen gebruikt. Het was een heel handige ruggesteun, omdat je soms met de gekste perspektieven te maken had!

Evert Kinket, redakteur van het Eppo Wordt Vervolgd stond model voor de figuur van Jim Marlin

Eppo-redaktie-redakteur Evert Kinket stond model voor de figuur van Jim Marlin. Teken je vaker strippersonages aan de hand van levende modellen?

Eigenlijk bijna nooit. Op een gegeven ogenblik vond Evert dat hij wel wat leek op Jim Marlin. Ik heb hem toen gevraagd of ik hem mocht fotograferen voor de strip. Evert vond dat een reuze idee en zo is hij tamelijk herkenbaar in Stef Ardoba verschenen.

Het tweede Stef Ardoba-verhaal verscheen in de pas opgerichte *Eppo*. Hoe was het om met een 'nieuwe' redaktie te werken?

Het was vrijwel dezelfde groep waarmee ik al eerder gewerkt had, alleen waren er wat verschuivingen op de redaktie. Ik mocht gewoon doorgaan met mijn kreatie *Stef Ardoba*, alleen moest ik er voor zorgen dat de formule van de verhalen niet te veel op *Storm* leek.

Vanaf het 6e Stef Ardoba-verhaal werkte je samen met Kees Vuik. Wat was daartoe de aanleiding?

Eerst heb ik nog samengewerkt met Stef Keizer, die later weggegaan is van de redaktie. Toen kwam Kees als nieuwe redakteur en hij liet me weten het erg leuk te vinden wanneer hij ook eens een plot mocht maken. Het 'klikte' tussen ons en we hebben bijzonder prettig samengewerkt!

Waarom is de reeks beëindigd?

Op een gegeven ogenblik had ik het gevoel dat de fut een beetje uit de *Stef Ardoba*-verhalen was. Er kwam bij dat ik eigenlijk al jaren de wens had om een historische strip op te zetten. Frits van der Heide, de toenmalige hoofdredakteur van Eppo, heeft me toen aangeraden te stoppen met *Stef Ardoba*, wat ik dan ook heb gedaan. Wat ik trouwens erg fijn vind, is dat Glénat Frankrijk de rechten van *Stef Ardoba* heeft opgekocht. De verhalen zullen daar in albumvorm verschijnen net als die van *De Partners* van mijn goede kollega Carry Brugman.

In 1976 verscheen in *Essef* onder het pseudoniem *Max Mutesius: De vechters van Shar-Yaban*. Waarom werkte je hier onder een schuilnaam en waarom is het verhaal niet afgemaakt?

In de eerste plaats wilde ik anoniem blijven om eens een keer onder pseudoniem aan een strip voor volwassenen te kunnen werken. En ten tweede was een aantal mensen zo enthousiast bezig aan de opzet van nota bene een sciene fiction-blad, dat ik gewoon geen 'nee' kon zeggen! Echter, na enige tijd bleek dat het blad niet 'liep', zodat het verhaal voortijdig is gestopt.

De strip die in 1975 de 'opvolger' was van Archie werd *Stef Ardoba*. Kunnen we stellen, dat deze reeks vanaf het begin een succes was?

Dat kan ik niet meteen onderschrijven. Wel was er voldoende respons om de serie voort te zetten. Het was ook de bedoeling om een vaste figuur voor een album-reeks te kreëren. De schrijver Stef Ardoba was een man, die tegen allerlei onverwachte situaties opgewassen was. Het moest een soort 'proto-type' van een avonturier zijn. De journalistieke belangstelling maakte de rol van Stef Ardoba alleen maar begrijpelijker. Ideeën heb ik voor deze stripreeks opgedaan uit populair wetenschappelijke artikelen uit die tijd, zoals de boeken van Von Däniken en Kolosimo, schrijvers, die de wildste hyptheses lanceerden over allerlei wereldlijke vraagstukken en over de intelligente wezens, die in de ruimte zouden kunnen leven. Eerlijk gezegd heb ik weinig geloof gehecht aan die hypotheses, maar uitgangspunten voor Stef Ardoba waren er onvoldoende!

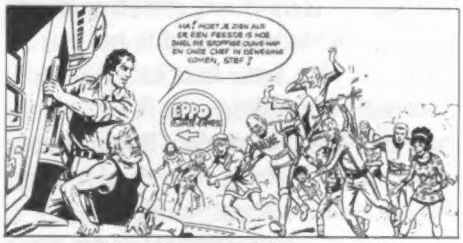

Een aantal hoofdfiguren bijelkaar. Eerder gepubliceerd in Eppo

MALORIX

Over Malorix, waarvan Bert Bus zelf zegt dat je hem kunt beschouwen als een gefundeerde fantasie of als een geromantiseerd geschiedenisverhaal, is al vrij veel geschreven onder andere in deel 1 van deze bibliografie. In het verhaal heeft de illustrator gepoogd de kleding, landschappen en gebouwen zoveel mogelijk naar waarheid af te beelden en is de sfeer waarin de gebeurtenissen zich afspelen historisch verantwoord. Het verhaal speelt zich af aan het begin van onze jaartelling. De Romeinen besluiten hun grens te verleggen naar de Rijn. Er wordt een vloot, hoofdzakelijk bemand met Bataven, gestuurd naar het gebied van de Friezen. Wanneer de Romeinse bevelhebber Drusus met zijn vloot bij de Waddenzee in een gevecht tussen Chauken en Friezen terecht komt, begint het avontuur ...

Van *Malorix*, begonnen in 1983, heb je geen 'vervolg-serie' gemaakt. Toch leende de hoofdfiguur zich daartoe uitstekend ...

Het is inderdaad een figuur, die mijzelf erg aanspreekt. Misschien is er in de opzet iets misgegaan. We wilden eerst zespagina-verhalen maken, korte episodes, maar daar is het niet van gekomen. We hebben bij Eppo al heel snel het zes-pagina's-concept laten vallen en zijn toch maar weer overgegaan tot een volledig verhaal. Dat is ook te merken. Wanneer je het eerste verhaal van Malorix leest, zit er hier en daar een hiaat in. Het was ook mijn bedoeling een vervolg te maken op Malorix en ik denk ook zeker dat dit nog gebeurt!

Het moet een speciale serie worden, waarin we terugkeren naar de jeugd van Malorix. Ik heb er al heel wat materiaal voor liggen ...

De strip *Russ Bender*, waar je nu aan werkt is eigenlijk weer een pure science fiction-strip ...

Het is inderdaad één van de twee onderwerpen, waar ik me in mijn stripcarriere het meest mee beziggehouden heb. Zowel geschiedenis als s.f.-verhalen bieden mij de meeste mogelijkheden te 'ontsnappen' uit deze tijd. Ik denk dat het mijn specialisme is om op dit gebied verhalen te maken. Er zijn in Nederland niet zoveel tekenaars, die dit genre beoefenen. Ik denk, dat ik wat mezelf betreft, op een formule zit, die nog niet zo veel toegepast wordt. Het is werkelijkheid met een vleugje 'tweeduster' erin. Nuchtere mensen zullen misschien afhaken. Anderen, die juist dat geheimzinnige in een strip willen zien, het buitennatuurlijke, zal het weer erg aanspreken!

Op dit moment is Russ Bender *Gestrand in de Duivelsdriehoek* afgelopen. Ben je al bezig met het vervolg?

Ik werk nu aan het tweede verhaal. Waarschijnlijk gaat dat heten: *De poort van Loch Dunbar.* Het verhaal speelt zich af in de Schotse Hooglanden. Een geheimzinnig meer, een spookachtige omgeving, een kasteel waar nooit iemand komt ... Russ Bender, vlieger van de Amerikaanse Navy is op oefening boven de Noordzee. Ineens krijgt hij een opdracht om zich in het diepste geheim naar Aberdeen te begeven; daar wacht in een afgelegen instituut een nog geheimzinniger psychiater, die bezig is met een experiment ...

Komen we de Entacs ook weer tegen in het tweede verhaal?

De Entacs zijn de androïde slaven van een hoger volk uit de ruimte: De Antips. Ook in dit verhaal zal het duidelijk worden dat de Antips de hand hebben in de geheimzinnige gebeurtenissen bij Loch Dunbar.

Ben je van plan in deze reeks telkens een plot met s.f. erin te maken? Je zou Russ Bender ook min of meer Buck Danny- of Dan Cooper-achtige avonturen kunnen laten beleven, waarin vrijwel geen s.f. voor komt.

Stef Ardoba - Gestrand op Parso

Op het terrein van Buck Danny en Dan Cooper wil ik mij helemaal niet begeven. Ik wil niet specifieke vliegtuig- of race-auto-strips maken. Andere tekenaars doen dat reeds bijzonder goed. Maak je voor jongens echter een avonturenverhaal, dan moeten ze zich wel kunnen identificeren met de hoofdfiguur. Vaak zijn dat dan ook piloten of coureurs. Hoewel Russ Bender Navy-piloot is, wil ik hem daar eigenlijk vandaan halen. In toekomstige verhalen zou hij wat mij betreft het leger mogen verlaten. Misschien zou hij experimentele vliegtuigen kunnen testen. Met zijn vriend Norman Payne, een multi-miljonair die zich bezig houdt met electronische apparatuur, die voor communicatie gebruikt wordt in de ruimte, zou hij avonturen kunnen beleven, die los staan van allerlei militaire toestanden.

Wat beweegt jou ertoe de formule 'twee mannen en een vrouw beleven een avontuur' weer toe te passen? In veel s.f.-werk van jou komen we dat concept tegen.

Het is een soort combinatie, die bij mij onbewust optreedt. Ook Flash Gordon kent steeds de professor, een vrouw en de hoofdpersoon. Die formule heeft mij altijd erg aangesproken. Hoewel het misschien een achterhaalde formule is, ben ik van mening dat de bijfiguren de zaak 'in evenwicht' houden. Je kunt de aandacht afleiden én je kunt in de verhalen een portie vrouwelijkheid inbouwen, noem het erotiek of romantiek ... Ik loop nu met het idee rond een meer komische tegenhanger te laten voorkomen in de verhalen, een tegenpool van Russ Bender, een man die eigenlijk een antiheld is. Maar ook dat idee is al weer zo veel toegepast en zal ook wel niet origineel zijn. Ik denk gewoon dat ik maak waar ik mee uit de voeten kan.

In je nieuwe strip zie ik verscheidene overeenkomsten met het eerste verhaal van Lance Barton. Je had daar ook drie hoofdpersonen, er vergingen eveneens schepen en buitenaardse wezens, de Quarks, waren ook van de partij ...

Het eerste verhaal van Russ Bender lijkt inderdaad op *De banneling van Nimmorac*. In feite zou het een herschreven versie van de banneling kunnen zijn, tenminste voor een deel. Verderop gaat het verhaal een heel andere kant uit. Ik denk dat ik niet om dit soort constructies heen kan! Dat deze twee verhalen een bepaalde overeenkomst vertonen heb ik niet bewust gedaan.

Laat je Russ Bender terugkeren in de tijd, of ben je bang dat de avonturen dan te veel op die van Stef Ardoba zullen gaan lijken?

Je vervalt natuurlijk altijd in clichés met verhalen. Het gekke is dat clichés het publiek toch wel aanspreken. Als je gaat experimenteren met stripfiguren en ze realistischer gaat maken, kunnen lezers met een ideaalbeeld zich daar niet mee identificeren. Bovendien wordt het uitgangspunt dan vaak te verwarrend.

Russ Bender is een Amerikaanse marinepiloot. Waarom laat je een 'Hollander' niet eens een hoofdrol spelen? Eppo Wordt Vervolgd is tenslotte een Nederlands blad.

Ik wil je er nog even aan herinneren dat *Malorix* een echte Nederlandse figuur was. Het verhaal speelde zich af in mijn eigen omgeving. Maar om op je vraag in te gaan. Ik zie een Nederlandse hoofdfiguur best zitten. Het hoeven inderdaad niet altijd Amerikanen te zijn. Traditiegetrouw werden er in de s.f.-verhalen vaak buitenlanders als hoofdfiguur neergezet. Prachtige hoofdpersoon van een Nederlandse strip vond ik altijd Kapitein Rob, een onovertroffen strip tot nog toe. Ik denk dat het tijd wordt om veel meer Nederlandse stripfiguren als hoofdpersoon te gaan nemen. De tijd dat men Angelsaksisch gericht was, zal in de toekomst toch minder worden.

Als Russ Bender uitgroeit tot een serie, zullen er ook ongetwijfeld Nederlandse figuren geïntroduceerd worden. Wie weet, Russ bevindt zich momenteel reeds boven de Noordzee ...

Je hebt jaren op de zaak gewerkt. Eerst bij De Spaarnestad, later bij V.N.U.-Oberon. Nu werk je thuis. Is dat een wezenlijke verandering voor jou?

Inderdaad heb ik jarenlang in studioverband gewerkt. Toen Nico van Dam met pensioen ging, kwam ik alleen te zitten. Nu ik thuis werk heb ik het gevoel dat alles sneller verloopt. Thuis maak ik zelfs langere werkdagen dan op het bedrijf, waar je vaak je bureau moest verlaten voor overleg, vergaderingen enzovoort.

We hebben nu al jouw strips de revue laten passeren. Kun je zeggen welke strip(-reeks) uit de afgelopen veertig jaar je het meest aan het hart ligt?

Meestal is het zo dat ik na voltooiing van een verhaal daar weer snel afstand van neem. Erg goede herinneringen heb ik aan *Stef Ardoba*, maar misschien komt dat omdat het nog maar zo kort geleden is. Ook *Archie*, waar ik aanvankelijk tegen opzag om hem te vervolgen, omdat ik deze strip vroeger zelf nooit las, heeft mij veel werkplezier verschaft. Ik weet nog hoe verheugd Harry Balm, Nico en ik waren toen we zoveel leuke reacties kregen. Samen hebben we immers de eerste Archie opgezet.

Zoals je wel hebt gemerkt, heb ik iets minder goede herinneringen aan *De brug in het oerwoud* en *Nancy Drew*. Natuurlijk heeft ook het werken aan *Malorix* mij veel plezier gegeven.

Twee jaar geleden kwam er een boek uit over de geschiedenis Velsen (*Memoriaal van Velsen*), waarin prachtige illustraties stonden van jouw hand. De laatste jaren zien we echter overwegend strips van jou. Heb je wel eens 'heimwee' naar het illustreren?

Zeker wel, maar in de huidige opzet van de bladen is er bijna geen plaats meer voor illustratries bij spannende of korte verhalen. Men heeft die formule laten vallen en het blad Eppo Wordt Vervolgd bijna totaal gevuld met strips en hooguit eens een poster.

We praten nu dus over de Eppo. Heb je daar ook een visie over of waag je je liever niet aan voorspellingen?

De meeste stripbladen hebben de afgelopen jaren een teruggang gehad. Ik denk dat het lezerspubliek van gewoonte verandert en dat we veel meer op albumpublicaties overgaan. Ik zie daar meer toekomst in dan in de tijdschriften. Maar hoe het bijvoorbeeld over tien jaar zal zijn, geen flauw idee. Ik hoop dat het met de jeugdbladen goed zal gaan, maar óók dat de inhoud de positievere kant op blijft gaan. Een jeugdblad moet ook een jeugdblad ZIJN; het mag wel van acht tot tachtig gelezen worden, maar wat je nu wel eens in de jeugdbladen ziet, is eigenlijk niet meer voor de jeugd geschikt. Het is eerder geschikt voor gniffelaars. Dan durf ik te stellen: laat daar andere bladen voor komen!

Hoe zie je jouw toekomst?

In science fiction-verhalen is de toekomst vaak nogal duidelijk, maar ik ben blij dat ik mijn toekomst niet ken! Ik ben zo ondertussen op een leeftijd aangeland, dat iedere dag die fijn is, door mij gewaardeerd wordt. Een mens zonder toekomstidealen zou een dood element zijn ... Dat ben ik allerminst. Ik heb nog heel veel plannen. Ik wil nog graag een stripverhaal maken over de Brederodes. Kasteel Brederode ligt hier nog geen kilometer vandaan! Daar zou ik een schitterend verhaal over kunnen maken!

Ook wil ik graag platenboeken maken met korte of lang lopende verhalen, waar ik mijn grote voorliefde in kan uitleven: tekeningen maken in de sfeer van *Kijk*, waarin ik ook educatieve elementen kan verwerven. Ik hoop me hier 100% aan te kunnen wijden. Ik denk aan een soort oblong-formaat met een grote tekening en een verhaaltje erbij, dan weer afgewisseld met een paar plaatjes op één pagina waarin wat actie plaats vindt en dan weer historische overzichts- of reconstructie-platen. Daarbij denk ik met name aan de formule van Malorix, waarin je kunt zien hoe men vroeger leefde. Ik wil allerlei documentatie-materiaal in het verhaal verwerken, wat in een strip vaak niet mogelijk is, omdat het allemaal zo snel gaat ... Als ik er zo over praat, zou ik er nu al aan willen beginnen!

Ik heb me met dit werk altijd aardig kunnen handhaven en ik heb er al die jaren veel plezier in gehad. Wat dat betreft heb ik een goede tijd gehad. Ik hoop dat de strips niet te veel zullen vervlakken. Tegenwoordig zie je veel stripstijlen, die op elkaar lijken. Veel tekenaars gaan bijvoorbeeld de zogenaamde 'klare lijn-stijl' beoefenen. Op zich is dat een knappe stijl, maar het is toch ook verfrissend om een ander soort stijl te zien.

Maar ... misschien heeft dat te maken met mijn uitgangspunt: Ik houd van realisme.

NA EEN OEFENING BOVEN DE ATLANTISCHE OCEAAN KEERT EEN AANTAL VLIEGTUIGEN TERUG NAAR HUN BASIS...
NOU, WE ZIJN ER... TIJD OM DE BENEN IN BEWEGING TE BRENGEN, MIKE!
U.S.S. NIMITZ AAN BLUE LEADER! CLEAR VOOR LANDING. OPGEPAST... WE HEBBEN ZWARE WINDSTOTEN LANGS HET DEK EN HET IS TAMELIJK GLIBBERIG!
HIER BLUE LEADER... IK KOM ERAAN... EN BEDANKT!
KAPITEIN BENDER, WILT U ZICH NA DE BRIEFING MELDEN BIJ DE ADMIRAAL?
IK DENK NIET DAT HARBY ME WIL VERRASSEN MET EXTRA VERLOF!
LATER... SPECIALE ORDERS, KAPITEIN BENDER! JE WORDT OP DE SCHOTSE KUST TER HOOGTE VAN ABERDEEN AFGEZET. DEZE ENVELOP BEVAT JE INSTRUCTIES. HIJ IS AFKOMSTIG VAN DE HOOGSTE AUTORITEITEN. NA DE LANDING MAG JE DE BRIEF PAS OPENEN... TOP SECRET!
PRECIES OVER EEN MAAND MELD JE JE AF IN DE THUISBASIS... EN JE HEBT NOG PRECIES TIEN MINUTEN OM JE SPULLEN TE PAKKEN WANT DAN VERTREKT DE HELIKOPTER! INGERUKT!
TOP SECRET
OPENEN NA AANKOMST
AYE, AYE, SIR!
EEN FIJNE MENSELIJKE KEREL DIE HARBY... EN ZO LEKKER MEDEDEELZAAM... IK ZAL HEM NIET MISSEN DE KOMENDE DAGEN.
WAAROM HEBBEN ZE MIJ IN SCHOTLAND NODIG?
1

Russ Bender - De Poort van Loch Dunbar. Verschijnt voorjaar 1988 in Sjors & Sjimmie

EEN KWARTIER LATER...
WE NADEREN DE KUST VAN SCHOT-LAND, KAPITEIN BENDER! IK ZET U AF OP EEN SPECIALE LANDINGSPLAATS BUITEN ABERDEEN WAAR EEN WAGEN VOOR U GE-REED STAAT.
NAVY
68
HOPELIJK MET EEN VOLLE TANK. 'T LIJKT ME NIET LEKKER OM IN DIT WEER NAAR 'N TANK-STATION TE MOETEN LOPEN.
MISSCHIEN HEBBEN ZE HEM WEL VOLGETANKT MET DE NATIONALE DRANK HIER. HAHA!
SPOEDIG...
EEN OPVALLEND WAGENTJE... IK MAG WEL OPPASSEN EN NIET VERGETEN LINKS TE RIJDEN.
NOU, IK BEN GEARRIVEERD... EENS KIJKEN WAT HET OPDRACHT-BEVEL ME TE MELDEN HEEFT...
DAT IS FRAAI! IK MOET ME IN BURGERKLEDING STEKEN EN NAAR HET LONGWOOD INSTITUUT GAAN VAN DOKTER JOHN WARREN. DIE NAAM KEN IK! EEN BEROEMDE PSYCHIATER. ALLES ONDER DE GROOTST MOGELIJKE GEHEIM-HOUDING!
MANKEERT ER WAT AAN MIJN BOVENKAMER OF AAN DIE VAN DE LEGERLEIDING? WAT HEEFT DIT IN HEMELSNAAM MET M'N NORMALE WERK TE MAKEN?
2

Russ Bender - De Poort van Loch Dunbar. Verschijnt voorjaar 1988 in Sjors & Sjimmie

Ik stond aan de wieg van Olaf Noord

DOOR NICO VAN DAM

Op 15 december 1947 kwam ik als tekenaar de torenkamer binnen van N.V. Drukkerij De Spaarnestad, waar de tekenafdeling — later studio genoemd — gevestigd was. Ik werd daar verwelkomd door de al op zijn pensioen afstappende sympathieke chef Johan Bouwman. Je kon zo merken dat hij een vaderlijke collegiale band met zijn leerling-tekenaars Bert Bus en Jan Gilling onderhield. Een goede sfeer om in te werken. Deze sfeer van collegialiteit is ook altijd gebleven, ja zelfs versterkt onder Frans Piët en na hem onder de enige jaren geleden overleden Ab Schatorjé, toen de studio inmiddels was uitgebreid met onder anderen Harry Balm en Ruud Looman.

Het eerste tekenwerk dat ik van Bert Bus onder ogen kreeg, waren zijn spontane krabbels in het dagboek dat hij had samengesteld over zijn belevenissen in een Engels padvinderskamp. Geestige tekeningen op een manier zoals je die terugvindt in zijn stripverhaal **Shokan, een slimmeling uit het jaar nul,** de avonturen van een pré-historisch jongetje.

Zijn tekenwerk ontwikkelde zich snel en op een gegeven moment stond ik aan de wieg van **Olaf Noord,** die steeds spannender avonturen in het heelal gaat beleven. Ik kan me nog herinneren dat hij het plan om deze strip te gaan maken vertelde op een der keren, dat wij 's avonds naar huis fietsten en fantaseerden over alles wat zich tussen hemel en aarde kon afspelen. Meestal fietsten wij niet alleen, want bij ons achterop zaten Jules Verne, Edgar Rice Burroughs en vele andere beroemdheden die stof aandroegen voor fantastische ideeën.

Op de Spaarnestad werden wij ook nog gevoed door het schitterende werk van buitenlandse toptekenaars als Harold Foster, Burne Hogarth, Alex Raymond, de fabuleuse illustrator Norman Rockwell en meer van die grootheden. Dan is het ook geen wonder dat bij Bert al gauw de basis werd gelegd voor het tekenen van realistische strips vermengd met futuristische elementen om zijn fantasie de vrije loop te laten. De sciencefictionstrip verschaft hem die mogelijkheden, die hij goed weet te benutten en verder uitdiept. Hij weet in die strip zijn fantasie een tintje van werkelijkheid te geven, zó, dat je de bouwsels die hij tekent niet kunt pakken op technische fouten. Dat vind ik knap, vooral omdat ik weet, dat Bert echt a-technisch is.

Vaak ben ik luisterpaal geweest als Bert Bus een concept voor een nieuwe strip op stapel zette. Dit kon omdat wij dicht bij elkaar zaten, goede vrienden zijn en voor veel dingen dezelfde belangstelling hebben. Voor de geschiedenis der archeologie bijvoorbeeld.

Samen bezochten wij in onze vakanties met onze vrouwen de Griekse en Romeinse overblijfselen in Italië en Griekenland. In ons land in Velsen nemen we deel aan de opgravingen als leden van de Archeologische Werkgroep Velsen. De Romeinen die in 15 n. Chr. in Velsen een castellum hebben gesticht, vormen het uitgangspunt voor zijn strip **Malorix,** waarin hij de heroïsche strijd tussen Friezen en Romeinen uitbeeldt.

Op een dag werden wij bij het zien van een of andere strip op het idee gebracht samen iets op te zetten. Het werd een strip over de twee kabouters **Woep en Wap.** Bert zou de tekst verzorgen en ik de tekeningen. De strip werd geplaatst op de achterpagina van het weekblad **Rosita** en wel..... zeven jaar lang. We maakten deze strip tussen al het andere werk door. Het betekende vaak op het laatste moment even een verhaaltje bedenken, samen doorspreken, de strip tekenen en soms in anderhalve dag afleveren aan de redactie met ingetekende teksten. Dat kan alleen als je op elkaar ingespeeld bent en op elkaar kunt rekenen. Dat was een leuke tijd.

Nu op 29 september 1987 heeft Bert Bus een 40-jarige tekenloopbaan bij De Spaarnestad en Oberom achter de rug. Wie de bibliografie, door Koos Schulte opgetekend, over Bert erop naslaat, zal zien wat een omvangrijk oeuvre van Berts hand verschenen is. Ikzelf heb het 36 jaar van nabij meegemaakt, van **Olaf Noord** tot en met **Malorix,** maar weet, Bert kennende, dat dit voor hem nog lang niet het einde betekent en wat dat betreft wens ik hem van harte nog heel veel vruchtbare en fantasierijke stripjaren toe!

Striptekenaar BERT BUS: 40 jaar tijdreiziger

DOOR HARRY BALM

De eerste keer dat ik in de gelegenheid werd gesteld professioneel tekenwerk onder ogen te krijgen en de magie van 'het origineel' te ondergaan was in 1955 bij Uitgeverij De Spaarnestad.
Het betrof hier illustratiewerk van Frans Lammers, Voges, Teeuwisse, Piët, Nico van Dam... **Olaf Noord** van Bert Bus.
Zo'n originele strippagina, toendertijd nog ingekleurd met blauwe ecoline om rasters aan te geven, maakte een onuitwisbare indruk op mij. Behalve de aangekochte Engelse strips was er weinig werk van eigen bodem. Bert bevond zich midden vijftiger jaren dus in die gelukkige periode voor Nederlandse striptekenaars waarin zij rustig konden pionieren en werken aan de ontwikkeling van hun stijl.

Enerzijds stonden strips laag aangeschreven bij pedagogen en onderwijs, anderzijds was er voor veel beginners de kans om een gat in de markt te vullen.
Het jonge publiek, was nog niet verwend met tv en video, keken uit naar de bladenman en verdrongen elkaar bij de kiosk waar de **Sjors** slechts 5 cent kostte en **Robs vrienden** bijvoorbeeld 12 cent.

Voordat ik op de tekenafdeling geplaatst werd, ontmoette ik Bert wel eens in de wandelgangen van Spaarnestad. Hij was dan met z'n werk op weg naar de redaktie Sjors, toen bevolkt door de heren Vierhout en Asman.

Voordat hij naar binnenging liet hij dan wel eens zijn werk aan mij zien. Op een dag kwam hij wat verongelijkt naar mij toe en zei dat de redaktie had besloten, onder invloed van het onderwijs, enige agressieve uitbeeldingsvormen wat te temperen. Zo moest hij **Olaf Noord,** geen automatische revolver in de hand geven, maar een pijp! Dit kon natuurlijk helemaal niet, maar het tekent wel het beeld hoe men in die tijd over strips dacht. In deze tijd, waarin agressie en geweld tot in het absurde nodig zijn om strips aan volwassenen te kunnen slijten, geeft bovenstaand voorval te denken.

Bert heeft altijd avonturenstrips gemaakt voor de jeugd, spannend en onderhoudend zonder zich te buiten te gaan aan goedkope effecten. Dat kwam onder andere door de leerschool die wij op de tekenafdeling kregen van Frans. Piët. Hij wees ons op de kwaliteiten van de Amerikaanse tekenaars zoals Harold Foster, Norman Rockwell en Alex Raymond en bovenal het prachtige werk van één der grootste illustratoren die Nederland heeft gekend: Frans Lammers. Bovendien spoorde hij ons aan naar de natuur te tekenen.
Met deze ondergrond heeft Bert heel wat gemaakt in de jaren na **Olaf Noord,** zoals **Theban, de Slavenkoopman van Pompeï, Cliff Rendall;** óók **Archie, de man van Staal** blies hij nieuw 'leven' in.

Als collega heb ik de wordingsgeschiedenis van de meeste strips van zijn hand van nabij meegemaakt.
Na de fusie in 1967 tussen Spaarnestad en G.P. werd de tekenafdeling opgeheven en werden de tekenaars onderverdeeld bij verschillende redakties.
Mijn persoonlijk contact met Bert heeft zich eigenlijk bij Oberon, waar ik werkzaam ben op de redaktie Donald Duck, nog verdiept. Als wij in de middagpauze in weer en wind de betonwijken van Schalkwijk achter ons lieten en ons richting Spaarne begaven kwamen verschillende onderwerpen ter sprake.
Als wij bijvoorbeeld de rietvelden bezijden het Jaagpad richting Heemstede passeerden, dan zag Bert niet het moderne Diaconessenhuis aan de overkant, doch de landschappen welke hij later veelvuldig gebruikte in **Malorix.** Mede onder invloed van de weersomstandigheden kwamen onze gesprekken op U.F.O.'s, de vierde dimensie, of een andere keer de oudheid, de archeologie of last but not least: het tekenwerk.
Helaas, een ongelukkige val deed hem lange tijd in het ziekenhuis belanden en na genezen te zijn verklaard ging Bert werken aan een nieuwe strip voor Oberon die erg spannend beloofd te worden.
Ik zal de inhoud niet verklappen, maar duidelijk is wel dat 40 jaar striptekenen, fantaseren over ruimte en tijd, andere dimensies, de oudheid, geen eindpunt betekend voor Bert Bus.
En dat is een felicitatie waard.

De guitenstreken van Quick, Flupke en Casterman

DOOR HAR BROK

Eind 1986 verscheen bij Casterman het tweede deel uit de reeks *Uit het archief van Hergé*, namelijk *De guitenstreken van Quick en Flupke*. Na de publikatie van *De guitenstreken van Kwik en Flupke 6*, met enkele onuitgegeven platen (zie Brok 1982), in 1982 kennelijk het Nederlandse antwoord op het tweede deel van de Franse *Archives Hergé*, waarin ook de toen nog nooit gepubliceerde avonturen van *Monsieur Mops* herdrukt werden. In de vakbladen ergerden recensenten zich toen aan het ontbreken van de broodnodige bibliografische gegevens (Pommerel 1978/79; Brok 1979), maar een van hen maakte dit verzuim later meer dan goed (Pommerel 1981). Dat leed leek dus dankzij Pommerel enigszins geleden te zijn, maar niets is minder waar want het Nederlandse antwoord op de Franse Archives 2 bevat weer voornamelijk (?) platen, die daarin juist ontbreken! Op grond van mijn eigen fragmentarische verzameling van *Le petit Vingtième*, waarin Quick en Flupke oorspronkelijk verschenen zijn, lijkt het erop dat deze bundel berust op materiaal uit 1930, maar we doen er beter aan de gedegen naspeuringen van Pommerel af te wachten ...

Om de ware liefhebben van dit zo authentieke Hergé-produkt tot totale wanhoop te brengen, heeft Casterman sinds 1985 de reeks Kwik en Flupke vervangen door de reeks Quick en Flupke, waarin inmiddels de volgende delen van elk 48 bladzijden verschenen zijn:

- *Verboden spelletjes* (1985; bewerking Studios Hergé)
- *Niks aan de hand* (1985; bewerking Studios Hergé)
- *Hoogspanning* (1985; realisatie Studios Hergé met medewerking van Johan de Moor (tekst en tekeningen))
- *Alle zeilen bij* (1986; realisatie Studios Hergé)
- *Ieder op zijn beurt* (1986; realisatie Studios Hergé)
- *Erop of eronder* (1987; selectie, layout en inkleuring onder leiding van Stichting Hergé, met medewerking van Johan de Moor)
- *Pardon Mevrouw* (1987; idem)
- *Leve de vooruitgang* (1987; idem)

Wederom dankzij de geïnteresseerde stripvakbladen (Vrooman 1985; Brok/Drewes/Van Eijck 1985) is bekend dat *Hoogspanning* geheel van de hand van Johan de Moor is en welk aandeel deze gehad heeft in de andere in 1985 verschenen albums, terwijl Pommerel zo goed was om nog eens als onbezoldigde bibliograaf op te treden (Pommerel 1985). De in het oeuvre van Hergé geïnteresseerde lezer zal het intussen duizelen. Er zit niets anders meer op dan de hele handel maar ongezien aan te schaffen.

Het Quick en Flupke-deel uit de Archiefreeks verdient daarbij uiteraard voorkeur. Het is prachtig uitgegeven, het bevat enkele tot nu toe alleen in *Le petit Vingtième* gepubliceerde gags en als een gebaar aan de ware liefhebbers zijn drastisch hertekende personnages verkleind in hun latere verschijningsvorm buiten de bladspiegel afgedrukt. Erg klein, dat wel, maar goed bedoeld. Opmerkelijk is bovendien dat de vertaling is uitgevoerd in een 'mild Brussels-Vlaams dialect', dat weldadig aandoet, maar volgens mij toch niet aansluit bij de oorspronkelijke tekst, die wel eens een Brussels-Vlaamse uitdrukking bevat, maar overigens toch niet Brussels-Waals is (tenzij enkele onbedoelde zinswendingen). Enfin, het album wordt er wel sappiger door en waarom ook niet als je toch aan het vertalen bent.

Extra aan deze bundeling is bovendien een aanbevelend woord vooraf door Bob de Moor en een soort historisch overzich van 'de uitgever' onder de titel *Quick en Flupke, piepjonge vijftigers* (bladzijdes 8-13) met interessante illustraties. 'De uitgever' deelt de guitenstreken hierin op in drie fasen zonder ze te begrenzen en dus zonder enige mogelijkheid tot verifikatie, wat ook weer niet zoveel ertoe doet omdat Casterman sowieso geen bibliografische gegegevens verstrekt zodat elke opmerking hierover voor de lezer een slag in de lucht is. De inleiding bevat echter ook een merkwaardig verwijt dat ik, omdat ik me er persoonlijk door aangesproken voel hier wil citeren:

'Het is juist dat relativeren, de veelzijdigheid van zijn karakters, die Hergé's creaties zo 'modern' doet blijven. In dat verband zouden we er overigens voor willen pleiten dat er in de Hergé-literatuur eens wat meer het accent wordt gelegd op de manier waarop de auteur het doen en laten van zijn karakters motiveert: het is aardig om de scheldwoorden van Haddock te turven, maar het is nog aardiger om na te gaan wanneer en waarom hij begint te schelden — want daar vinden we de 'mens' Haddock' (bladzijde 11). Voor zover mij bekend ben ik de enige die ooit scheldwoorden van Haddock geturfd heeft, dus waarom zou ik de uitgever hier niet meteen maar van repliek dienen. Wat 'aardiger om na te gaan' is, is een zaak van degene die iets nagaat. Als de uitgever iets anders aardiger vindt dan moet hij dat vooral doen: niets staat hem in de weg. Maar alvorens hij de moeite gaat doen, wil ik hem ervoor waarschuwen dat Haddock begint te schelden op momenten waarop ieder normaal mens zou beginnen te schelden. Omdat hij ergens met zijn kop tegenaan botst, omdat hij gemarteld wordt, gevangen genomen

wordt, in de zeik gezet wordt, omdat iets hem tot zijn verontwaardiging mislukt, omdat iets van hem gejat wordt. Noem maar op. Het interessante is juist dat Haddock dan in tegenstelling tot andere Kuifje-figuren begint te schelden. Dat en vooral de manier waarop is karakteristiek voor de 'mens' Haddock, want juist daarin heeft Hergé hem onderscheiden van zijn andere figuren. Misschien is het zodoende aardiger om na te gaan waarom Kuifje niet voortdurend scheldt. Wie zal het zeggen? Ik in elk geval niet, al was het maar om nieuwe kritiek van de uitgever geen voedsel te geven. Het lijkt me maar beter dat ieder zich tot zijn vak beperkt. In het geval van Casterman is dat het uitbrengen van prachtige boeken voor jonge striplezers en Archief-uitgaven voor de liefhebber, waarvoor dank. In mijn geval is dat het er tot vervelens toe op wijzen dat wie zich tot de liefhebber richt minimale bibliografische verplichtingen heeft, al was het maar in een beperkte, genummerde of anderszins extra dure en begeerlijke editie. Meer tips geef ik niet.

BRONNEN

Brok 1979: H. Brok: 'Archives Hergé: een lezersstaking', in : *Stripschrift* 117/118, 55-57.
Brok 1982: H. Brok: (Boeken in het kort) 'De guitenstreken van Kwik en Flupke, deel 6', in: *Stripschrift* 161, 28.
Brok/Drewes/Van Eijck 1985: H. Brok/J. Drewes/R. van Eijck: 'Hergé als onzichtbare norm: de Studios Hergé na de dood van Hergé', in: *Stripschrift* 202, 3-8.
Pommerel 1978/79: E. P(ommerel): 'Vooroorlogse guitenstreken van Kwik, Flupke en Hergé', in: *Striprofiel* jg. 4+, nr. 5, 48-49.
Pommerel 1981: ---: 'Les exploits de Quick en Flupke', in: *Het Laatste Bericht* 6 (=*Striprofiel* 43, 38).
Pommerel 1985: ---: "n Nieuwe generatie albums', in: *Het Laatste Bericht* 24 (=*Striprofiel* 56, 20).
Vrooman 1985: R. Vrooman: 'Quick en Flupke als tekenfilm. Het doet de mensen serieus lachen', in: *Striprofiel* 56, 22-27.

Gedachten over het beeldverhaal 1

DOOR HANS POLS

Het lezen of het bekijken van een kunstwerk is een actieve bezigheid. Er is sprake van een relatie tussen — in het hier te bespreken geval — de lezer van een strip en de maker ervan op het moment dat begonnen wordt met lezen. De lezer gaat van start met een aantal verwachtingen, terwijl ook voor de maker (al dan niet bewust) een groot aantal factoren het al dan niet geslaagd zijn van zijn werk bepalen. Dit is een verschijnsel, we kunnen bijna spreken van een wetmatigheid, die we bij iedere vorm van kunst tegenkomen en (dus) ook bij het beeldverhaal, ongeacht of dit bestemd is voor volwassenen dan wel voor kinderen.
Een uitleg: voordat iemand overgaat tot de aanschaf van een stripalbum, is er al van alles gebeurt. De potentiële koper heeft onder meer de volgende zaken op een rijtje gezet: naam van de tekenaar, naam van de scenarist, serienaam (de nieuwe Asterix!), de naam van de uitgeverij (typisch een Casterman-album), de collectie waarin de strip verschijnt (nieuw deel in de Titanic-reeks) enzovoorts. Informatie die vrij eenvoudig voor iedereen te verkrijgen is en waarop een voor-oordeel te baseren is. Precies op dezelfde manier zoeken veel mensen uit naar welke films ze willen gaan kijken.

VERWACHTINGSSTRUCTUUR

Indien sprake is van een debuut, gaan nog andere elementen een rol spelen voordat een boek wordt aangeschaft: recensies in gespecialiseerde bladen of kranten, advies van vrienden, notering in bestsellerslijsten en verder alle reeds genoemde factoren in meer of mindere mate. Dit alles bij elkaar zouden we een naam kunnen geven, het is samen te vatten onder de noemer verwachtingsstructuur.
Er verschijnen tegenwoordig zoveel stripverhalen dat er een heel breed en verschillend aanbod is ontstaan. Ruwweg kunnen we al die strips onderbrengen in twee grote groepen.
1. Verhalen waarbij zowel de auteur als de lezer een vast patroon voor ogen hebben. Bijvoorbeeld: Rik Ringers wordt geconfronteerd met een ingewikkelde moordzaak. Binnen het gestelde aantal pagina's (44 pagina's, te vergelijken met de 192 pagina's van bepaalde pockets) lost hij de moord op.
In de literatuurwetenschap noemt men de verhalen van deze soort doorgaans trivaal. We zouden dus kunnen spreken van *trivale* strips en *literaire* strips?
Deze laatste zouden we dan vinden in categorie 2: strips waarbij de auteur geacht wordt verrassend, vernieuwend voor de dag te komen en niet gebonden is aan een bepaalde lengte.
Hier is sprake van een verwachtingsstructuur, één die overeenkomt met wat lezers van literaire werken verwachten.

DOORBREKEN VAN PATRONEN

Doorgaans worden strips uit groep 2 beschouwd als artistiek. Problemen doen zich voor wanneer het verwachtingspatroon doorbroken wordt. Dit deed Hergé bijvoorbeeld in *De juwelen van Bianca Castafiore*, een verhaal waarbij de handeling zich nauwelijks verplaatst, terwijl er al evenmin sprake is van een avontuur zoals waarvoor Hergé zelf het

stramien had neergelegd in de voorgaande Kuifje-albums. Afgezien van Hergés enorme kwaliteiten en zijn bijzondere plaats binnen de traditie van het beeldverhaal zijn zijn overige strips alle volgens de hierboven gemaakte indeling trivaal. Het is niet verwonderlijk, dat juist deze ene uitzondering op de regel is: *Benoit Peeters* inspireerde tot het schrijven van de studie Les bijoux ravis.
Tot groep 2 behoren voornamelijk de 'auteursstrips'. Hiermee bedoel ik strips die niet opgebouwd zijn rond bepaalde vaste personages en waarbij belangrijker is *wie* de strip gemaakt heeft. Terwijl vroeger werd gesproken over 'de nieuwe Asterix' gaat het bij auteursstrips bijvoorbeeld over 'de nieuwe Comes' of 'een nieuw boek van Hugo Pratt' (dat Pratt doorgaans Corto Maltese als hoofdpersoon gebruikt is van ondergeschikt belang) zoals ook gesproken wordt over 'het nieuwe boek van W.F. Hermans', om maar iets te noemen.
De lezers van auteursstrips hebben niet dezelfde verwachtingen als de Rik Ringers lezer uit voorafgaand voorbeeld. Maar zoals ik al vermeldde ... verwachtingen hebben ze wel degelijk. Wanneer deze door de auteur worden doorbroken, want ook dat komt voor, levert dat predikaten op als 'slecht', 'teleurstellend', 'een matig interessante Tardi' enzovoort.

DE ROL VAN DE KRITIEK

Aangezien de serieuze stripcriticus uiteraard ook een striplezer is, zullen deze termen regelmatig in kritieken en recensies voorkomen. Wanneer ik dus schrijf dat *Indian summer* me tegenviel, zal de lezer die goed heeft opgelet tot nu toe ook begrijpen waarom ik dat schrijf. Inderdaad, ik hou van auteursstrips. En dit voert me naar een thema dat me na aan het hart ligt: de kwaliteit van de stripkritiek in Nederland en met name hoe deze naar voren komt in recensies. De mensen die schrijven in tijdschriften als Stripschrift en Zozolala hebben hun eigen ideeën over stripverhalen. Ideeën die achter hun werk liggen en soms, maar vaak ook niet, tussen de regels door te lezen zijn.
Mijn mederedacteur Baldi Dekker jr. bijvoorbeeld is *zelfs* in staat om over de laatste *Suske en Wiske* nog een vriendelijk stukje te schrijven en is heel snel geneigd om termen als 'spannend verhaal', 'vlot verteld' en dergelijke te gebruiken. Nu moet u niet denken dat ik Baldi's kritieken slecht vind; ik wil alleen aangeven dat hij zich vooral voelt aangesproken door triviale strips, althans dat is wat naar voren komt in zijn recensies. Nog zeer vaak worden beeldverhalen besproken op een manier die duidelijk maakt dat mensen die over strips schrijven (ongeacht of dit voor een krant of een vakblad is — ook al zijn kranten vaak nog veel erger) nog veelal geen onderscheid maken tussen deze twee categorieën strips of slechts uitgaan van het bestaan van trivale strips. Dat getuigt van weinig kennis van het beeldverhaal. Sterker nog, ik verdenk sommige mensen ervan dat ze strips zo slecht bespreken om te maskeren dat ze eigenlijk nergens iets van af weten en geen moer te vertellen hebben.

CRITERIA

Degeen die schrijft over strips mag best arrogant zijn en mag best blijk geven van zijn kennis op het gebied van strip, film en literatuur. Strips die het verdienen mogen ook best op een degelijke manier besproken worden. En dat gebeurt gelukkig regelmatig. Kijk maar eens naar een aantal artikelen in Stripschrift en *Zozolala* of de door mij hoog gewaardeerde Volkskrant-recensies van Hans Steketee.
We hebben net gezien wat de lezer van auteursstrips verwacht en op basis van die verwachtingsstructuur zijn enkele criteria op te stellen waaraan een goede recensie/kritiek of een achtergrondartikel dienen te voldoen/voldoen.

- het signaleren van vernieuwingen
- het analyseren van de verhaalopbouw
- het plaatsen van een verhaal binnen het oeuvre van de auteur(s)
- het aangeven van bronnen binnen en buiten de striptraditie.

Wie wil bijdragen aan deze rubriek kan het best persoonlijk met de schrijver contact opnemen.

Door aan deze punten aandacht te besteden kan de criticus tegemoet komen aan de wensen van de meereisende striplezer.

BEPERKINGEN

Bovenstaande gedachten zijn in eerste instantie gebaseerd op de perceptie theorie van Roman Jacobson. Jacobsons werkterrein is de literatuur en in die zin is mijn artikel geschreven vanuit een beperkte invalshoek, het beeld (wat in beeldverhalen toch minstens even belangrijk is) blijft grotendeels buiten ... beeld. Het artikel van Jacobson vormde slechts de aanzet om eens na te denken over het beeldverhaal in meer algemene termen dan doorgaans gebeurt. Ik zou het anders kunnen zeggen: een gedeelte van wat tussen de regels van mijn werk doorklinkt heb ik hiertussen vandaan gehaald.
Er bestaat in het Nederlands heel weinig theorie over het beeldverhaal en ik merk altijd wanneer ik spreek met mensen die min of meer professioneel met het beeldverhaal bezig zijn dat er voldoende ideeën leven. Ik heb deze rubriek geopend om ieder die dat wil de gelegenheid te geven om ook eens zijn gedachten over beeldverhalen aan mij toe te vertrouwen. Dat hoeft dan geen pasklare theorie over het beeldverhaal te zijn, maar wellicht levert het op de pagina's van Stripschrift een aardige bundeling van gedachten op die zal aanzetten tot verdere en uitgebreidere theorie over stripverhalen.

Het verschijnsel 'non-profit-strip':

Een (honger)wereld apart!

DOOR BALDI DEKKER JR.

Op 12 september vorig jaar werd in Het Turfschip te Breda een heel speciaal album ten doop gehouden: *Strips voor Mozambique*. Een veertigtal striptekenaars sloeg de handen ineen en maakte een uniek album, waarvan de opbrengst ten goede zal komen aan de hulpverlening in Mozambique. Het verschijnen van dit album was reden een duik te nemen in het 'non-profit-strip'-circuit. Naast een uitgebreid verslag over de aktie *Strips voor Mozambique* worden een aantal vergelijkbare boeken besproken.

Strips voor Mozambique

Bredaas Stripspektakel – Rob van Bavel (1987), prijs ƒ 6,95 (48 pagina's, kleur, soft cover), opbrengst naar de Eduardo Mondlane Stichting.

De aktie is een initiatief van Hanco Kolk, bekend van zijn strip *Gilles de Geus* in Eppo Wordt Vervolgd. In een interview voor het Noord-Hollands Dagblad vertelde hij over zijn motieven: 'Een paar maanden geleden zag ik een televisieprogramma over de ellende in Mozambique, waar een burgeroorlog aan de gang is. Ik zat hier leuk stripjes te tekenen en wilde iets doen. Het is het leukst als je iets kunt doen op je eigen vakgebied, dus zo is dat idee van een album ontstaan.'
Hanco Kolk had in korte tijd een groot aantal tekenaars enthousiast gekregen. Jan Kruis, Theo van den Boogaard, Don Lawrence, Robert van der Kroft, Peter van Straaten, Dik Bruynesteyn, Toon van Driel, Paul Geerts en de anderen gingen meteen aan de slag om hun stripbijdrage te voldoen. Alleen... Een uitgever was er nog niet gevonden. Oberon wilde slechts een deel van het benodigde geld lenen en het project dreigde te stranden.
Het Stripschap kwam in aktie. Maar voordat daar iets concreets uit voort kwam vond Meerten Welleman — die als projectleider Hanco Kolk te hulp was geschoten — de organisatie Bredaas Stripspektakel bereid het album uit te geven. De uitgever, Rob van Bavel nam een enorme gok door maar liefst 50.000 *(vijftigduizend!)* exemplaren te laten drukken. Een astronomisch aantal, want een startoplage van 5.000 exemplaren zou realistischer zijn.
De grote dag, 12 september 1987, brak aan. De uitgever Rob van Bavel had tevoren aan journalisten gemeld te verwachten op deze dag 10.000 exemplaren te zullen verkopen. De ambassadrice van Mozambique, mevrouw Rodriquez, was speciaal naar het Bredaas Stripspektakel gekomen om het eerste exemplaar in ontvangst te nemen. Het moet een nachtmerrie voor Van Bavel zijn geweest, want er werden slechts een paar honderd exemplaren verkocht. Het bezoekersaantal was erg laag, wat wellicht te wijten is geweest aan te weinig publiciteit. De organisatie had verzuimd persmappen rond te sturen en de enkele journalist die via via van de aktie had gehoord en de moeite nam te bellen om een recensie-exemplaar, kreeg te horen dat deze pas ná de presentatie verstrekt zouden worden.
Drie maanden later wordt de eerste balans opgemaakt. Hanco Kolk, aan de vooravond van de landelijke aktie *Afrika nú*: 'Als je de verkoop afzet tegen de publiciteit die we gehad hebben, dan gaat het ontzettend goed. Ik vind het alleen erg jammer dat de televisie het heeft laten afweten. Alleen het programma *AVRO's Wordt Vervolgd* van Han Peekel heeft er flink wat aandacht aan besteed. We hadden eigenlijk gehoopt op meer.'
Meerten Welleman vult aan: 'Het is vrij moeilijk een schatting te maken van het aantal verkochte albums. Er zijn winkels waar ze nu dertig albums hebben verkocht, maar er zijn er ook waar er al honderdvijftig over de toonbank zijn gegaan. Al met al denken we nu zo'n tientot twaalfduizend albums te hebben verkocht. Als je me eerlijk vraagt: 'Wat vind je daarvan?', dan ben ik toch een beetje teleurgesteld. Aan de andere kant is de aktie nog lang niet afgelopen, er is nog van alles aan de gang.'

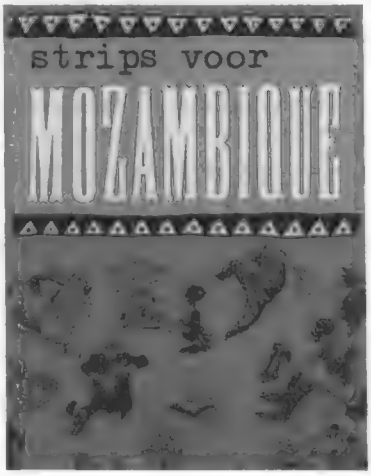

ETEN

Centraal thema in *Strips voor Mozambique* is 'eten'. Het thema is door de diverse deelnemers aan het project op heel fantasie-volle wijze aan de orde gebracht. Enkele voorbeelden: Kees de Boer laat zijn stripfiguur Max Laadvermogen een restauranthouder bedreigen, opdat deze zijn groente-afval opeet; Wim Stevenhagen laat Deventer kroketten en patat verkopen in Mozambique, net als Peter de Wit, die de familie Fortuin in het kader van de aktie Friet Voor Afrika wil verschepen. Over de verdere inhoud wil ik niet te veel vertellen — eenieder moet het album maar gaan kopen — maar met name Gerrit de Jager, Robert van der Kroft, Fred Julsing en Don Lawrence hebben een zeer fraaie strip ingeleverd. Een klasse apart is de tekening van Peter van Straaten. Onnavolgbaar!

Genoeg over het album zelf. Want, waar gaat het geld naartoe? Om daar achter te komen bracht ik een bezoek aan de Eduardo Mondlane Stichting in Amsterdam, waar ik een gesprek had met Henk van Zuidam en Adilia Roda.

DE EDUARDO MONDLANE STICHTING

De stichting is genoemd naar de in 1969 vermoorde Eduardo Mondlane, de eerste president van het Frelimo — de beweging die tijdens de Portugese koloniale overheersing ijverde voor een onafhankelijk Mozambique. De EMS is een zusterorganisatie van het Comité Zuidelijk Afrika en richt zich op humanitaire hulp.

Die hulpverlening in Mozambique wordt ernstig bemoeilijkt door de burgeroorlog die daar al zesentwintig jaar woedt, leggen de medewerkers van de EMS uit. 'In Mozambique zou geen hongersnood hoeven heersen! Het is agrarisch gezien een rijk land. Er zou ontzettend veel voedsel geproduceerd kunnen worden, als de mensen maar in staat waren te produceren. Maar de mensen zijn het platteland ontvlucht en zoeken bescherming in de grote steden. Ze zijn verstoken van de meest elementaire voorzieningen, zoals huisvesting, drinkwater en medische zorg. We proberen daar projecten van de grond te krijgen, maar dat is slechts een noodoplossing. Alleen beëindiging van de oorlog kan de problemen werkelijk oplossen.'

De opbrengst van de aktie komt ten goede aan de *Beira-campagne* van de EMS. Adilia Roda coördineert deze campagne en legt uit waarom speciaal de havenstad Beira is uitgekozen: 'We hebben voor Beira gekozen omdat het niet alleen voor Mozambique, maar voor de hele regio van groot belang is. Internationaal is dat ook ingezien. De *Beira-corridor* wordt ondersteund door de EEG, de Verenigde Staten en verschillende andere landen. Dat geld gaat allemaal in de infrastruktuur zitten. Heel erg nodig, maar wij hebben het idee dat de gewone bevolking daarbij niet moet worden vergeten. Je kunt wel een spoorlijn aanleggen, maar als er geen onderwijsvoorzieningen zijn om machinisten op te leiden, dan kunnen ze daar nog niet leven. Dus wij richten ons ook op de stad Beira, maar dan speciaal het onderwijs en de gezondheidszorg, omdat dit twee noodzakelijke basisvoorzieningen zijn.

Met de noodhulpprogramma's waar wij bij betrokken zijn, proberen we niet alleen dekens en voedsel in te brengen, maar ook zaden, gereedschappen en vervoersmiddelen. Want de mensen moeten zelf weer een leven opbouwen. Ze kunnen niet afhankelijk blijven van giften van buitenaf.'

Wie nog geen exemplaar van *Strips voor Mozambique* heeft kan terecht bij boekhandel en stripspeciaalzaak. In 'geval van nood' kan het album ook per post worden besteld, door ƒ 9,45 (ƒ 6,95 + ƒ 2,50 porto) per album over te maken naar gironummer 18.84.800 ten name van de Eduardo Mondlane Stichting te Amsterdam, onder vermelding van 'strips voor Mozambique'.

COMIC RELIEF VOOR USA FOR AFRICA

HENRY HOLT AND COMPANY, NEW YORK (1986), PRIJS US$ 5,95 (112 PAGINA'S, ZWART-WIT, OBLONG, SOFTCOVER), OPBRENGST NAAR USA FOR AFRICA.

In het kader van de aktie USA for Africa verscheen in 1986 het boekje *Comic Relief*. Dit oblong-album bevat een groot aantal afleveringen van dagstrips van Amerikaanse krantenstriptekenaars. Op initiatief van Milton Caniff, Charles Schulz en Garry Trudeau maakten ze allemaal een speciale aflevering rond het thema 'honger', voor 28 november 1985 (Thanksgiving Day).

In zijn inleiding vertelt Garry Trudeau over de problemen die de organisatoren van *The Cartoonists Thanksgiving Day Hunger Project* ondervonden, bij het bereiken van hun collega's. Een adressenlijst van striptekenaars hadden ze niet, dus moesten ze dagen speuren in oude telefoongidsen om alle adressen bij elkaar te krijgen. In eerste instantie hadden ze niet veel hoop dat de aktie een succes zou worden, want er kwamen veel brieven 'onbestelbaar' retour en slechts enkele tekenaars reageerden op hun oproep. Tot de 28e november aanbrak. Pas toen bleek dat vrijwel alle tekenaars waren bereikt en — wat natuurlijk nog leuker is — bijna unaniem op het verzoek waren ingegaan.

Na de aktie in de Amerikaanse dagbladen zijn alle stroken gebundeld in dit album. Het bevat meer dan 175 verschillende strip-stroken, waarvan vele ook in Nederland bekend zijn. Een paar voorbeelden:

Hagar the Horrible (Hagar de Verschrikkelijke) van Dik Browne, *Beetle Bailey*

(Flippie Flink) van Mort Walker, *Popeye* van Bud Sagendorf, *Animal Crackers* (Beestenboel) van Roger Bollen, *Shoe* van Jeff McNelly, *Garfield* van Jim Davis en *For Better or For Worse* (Door Dik en Dun) van Lynn Johnston.
Naast de inleiding en de strips, bevat het album ook een voorwoord van zanger Kenny Rogers, die namens USA for Africa de tekenaars bedankt voor hun medewerking. Uiteraard zet hij de drie organisatoren van het Comic Relief-project in het zonnetje en staat hij ook stil bij de 'moeder-aktie' USA for Africa.
Het is mij niet bekend of Comic Relief ook in Nederland verkrijgbaar is. Wie interesse heeft zou contact op kunnen nemen met de Amerikaanse uitgever: Henry Holt and Company, Inc., 521 Fifth Avenue, New York, NY 10175, U.S.A.

Met dank aan Meerten Welleman.

HELP, DE ZEE VERZUIPT! VOOR GREENPEACE

CASTERMAN (1984),
PRIJS ƒ 27,50 (104 PAGINA'S, KLEUR, HARD COVER), OPBRENGST NAAR GREENPEACE.

Bij uitgeverij Casterman verscheen in 1984 het boek *Help, de zee verzuipt!* waarvan de opbrengst ten goede komt aan de strijd die Greenpeace voert tegen de milieu-vervuiling. Het is een bijzonder fraai boek, dat uit een aantal verschillende hoofdstukken bestaat.
In de eerste plaats is er een overzicht van de activiteiten van Greenpeace, met een overzicht van de diverse schepen die deel uitmaken van de Greenpeacevloot. Een beetje koud krijg ik het als ik op pagina 7 de beschrijving vindt van de *Sirius,* het schip dat enkele jaren geleden door de Franse geheime dienst tot zinken werd gebracht. Een aktie die de Nederlandse fotograaf Peirera (??) het leven kostte.
Het tweede hoofdstuk bevat tekeningen die gemaakt zijn uit protest tegen de walvisvangst. Zonder de andere illustratoren en striptekenaars te kort te willen doen, noem ik een paar mensen die aan dit hoofdstuk meewerkten: Joost Swarte, Robin, Schuiten, Reiser, Blanc-DuMont, Moebius, Margerin, Boucq, en niet te vergeten André Franquin, die maar liefst drie pagina's Guust Flater aan het album bijdroeg.
Het derde hoofdstuk is getiteld *Verboden te zwemmen* en bevat tekeningen die de vervuiling van de zee als onderwerp hebben. Weer een greep uit de bijdragen: Tardi, Jean-Claude Servais, Alexis, Lob, Manara en Serre.
Het boek is een aanbeveling waard! De uitvoering is qua druk perfekt (en dat voor een Spaanse drukker). Het enige punt van kritiek is de bindwijze van het album. Zoals wel vaker bij genaaide album waarbij geen lijn is gebruikt, snijdt de binddraad na verloop van tijd door de pagina's, die daardoor los komen te zitten. Wie voorzichtig met z'n albums om gaat zal er geen last van krijgen, maar bij intensief gebruik kan deze vervelende eigenschap boven komen.
Verder niets dan los, dus; wie het album nog niet heeft: snel naar de winkel!

COMICS FÜR AFRIKA

EDITION QUASIMODO, DORMAGE BRD (1986),
PRIJS DM 19,80 (100 PAGINA'S, ZWART-WIT MET ENKELE PAGINA'S IN KLEUR, HARD COVER), DOEL ONBEKEND.

In Stripschrift 210 berichtten we in onze nieuwsrubriek over het album *Comics für Africa.* Nadere bestudering van het album levert flink wat vraagtekens op. In de mailing sprak de uitgever van 'een goed doel' waaraan de opbrengst ten goede zou komen. Op de achterzijde van het album stond dat doel vermeld: *Menschen für Menschen.* Let wel, *stond,* want er is een vette, zwarte balk overheen gedrukt.
De inhoud van het album bestaat voor het grootste deel uit amateurwerk, met slechts hier en daar tekeningen van professionele alure. Die tekenaars die — mijns inziens — professioneel werk maken zijn: Hondo, Dirk Tonn, Edgar Brons

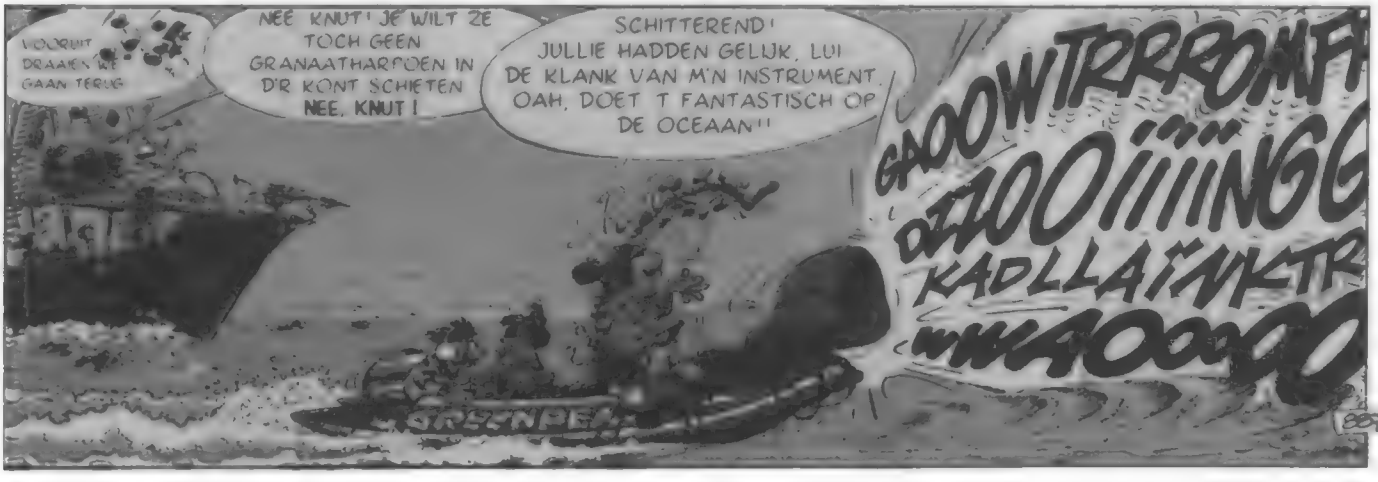
VOORUIT DRAAIEN WE GAAN TERUG
NEE KNUT! JE WILT ZE TOCH GEEN GRANAATHARPOEN IN D'R KONT SCHIETEN NEE, KNUT!
SCHITTEREND! JULLIE HADDEN GELIJK, LUI DE KLANK VAN M'N INSTRUMENT. OAH, DOET T FANTASTISCH OP DE OCEAAN!!
GROENPEACE

Guust Flater in aktie voor Greenpeace

en een anonieme tekenaar, die de strip *Der Tod ist ein Schwarzes Kamel* maakte. Verder zit er vrij weinig bijzonders tussen. Goed bedoeld, dat wel (of niet?).
De twijfels over de goede bedoelingen van auteurs en uitgever worden versterkt door een in verzekeringspolislettertjes gedrukt tekstje, voor in het album. Daarin verontschuldigt de uitgever zich voor de lelijke zwarte balk op de rug van het boek, maar ze waren door de rechtbank gedwongen de naam van het goede doel onleesbaar te maken. En zoiets is niet geruststellend.
De kwaliteit van het boek is matig. Het is een hard-cover, maar daarmee is alles gezegd. Het drukwerk is ronduit slecht. Hier en daar grijs in plaats van zwart en soms zelfs twee keer door de drukpers gegaan, waardoor pagina's onleesbaar worden. De zeldzame kleurenpagina's ogen — van afstand — leuk, maar blijken niet goed op stand te staan. Jammer.
Wat ook vraagtekens oproept is een hoofdstukje achterin het boek. Naast diverse advertenties voor striptijdschriften en uitgevers, vinden we twee pagina's reklame voor de tekenaars. Het merendeel van de auteurs adverteert compleet met zijn/haar adres en een beschrijving van de 'klantenkring'.
Het zal u duidelijk zijn dat ik mijn twijfels over deze uitgave heb. Wie meer wil weten kan zich wenden tot de uitgever: Editon Quasimodo, Klaus Bogdon, Am Steinpfahl 85, D-4047 Dormagen 1, BRD.

MENSENRECHTENBOEK VOOR AMNESTY INTERNATIONAL

LOEMPIA (MEDIO SEPTEMBER 1988).
PRIJS ƒ 29,90 (70 PAGINA'S, KLEUR, HARD-COVER), OPBRENGST VOOR AMNESTY INTERNATIONAL.

Bij de Vlaamse uitgeverij Loempia zal medio september 1988 een 'mensenrechtenboek' verschijnen, waarvan de baten ten goede komen van Amnesty International. Begin januari belde ik uitgever Jef Meert:

Kunt u mij iets over het boek vertellen?
Het is een stripboek, een internationale co-produktie. Het album bevat acht korte verhalen van auteurs van diverse nationaliteiten. Elk verhaal is een vrije interpretatie van een bepaald artikel uit het handvest van de mensenrechten. De verhalen gaan uiteraard over de schending daarvan.

Welke tekenaars hebben aan het album meegewerkt?
De belangrijkste auteurs die aan het project hebben meegewerkt zijn Milo Manara, Palacois, Goetzinger, Will Eisner, en Giménez. Zij hebben allemaal een verhaal uitgewerkt dat betrekking heeft op de schending van de mensenrechten. Het album is al in een Italiaanse versie verschenen en ziet er fraai uit, het zal de stripliefhebbers zeker interesseren. Wij gaan het uitgeven als een hard cover, zodat het er mooi en goed verzorgd uit ziet.

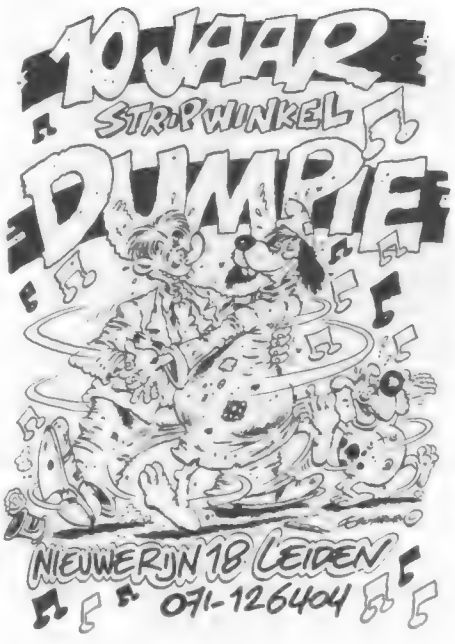

Er komen verschillende versies van het boek. Naast de Italiaanse, komen er nog Franse, Spaanse, Engelse, en dus de Nederlandse versie die ik zal uitgeven. De uitgave geschiedt in samenwerking met Amnesty International, maar aangezien Amnesty een zodanige struktuur heeft dat zij per land autonoom werken en optreden, worden de contacten door elk van de uitgevers apart, per taalgebied gelegd.
Uiteraard heb ik contact met de Belgische afdeling van Amnesty. Zij zijn bereid aan het album mee te werken. De winsten van de uitgave zullen ook naar hen toevloeien, die worden door mij afgestaan. Amnesty gaat promotie voeren voor het album en het ook als materiaal gebruiken.

Wanneer verwacht u dat het album in de winkel ligt?
Dat weet ik niet precies. Het was de bedoeling dat de boeken voor de feestdagen van het afgelopen jaar zouden verschijnen, maar de Franse co-uitgever moest helaas afhaken en daardoor heeft het project vertraging opgelopen. Ik wacht nog op een definitieve datum, maar veronderstel dat het september wordt.

Is de winkelprijs al bekend?
Het album gaat ƒ 29,90 kosten en zal 70 pagina's in full color tellen.

KERSTBOEK VOOR HET WERELD NATUUR FONDS

VAN HOLKEMA & WARENDORF (1987),
PRIJS ƒ 39,90 (144 PAGINA'S, MET EEN DERTIGTAL KLEURENILLUSTRATIES), OPBRENGST NAAR HET WERELD NATUUR FONDS

Het Kerstboek voor het Wereld Natuur Fonds is een randgeval. Moet het besproken worden in dit artikel of niet. Enerzijds is het een album waarvan de opbrengst naar een goed doel gaat en hebben er striptekenaars aan meegewerkt, anderzijds is het niet een puur stripboek.
Een feit wat bespreking nog moeilijker maakt, is dat het boek uitverkocht schijnt te zijn. Noch het Wereld Natuur Fonds, noch de uitgever heeft een exemplaar van het boek in huis. Bespreking geschiedt daarom aan de hand van een verkoopfolder.
Aan het boek is door een groot aantal auteurs en illustratoren meegewerkt. Onder hen een tweetal striptekenaars: *Paul Geerts* en *Willy Vandersteen.* Zij zijn door de uitgever tot Nederlander genaturaliseerd, want de brochure meldt dat aan het boek belangeloos is meegewerkt door vele *Nederlandse* auteurs en illustratoren.
Wat Geerts en Vandersteen precies aan het boek hebben gedaan is onduidelijk. Vandersteen heeft — volgens de inhoudsopgave — een verhaal van Suske en Wiske geschreven en Geerts heeft illustraties verzorgd (voor het Suske en Wiske-verhaal van Vandersteen misschien?).
Wie meer over het boek wil weten zou een 'strooptocht' langs de boekhandels kunnen beginnen. Misschien dat daar nog een vergeten exemplaar te vinden is.

CARTOON AID

ILMC 1987,
PRIJS 10 ENGELSE PONDEN (496 PAGINA'S, KLEUR, GEBONDEN) OPBRENGST NAAR BAND AID.

Cartoon Aid is een boek dat in Engeland uitgebracht is met daarin herdrukken van bestaande strips. Het projekt is georganiseerd door Graham Cooke, de direkteur van de International Licensing and Merchandising Company (ILMC). Het is de bedoeling ook in andere landen een dergelijk boek uit te brengen. In Nederland en Duitsland wordt al aan de uitwerking van de plannen gewerkt. Tijdens de Strip-3-daagse in Den Haag heeft Graham Cooke een gesprek gehad met het bestuur van het Stripschap en zij hebben hun medewerking bij de selectie van Nederlandse striptekenaar verleend.
Over de geplande verschijningsdatum van het Nederlandse boek is nog niets bekend.

BD

WONDERLAND
strips & science fiction

Soembawastraat 54a
1095 XC Amsterdam
020 - 94 35 62

Open: ma : 13.00 - 18.00
di/vr: 10.00 - 18.00
za : 10.00 - 17.00

GESPECIALISEERD IN:

COMICS
GRAPHIC NOVELS
SPECIALS
BUTTONS
STAR TREK FILES
DR. WHO FILES

Informeer naar ons zoeklijst-systeem

Ook voor abonnementen en/of postorders

Verhalen met een staartje

DOOR HANS POLS

Net als superhelden, science fiction en Dallas hoort horror helemaal bij de Amerikaanse cultuur. Waar anders dan in de States viert men zo enthousiast Halloween dat er zelfs doden bij vallen en kennen auteurs als Stephen King zo veel succes. Horror is net als science fiction en stripverhalen ontstaan in Europa, maar liefdevol opgenomen binnen de Amerikaanse cultuur. Op de een of andere manier is deze doortrokken van uitbundige fantastieke uitspattingen in beeld en geschrift.

De meeste mensen denken bij horror in eerste instantie aan creeps als Dracula en het monster van Frankenstein. Dat hebben we te danken aan Hollywood want de horror blijft, dat zal duidelijk zijn, als genre niet beperkt tot het boek. Hoewel ik de benamingen ervoor niet ken, zijn er allerlei soorten horror. De bioscoop wordt de laatste jaren voornamelijk vervuild met *splatter*-movies waarin gehakt en gebloed en gemoord wordt om akelig van te worden. Een soort griezelporno waarbij een mager verhaal aanleiding moet geven tot het in beeld brengen van slachtingen. Films die geen rillingen maar buikkrampen veroorzaken. Althans bij mij. Goede horror, naar mijn idee, extrapoleert menselijke emoties of maatschappelijke thema's op een manier eigen aan het genre. Zoals ook de betere science fiction ons door thema's te verplaatsen naar de toekomst iets kan zeggen over het heden.

Goede horrorstrips zijn, als je de liefhebber moet geloven, niet meer gemaakt nadat halverwege de jaren vijftig de uitgaven van EC verboden werden. Inderdaad waren dit vaak goede strips van zo'n 7 à 8 pagina's, die in een aantal gevallen onder de betere horror vielen. Ik denk aan de schitterende en uiterst spaarzame geplaatste strips van Krigstein over onderwerpen als de jodenvervolging of drugs, maar ook Williamson en Wood bijvoorbeeld hebben hun roem grotendeels aan het werk uit die periode te danken. Er bleven wel horrortitels verschijnen na de invoering van de comicscode maar vergeleken bij de EC-titels waren ze erg braaf. Niet zozeer het verbod om dingen te tekenen — goede horror moet het volgens mij van suggestie hebben — maar het taboe dat kwam te rusten op bepaalde thema's, maakten het vrijwel onmogelijk om nog volwassen horrorstrips te maken.

Om aan die beperkingen te ontsnappen gaf Warren vanaf de tweede helft van de jaren zestig een aantal striptijdschriften uit als magazines. Magazines hoefden in tegenstelling tot de comics niet voorzien te worden van een code. De bladen die Warren uitgaf waren *Creepy, Eerie, Vampirella, The spirit* en later *1984/94*. Aan die bladen werkten behalve veel mindere groten (vaak Spanjaarden en immigranten) ook een aantal hele groten mee zoals Jeff Jones, Berni Wrightson, Neal Adams en Wallace Wood. Van Creepy verschenen enkele jaren geleden ook 7 Nederlandse afleveringen. Via deze uitgaven zag ik voor het eerst werk van Bruce Jones. Creepy-redacteur Jan de Rooij had toendertij veel door Jones geschreven verhalen opgenomen. En terecht want ze vielen duidelijk op door de hogere kwaliteit in vergelijking met de andere verhalen. Ik herinner me bijvoorbeeld *Eliminatieproces* en een paar andere door Russ Heath getekende verhalen en een strip met Berni Wrightson en Carmine Infantino.

BRUCE JONES

Bruce Jones begon strips te maken aan het begin van de jaren zeventig voor DC-comics en later *Creepy*. Hij werkte samen met mensen als Richard Corben, Berni Wrightson en Neal Adams en tekende zelf. Dat laatste werd in de loop der jaren steeds minder en Jones legde zich in de eerste plaats toe op het schrijven van scenario's. Eclipse comics bracht het afgelopen jaar een vierdelige miniserie uit *The twisted tales of Burce Jones*, waarin de door hem getekende strips zijn verzameld. Zijn werk doet denken aan dat van Frazetta, Wrightson en naamgenoot Jeffrey Jones. Het is niet altijd even goed, maar heeft onmisken-

baar sfeer, sprookjesachtige verhalen met veel humor.
Ook al waren de bladen *Creepy* en *Eerie* bedoeld voor een volwassen publiek, beperking waren er toch zoals de mindere papiersoort, het meestal moeten werken in zwart/wit en het feit dat een blad met strips voor volwassenen het toch vaak juist vanwege dat predikaat moest hebben van een jeugdig lezerspubliek. Jones beste strips zouden later toch verschijnen in comicsvorm: *Twisted tales* en *Alien worlds*. Deze comic-anthologieën werden uitgegeven door Pacific, een onafhankelijke uitgever die mooie titels uitbracht op goed papier zoals *Ravens and rainbows* (Jeffrey Jones), *Master of the macabre* (Wrightson), de prachtige serie *Elric* (P. Craig Russel) en *Rocketeer* (Dave Stevens). *Alien worlds* en *Twisted tales* waren gebasseerd op de bundels zoals die in de jaren vijftig begonnen te verschijnen. Iedere aflevering had niet een lang verhaal, maar vier korte van verschillende tekenaars.
Twisted tales was een horrorserie en *Alien worlds* bevatte science fiction-verhalen. De meeste hiervan werden geschreven door Bruce Jones (die ook de redactie voerde) en sommige door anderen zoals de sciencefiction-schrijver William F. Nowlan. Aan de bladen werkten bekende en minder bekende tekenaars mee. Een lijstje: Dave Stevens, Liberatore, H.L. Ken Steacy, Al Williamson, Tom Yeates, Gray Morrow, Rand Holmes, Frank Brunner, Corben, Bo Hampton, Tim Conrad en een enkele keer Bruce Jones zelf.

UNEXPECTED

Twisted tales is een uitstekende benaming voor het soort verhalen dat in deze comics verscheen. Men zou het kunnen vertalen als 'verhalen met een staartje'. De laatste pagina's van deze strips geven vaak een onverwachte wending aan het voorafgaande. *Tales of the unexpected* heet het bij Roald Dahl.
Nadat PC failliet ging werden de resterende verhalen uit *Twisted tales* en *Alien worlds* gekocht door een andere uitgever (Eclipse), die nog een paar afleveringen uitbracht. Deze uitgever wilde zelf een soortgelijke titel uitgeven, maar Jones weigerde zijn medewerking hieraan. De series kwamen er wel: *Tales of terror* en *Alien encounters* en Bruce Jones schrijft tegenwoordig voor beide verhalen, onder meer samen met John Bolton. Bovendien startte Eclipse in september een nieuwe serie *Twisted tales*.
Op een speciaal formaat en met in de eerste (tweemaandelijkse) aflevering werk van Dave Stevens, Rick Stasi, Scott Saavedra, Henry Mayo ... vrij onbekende namen, maar de verhalen zijn geschreven door Jones en dat is belangrijker dan wie de strips getekend heeft.
De beste verhalen uit *Twisted tales* en *Alien worlds* werden verzameld in tot nu toe twee Franstalige uitgaven *Alerte rouge* en *Nuits blêmes*. De eerste een SF en de tweede een horrortitel.
Merkwaardig is het dat Oberon voor de uitgave *Verhalen uit de schemering* weer een selectie maakte uit die twee Franse uitgaven, terwijl er de beschikking is over zo'n 20 Amerikaanse uitgaven met ruim 80 verhalen. De indeling die Albin Michel hanteerde, een splitsing in SF en horrordeeltjes in de reeks heeft de Nederlandse uitgever dus niet gehanteerd. Er valt meer aan te merken op deze uitgave: voor het omslag is een plaatje uit de strip opgeblazen. Ook hier weer was er de beschikking over de Amerikaanse en Franse speciaal gemaakte-covers. Tot slot stelt het me te-

leur dat nergens de tekenaar is vermeld. Alleen wanneer de strips gesigneerd zijn is zo te achterhalen wie ze getekend heeft.
Slordigheden, maar dat neemt niet weg dat een aantal Amerikaanse *Twisted tales* en *Alien worlds* moeilijk meer verkrijgbaar zijn en een Nederlandse vertaling ongetwijfeld de liefhebbers plezier zal doen. *Verhalen uit de schemering* opent met een korte strip getekend door Dave Stevens die ook terug te vinden is in het blad Big balloon: *Prinses Pam*, een geestige variatie op *De schone slaapster*. *De put* is een griezelig verhaal waarin een vrouw een nachtmerrie-achtige reis door een put maakt. Het korte *Zo gewonnen ... zo geronnen* is een humoristische kijk op wat er kan gebeuren wanneer iemand tijdens een gemaskerd bal een inbraak pleegt en verkleed als beer probeert weg te komen. *De lange wacht* is het mooiste verhaal in de bundel, een science-fictionverhaal met een sfeer die me erg deed denken aan de verhalen van Ray Bradbury. Een heel ander soort science fiction is *Het zat ons op de huid*. Hierin staat juist niet de mens centraal maar een eigenaardige buitenaardse levensvorm. Alien dus. Het laatste verhaal is een grappige variatie op een heel vaak gebruikt thema: wat gebeurt er als iemand in de tijd reist en de loop van de geschiedenis verandert?

Het grootste gedeelte van wat er aan science fiction en horror gemaakt wordt is pure rotzooi, toch hou ik ervan om nu en dan iets van die genres te lezen. Er zijn een paar mensen, zoals Bruce Jones die wel goed werk maken, net iets origineler zijn en beter kunnen schrijven.
Verhalen uit de schemering is een aardige introductie van Jones stripverhalen in Nederland.

DE TOP 12 VAN 1987

OF: HOE DERTIEN TWEE WERD

DOOR ARCO VAN OS

Evenals vorig jaar vroegen wij aan diverse kennissen uit de stripwereld of zij, samen met ons, een Top 12 wilden maken van in Nederland verschenen stripalbums in het afgelopen jaar.
De meesten reageerden positief op ons verzoek; dank daarvoor.
Arco van Os bracht orde in de chaos en zette alles voor U op een rijtje.

Ook in 1987 verschenen waanzinnig veel stripalbums. Ik zal U dit jaar niet vermoeien met statistische hoogstandjes maar zo snel mogelijk ter zake komen. Zelfs een redactielid krijgt niet alle boeken onder ogen die in ons landje verschijnen. Ik had daardoor veel problemen met het enorme aantal genoemde albums die vanuit Zelhem de distributie-kanalen binnenstroomden. Arboris, Dendros, Titanic...dol werd ik ervan!
Ik hoop de betreffende albums juist te hebben toebedeeld, maar mocht ik één of meerdere steekjes hebben laten vallen: mijn excuses!

Het lijstje van
Har Brok (ex-redacteur) ziet er als volgt uit:

1. **Besame Mucho** / Loustal & Paringaux / *Casterman*
2. **Jacques Gallard: Zulu Blues** / Tripp & Barcelo / *Casterman*
3. **Sjef van Oekel: Sjef van Oekel bijt van zich af** / Van den Boogaard & Schippers / *Oberon*
4. **Kuifje: Kuifje en de Alfa-kunst** / Hergé / *Casterman*
5. **Cori: De gedoemde reis** / De Moor / *Casterman*
6. **Freddy Lombard: De komeet van Carthago** / Chaland & Lepennetier / *Titanic*
7. **Ardeur: Warschau** / Varenne & Varenne / *Arboris*
8. **Sjors & Sjimmie: Bad Boys** / Van der Kroft & Van Die & Plijnaar / *Oberon*
   Sjors & Sjimmie: Kassa! / Van der Kroft & Van Die & Plijnaar / *Oberon*
9. **Blake & Mortimer: Het gele teken** / Jacobs / *Dargaud & Blake en Mortimer*
10. **Kuifje: De zwarte rotsen (reprint)** / Hergé / *Casterman*
11. **Donald Duck: Alle verhalen van Carl Barks 1947-1948** / Disney / *Loeb & Oberon*
    Donald Duck: Alle verhalen van Carl Barks 1948-1949 / Disney / *Loeb & Oberon*
12. **Ivan Casablanca: Afspraak in Ang(k)or** / Renard & Fromental / *Arboris*
    Mille miglia /Constant & Lapière / *De Spiegel*

Gebruiksaanwijzing:
De nadruk in dit lijstje ligt op de albums die erin ontbreken. Het feit dat ze ontbreken is niet toevallig en om dat te illustreren heb ik als nummer 9, 10 en 11 heruitgaven van **Jacobs, Hergé** en **Disney** opgenomen. Als hommage ook aan de betreffende uitgevers, die van genoemde reeksen en auteurs prima verzorgde stripklassiekers verzorgd hebben, die in deze vorm in dit jaar amper concurrentie ondervonden. Echt bijzonder is afgezien van **Loustal** (1) en **Tripp** (2) het feit dat **Van den Boogaard** (3), **De Moor** (5) en **Van der Kroft** (8) hun reeksen op peil weten te houden, wat van **De Jager** (Doorzon), **Chaillet** (Vasco), **Morris** (Lucky Luke), **Martin** (Lefranc) en vele anderen niet gezegd kan worden. **Chaland** (Freddy Lombard) doet dan ook alleen maar mee om dat levendige tekenwerk. Clerckx **Doodverf**, ook mooi getekend, doet niet meer mee als onbegrijpelijke onzin, wat maar weer eens bewijst hoe subjectief zo'n toplijstje is. Niet subjectief én volstrekt onbegrijpelijk is het verzoek van de Stripschrift-redactie om **Maus** buiten de Top-12 te houden: de eerste 12 plaatsen die ik voor dit meesterwerk gereserveerd had worden nu ingenomen door een keuze die zelfs met gebruiksaanwijzing een absolute devaluatie niet kan verhullen.

Het tweede lijstje komt van **Paul van Dam,** eigenaar van Stripwinkel Blunder. Hij vermeldt erbij dat de lijst een persoonlijke keuze is en geen verkooptechnische top. Verder merkt hij op dat voor hem de nummer 1 net zoveel waarde heeft als nummer 12.

1. **XIII: Spads** / Vance & Van Hamme / *Dargaud*
2. **Familie Doorzon: De familie Doorzon daalt verder af** / De Jager / *Oberon*
3. **Morbus Gravis: Druuna** / Serpieri / *Dargaud*
4. **Alex: De dooltocht van Alex** / Martin & Forny / *Casterman*
5. **Indian summer: Phyllis** / Manara & Pratt / *Casterman*
   Indian summer: Black Pilgrim / Manara & Pratt / *Casterman*
6. **Mudwog** / Suydam / *Oberon*
7. **Levenskracht** / Eisner / *Arboris*
8. **Freddy Lombard: De komeet van Carthago** / Chaland & Lepennetier / *Titanic*
9. **Pedagogie van het trottoir** / Boucq / *Casterman*
10. **Plano** / Swarte / *Het Raadsel*
11. **Robbedoes & Kwabbernoot: QRN op Bretzelburg** / Franquin & Regnier / *Dupuis*
12. **Thorgal: De stad van de verloren God** / Rosinski & Van Hamme / *Lombard*

Buitenlands, wel in Nederland verkrijgbaar:
– **Feu vert** / Meulen / *Futuropolis*
– **Artiste et modele** / Clerc / *Albin Michel*
– **Building** / Eisner / *?*

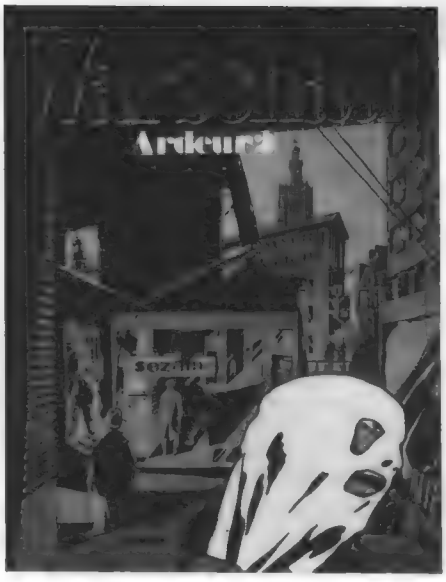

Het derde lijstje is van redacteur **Baldi Dekker jr.:**

1. **Heer Bommel: Wat ben je toch knap** / Toonder / *De Bezige Bij*
2. **Storm: Vandaahl de verderver** / Lawrence & Lodewijk / *Oberon*
3. **Taï Dor: De handschoenen van Taï Dor** / Serrano & Rodolphe & Letendre / *Novedi*
4. **XIII: Spads** / Vance & Van Hamme / *Dargaud*
5. **Gilles de Geus: Smeerenburg** / Kolk & De Wit / *Oberon*
6. **Roel en zijn beestenboel: Absoluut verboden** / De Jager / *Dupuis*
7. **2 Avonturen van Pol Aroïd** / Cosey / *Den Gulden Engel*
8. **Omni: 20.000 Millirem onder zee** / Bosschaert & Van Die & Plijnaar / *Oberon*
9. **Soda: Een engel gaat heen** / Warnant & Tome / *Dupuis*
10. **Alexis: Het onvoorziene** / Jaradin & Delaney / *De Spiegel*
11. **Asterix: In Indus-land** / Uberzo / *Les Editions Albert René*
12. **Kanaal 13** / Leever & Van Die / *Divo*

Een paar opmerkingen; de nummers 1 en 2 spreken voor zich: topkwaliteit!
De serie Taï Dor is naar mijn mening één van de meest belovende nieuwe series, die in 1987 verschenen. Een bronzen plak waard.

Als vierde laten wij **Rob van Eijck** (ex-redacteur) aan het woord.
Van Eijck is al geruime tijd geen redacteur meer. Daardoor is het, volgens hem, moeilijker geworden de stripwereld intensief op de voet te volgen: 'Ik loop een beetje achter; daarom is enige reserve bij onderstaand lijstje geboden'.

1. **Donald Duck: Alle verhalen van Carl Barks 1948-1949** / Disney / *Loeb & Oberon*
   Uit Ducks gouden tijd. Ik kan maar niet genoeg krijgen van deze oude dukkies; daarom dus deze klassieker bovenaan.
2. **Ardeur: Warschau** / Varenne & Varenne / *Arboris*
   Een gruwelijk sfeervolle reeks.
3. **Kogaratsu** / Michetz & Bosse / *Dupuis*
   Een plaatsing voor de hele serie, die uitmunt door zijn prachtige realistische tekeningen en zijn geladen atmosfeer.
4. **Sterrenschip: De jacht op Wezekind** / Matena / *Titanic*
   Literatuur in stripvorm en geworstel met waarden in een geheel eigen, zeer functionele beeldtaal.
5. **Laïyna** / Hausman & Dubois / *Den Gulden Engel*
   Zeer sfeervol getekend door een reeds decennia lang onderschatte tekenaar.
6. **Lea** / Rossi & Letendre / *Titanic*
   Enerverend geregisseerd en nog met een boodschap ook.
7. **Familie Doorzon: Dozo** / De Jager / *Oberon*
   De serie blijft leuk: vooral dit album, na enkele relatief zwakkere afleveringen.
8. **Batman: Dark Knight-cyclus** / Miller & Janson / *Baldakijn*
   De wederopstanding van deze bejaarde superheld uiterst intens in beeld gebracht.
9. **Sarah Spits: Yeren** / Wasterlain / *Dupuis*
   Een verhaal met gevoel: menselijk en bewogen zonder sentimenteel te worden.
10. **Bob Marone: De witte dinosaurus** / Yann & Conrad / *Den Gulden Engel*
    Vooral vanwege de brutale aanpak van dit wilde koppel.
11. **Spirit: De laatste tram** / Eisner / *Arboris*
    Het blijven bijzondere strips, die oude Spirits.
12. **Indian summer** / Manara & Pratt / *Casterman*
    Met enige aarzeling, want de tekeningen zijn uiterst fraai, het verhaal echter amper aanwezig en ranzig.

Udo Horst, eigenaar van Stripwinkel Sjors, komt met een wat andere aanpak van de top-12-lijstjes:
Zoals je ziet heb ik 2 top-12's gemaakt, dit omdat ik vind dat er een groot verschil is tussen wat ik krijg voor 6½ á 10 gulden en wat ik krijg voor zeg maar 15 á 20 gulden. Verder ben ik uitgegaan van de nieuw verschenen strip-albums in 1987 en dan bedoel ik écht nieuw, zodat lopende series als Thorgal, XIII, Sjo-Sji, Buddy Longway, Blauwbloezen enz...enz... afvielen, omdat die wat mij betreft al vaak genoeg geklasseerd zijn. We houden het dus maar bij het nieuwe op de Nederlandse stripmarkt.

Top-12 (tussen 6½ en 10 gulden)

1. **Adler: Het vliegtuig van Nanga** / Sterne / *Lombard*
2. **Sneeuw: De verblindende nevel** / Gine & Convard / *Lombard*
3. **Jacques Gallard** / Tripp & Barcelo / *Casterman*
4. **Lou Cale: Het gebroken popje** / Warn's & Raives / *De Spiegel*
5. **Jessica Blandy** / Renaud & Dufaux / *Novedi*
6. **Duivelse koorden** / Follet & Stoquart / *Dargaud*
7. **Mille miglia** / Constant & Lapière / *De Spiegel*
8. **Thomas Rindt** / Raven & Rouffa / *Den Gulden Engel*
9. **Gord: ...en toen voelden ze de wind** / Denayer & Franz / *Lombard*
10. **Frank Falko: De strijder van de regenboog** / De La Fuente & Corteggiani / *Novedi*
11. **Chancellor: De vuurnaald** / Sanahujas & Duchateau / *Dargaud*
12. **Kanaal 13** / Leever & Van Die / *Divo*

Top-12 (rond de 20 gulden)

1. **Indian summer** / Manara & Pratt / *Casterman*
2. **Besame mucho** / Loustal & Paringaux / *Casterman*
3. **Rocketeer** / Stevens / *Dendros*
   Ware Stevens-liefhebbers beveel ik de originele Amerikaanse versie aan; deze heeft 8 pagina's meer plus de originele Stevens-inkleuring.
4. **Mudwog** / Suydam / *Oberon*
5. **Torpedo: 1936** / Bernet & Abuli / *Dendros*
6. **Bob Marone: De witte dinosaurus** / Yann & Conrad / *Den Gulden Engel*
   Had ook wel in een slappe kaft mogen verschijnen.
7. **Argentijnse tango** / Pratt / *Casterman*
8. **Soda: Een engel gaat heen** / Warnant & Tome / *Dupuis*
9. **Onzichtbare man** / Manara / *Sombrero*
10. **Underzone** / Gimenez & Trillo / *Oberon*
11. **Schat van de Imbala's** / Baciliero & Mescola / *Casterman*
12. **Laïyna** / Hausman & Dubois / *Den Gulden Engel*

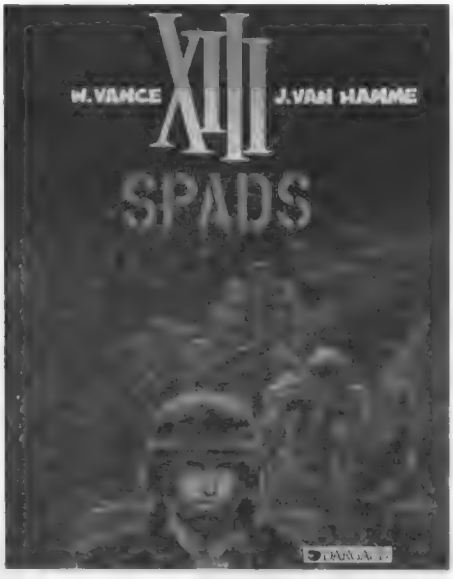

De keuze van **Nelleke Lindhout** (bladmanager) ziet er als volgt uit:

1. **Maus** / Spiegelman / *Bruna*
2. **Levenskracht** / Eisner / *Arboris*
3. **Cyrrus** / Andreas / *Arboris*
4. **Mill** / Andreas / *Arboris*
5. **Macabere sfeer: Het godshuis** / Hulet / *Glénat*
6. **Pedagogie van het trottoir** / Boucq / *Casterman*
7. **Blank requiem** / Rochette & Legran *Casterman*
8. **Soda: Een engel gaat heen** / Warnant & Tome / *Dupuis*
9. **Lou Cale: Het gebroken popje** / Warn's & Raives / *De Spiegel*
10. **Strips voor Mozambique** / Diverse auteurs / *Bredaas Stripspektakel*
11. **Philémon: Die verduivelde schilder** Fred / *Dargaud*
12. **Ragebol: De droom van de walvis** / Frank & Bom / *Dupuis*
    Ragebol: De beeldhouwers van het licht / Frank & Bom / *Dupuis*

Mijn eigen top-12

1. **Levenskracht** / Eisner / *Arboris*
   Eisner heeft bij mij een plekje in mijn hart ingenomen waar hij moeilijk te verdrijven is. Oh, wat hou ik van die man!
2. **Spirit: De laatste tram** / Eisner / *Arboris*
   Mijn commentaar bij Levenskracht is ook op dit boek van toepassing. Ik had wat moeilijkheden bij het lezen, aangezien het tweede en derde katern volledig in het Duits waren geletterd. Als je dat niet verwacht is het even omschakelen. Verhaaltitels als 'Der Strudel' hebben hun charme, maar mag ik het boek nog wel omruilen mijnheer Van den Boom?
3. **XIII: Spads** / Vance & Van Hamme / *Dargaud*
   Het enige nadeel aan een nieuw deel uit deze serie is, dat je eerst de vorige delen opnieuw moet lezen wil je het verhaal blijven snappen.
4. **Kanaal 13** / Leever & Van Die / *Divo*
   Gebundeld de schunnigste.
5. **Lea** / Rossi & Letendre / *Titanic*
   Ontroerend mooi verhaal en schitterend getekend.
6. **Strips voor Mozambique** / Diversen / *Bredaas Stripspekakel*
   Geweldig initiatief. Jammer dat ook oud werk is opgenomen van sommige auteurs.
7. **Theodoor Cleysters: Kapitein Steene** / Le Gall / *Dupuis*
   De tekenstijl vind ik nog steeds uniek en zeer herkenbaar.
8. **Cor Morelli: Mergwolf** / Oosterwijk / *Oberon*
   Waar blijft deel twee?
9. **Torpedo 1936** / Bernet & Abuli / *Dendros*
   Toch weer mooi meegenomen dat de inkleurder ziek werd!
10. **Shoe: De andere Shoe** / MacNelly / *Kim*

Samen met het eerste deel: A pair of Shoes waar ik wel pap van lus!

11. **Mille miglia** / Constant & Lapière / *De Spiegel*
De auteurs zijn bij mij onbekend. Hun werk gelukkig niet meer.
12. **Soda: Een engel gaat heen** / Warnant & Tome / *Dupuis*
Schitterd, maar waarom niet óók in slappe kaft?

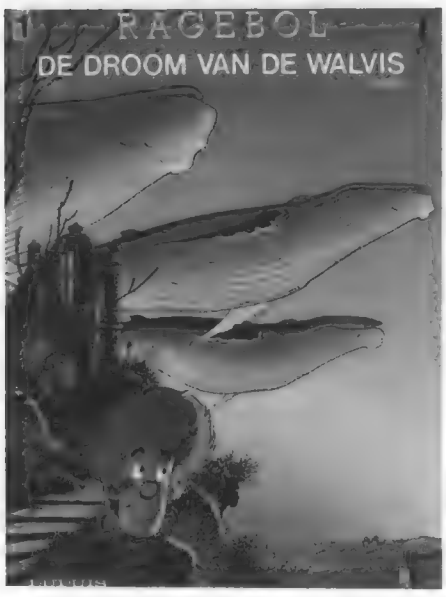

Collega-redacteur **Pieter van Oudheusden** doet het anders:
'Een mager jaar, maar toch een aantal interessante titels en zelfs een paar echte uitschieters. Dat is voornamelijk te danken aan de twee meest actieve uitgevers van het afgelopen jaar, Arboris/Titanic en Casterman. Hierbij mijn persoonlijke voorkeuren. Ondanks lang puzzelen heb ik geen lijstje kunnen samenstellen — daarvoor waren er te veel aardige albums die elkaar weinig in kwaliteit ontliepen, en te weinig uitzonderlijk goede boeken. In plaats daarvan een persoonlijk jaaroverzicht.

Klasse apart:
— **Maus** / Spiegelman / *Bruna*

Uitschieters:
— **Marcel Labrume: Je bent mooi, Marcel** / Micheluzzi / *Casterman*
— **Marcel Labrume: Op zoek naar de verloren oorlogen** / Micheluzzi / *Casterman*
— **Lea** / Rossi & Letendre / *Titanic*
— **Ardeur: Warschau** / Varenne & Varenne / *Arboris*

Kort en krachtig:
— **Per abuis** / Willem / *De Harmonie*
— **Torpedo: 1936** / Bernet & Abuli / *Titanic*
— **Torpedo: Doden om te leven** / Bernet & Abuli / *Titanic*

Gouwe ouwe:
— **Blake & Mortimer: Het gele teken** / Jacobs / *Blake en Mortimer*
— **Student Tijloos: Het libellenbrein** / Stapel & Hartog van Banda / *Arboris*
— **Valentina: De onversaagde Valentina** / Crepax / *Sombrero*

Twijfelgeval:
— **Besame mucho** / Loustal & Paringaux / *Casterman*

Meest onderschat:
— **Jan Tit: Doodverf** / Clerkx / *Gezellig & Leuk*
— **Sterrenschip: De jacht op Wezekind** / Matena / *Titanic*

Meest overschat:
— **Batman: Dark Knight-cyclus** / Miller & Janson / *Baldakijn*

Still going strong:
— **Levenskracht** / Eisner / *Arboris*
— **Spirit: De laatste tram** / Eisner / *Arboris*
— **Zonsondergang in Sunshine City** / Eisner / *Titanic*
— **Cori: De gedoemde reis** / De Moor / *Casterman*
— **Blueberry: Terreur over Kansas** / Giraud & Charlier / *Novedi*

Interessantste nieuwkomers:
— **Jacques Gallard: Een snuifje Afrika** / Tripp / *Casterman*
— **Jacques Gallard: De dans van de drie pionnen** / Tripp & Barcelo / *Casterman*
— **Jacques Gallard: Zulu blues** / Tripp & Barcelo / *Casterman*
— **Schat van de Imbala's** / Baciliero & Mescola / *Casterman*

Wat je ver haalt...:
— **Feu vert** / Meulen / *Fututopolis*
— **Eat yourself raw** / Spiegelman & Mouly / *Pantheon Books*
— **Le moine fou: Le brouillard pourpre** / Vink / *Dargaud*

De tiende lijstenmaker dit jaar is onze medewerker **Willem Ritstier**.

1. **Ragebol: De droom van de walvis** / Frank & Bom / *Dupuis*
   Ragebol: De beeldhouwers van het licht / Frank & Bom / *Dupuis*
2. **Levenskracht** / Eisner / *Arboris*
3. **Soda: Een engel gaat heen** / Warnant & Tome / *Dupuis*
4. **Theodoor Cleysters: Kapitein Steene** / Le Gall / *Dupuis*
   Theodoor Cleysters: De archipelvreter / Le Gall / *Dupuis*
5. **Lou Cale: Het gebroken popje** / Warn's & Raives / *De Spiegel*
6. **Stamgasten** / Toon / *Land Produkties*
7. **Jan, Jans en de Kinderen: deel 17** / Kruis / *Joop Wiggers*
8. **Marcel Labrume: Je bent mooi, Marcel** / Micheluzzi / *Casterman*
   Marcel Labrume: Op zoek naar de verloren oorlogen / Micheluzzi / *Casterman*
9. **Rocketeer** / Stevens / *Titanic*
10. **Matt Marteau: Zonder twijfel** / Van Erkel & Lodewijk / *Titanic*
11. **Jacques Gallard: Een snuifje Afrika** / Tripp / *Casterman*
    Jacques Gallard: De dans van de drie pionnen / Tripp & Barcelo / *Casterman*
    Jacques Gallard: Zulu blues / Tripp & Barcelo / *Casterman*
12. **Doortje Doorzon-pocket: Vandaag niet, schat** / De Jager / *Oberon*

en natuurlijk

13. **(K)anaal 13** / Leever & Van Die / *Divo*

Wat zijn de 12 (13) beste van 1987?
Natuurlijk is dat een volstrekt persoonlijke keuze, want wie ben ik om te zeggen wat het beste is. Een waarde-oordeel van wie dan ook is geheel niet steekhoudend, ook al probeer je nog zo objectief te zijn.
Wat recensenten mooi vinden, dat vindt het grote publiek vaak niet te pruimen en wat het grote publiek mooi vindt is voor de recensenten weer niet arti genoeg om te bespreken.
Natuurlijk vind ik het best leuk, om zo'n top-12 samen te stellen, maar ik vraag me af wie er op die van mij en van de anderen zit te wachten, want iedere gemiddelde stripliefhebber weet heus wel wat zij/hij leuk vindt. Tot volgend jaar.

Hans Pols (redacteur) is dol op rijtjes. Kijkt U maar mee:

1. **Maus** / Spiegelman / *Bruna*
2. **Levenskracht** / Eisner / *Arboris*
3. **Lea** / Rossi & Letendre / *Titanic*
4. **Ardeur: Warschau** / Varenne & Varenne / *Arboris*
5. **Odile en de krokodillen** / Montellier / *Arboris*
6. **Batman: Dark Knight-cyclus** / Miller & Janson / *Baldakijn*

Deze zes titels hebben op de een of andere manier in het afgelopen jaar indruk op mij gemaakt, waarbij Maus dus duidelijk de meeste. Ook Levenskracht van Eisner ontroerde me, Lea was vooral bijzonder spannend. En ik hou van Highsmith! Warschau viel me vooral op door de knappe karakteropbouw en Odile door het voor een strip, wel zeer bijzondere onderwerp verkrachting. De grote kracht van Miller vind ik zijn perfecte timing en de knappe opbouw van zijn verhaal. De overige strips heb ik gewoon met veel tot zeer veel genoegen gelezen. Een echte volgorde zit er niet in.

7. **Ragebol: De droom van de walvis** / Frank & Bom / *Dupuis*
8. **Oriëntaals dagboek** / Ferrandez / *Casterman*
9. **Freddy Lombard: De komeet van Carthago** / Chaland & Lepennetier / *Titanic*
10. **Blank requiem** / Rochette & Legrand / *Casterman*
11. **Pedagogie van het trottoir** / Boucq / *Casterman*
12. **Bob Marone: De witte dinosaurus** / Yann & Conrad / *Den Gulden Engel*

En ook nog: **De Japanse blondine** (Denis),**De jacht op Wezekind** (Matena), **Marcel Labrume** (Micheluzzi), het sfeervolle **Theodoor Cleysters** (Le Gall), **Indian Summer** (Manara & Pratt), **De dans van de drie pionnen** en **Zulu blues** (Tripp), **Die verduivelde schilder** (Fred), **Besame mucho** (Loustal), de fraaie luxe uitgave van **Cromwell Stone** (Andreas) en van dezelfde auteur **Cyrrus** en **Mill**, de thriller **Mergwolf** en het vierde **Sjef van Oekel**-album, **de droom van Amerika** (Arnoux & Bardet), het postmoderne **Adler** (Sterne), **Het gebroken popje** (Warn's & Raives). Al met al toch zo'n dertig titels die 1987 de moeite waard maakten. Plus een aantal uitgaven die ik niet echt als strips beschouw: **De dooltocht van Alex**, **De Archivaris**, **Kuifje en de Alfa-kunst**, Ever Meulens **Feu vert**, een prachtig Frans platenboek, evenals Clercs **Artiste et Modele** en het boek met modetekeningen van Matotti, plus niet te vergeten de catalogus van Joost Swarte: **Plano.**

Leuke Amerikaanse uitgaven wil ik toch evenmin onvermeld laten zoals Mark Beyers **Agony**, de bloemlezing **Read yourself raw**, de trade-paperbacks van onder meer Hernandez (**Heartbreak soup**), **Watchmen**, Ronin, **Swamp thing** en comics zoals **Blood** (Williams & De Mattheis), **Lone Wolf** and **Cub** (Japans!),**The Schadow** van Sinkiewicz, **Elektra assassin** van (eveneens) Sinkiewicz en de **New Mutants**-comics van dezelfde man die bij Juniorpress verschijnen, evenals **Batman: Jaar één** (Mazzuchelli & Miller). In de Verenigde Staten worden, zoals ook uit mijn top-6 blijkt strips gemaakt om rekening mee te houden. Het gebeurt niet langer meer alleen in Frankrijk.

De laatste persoon die we aan het woord laten is de auteur van het Bert Bus-interview in dit nummer: **Koos Schulte**.

1. **Blake & Mortimer: Het gele teken** / Jacobs / *Dargaud*
2. **Donald Duck: Alle verhalen van Carl Barks 1947-1948** / Disney / *Loeb & Oberon*
3. **Hergé en Kuifje, reporters** / Goddin / *Lombard*
4. **Sjef van Oekel: Sjef van Oekel bijt van zich af** / Van den Boogard & Schippers / *Oberon*
5. **Kuifje: De zwarte rotsen (reprint)** / Hergé / *Casterman*
6. **Thimon van de Velde: De droom van Amerika** / Bardet & Arnoux / *Oberon*
7. **Heer Bommel: Dat zag ik nu eens net** / Toonder / *De Bezige Bij*
8. **Stripturf** / Diverse auteurs / *Oberon*
9. **De torens van Schemerwoude: Germain** / Herman / *Arboris*
10. **Pionniers van de Nieuwe Wereld: Het hoogveld** / Charles / *Glénat*
11. **Sjors & Sjimmie: Bad boys** / Van der Kroft & Van Die & Plijnaar / *Oberon*
12. **Horre, Harm en Hella: Moeders wil is wet** / Mazure & Brandt / *Arboris*

Naar mijn idee was het jaar 1987 op stripgebied al met al wat matig. Uitblinkers, zoals in 1986 bijvoorbeeld Yslaire en Vink, kende dit jaar voor mij niet. Mijn lijst laat daardoor weinig 'nieuwkomers' zien.
Op de eerste plaats heb ik de heruitgave van Blake & Mortimer staan, een klassieker die schitterend vertaald, geletterd, gekleurd én geprijsd is, kortom, zoals een album mijns inziens moet zijn!
Hoewel er van sommige reeksen meerdere titels zijn uitgekomen, heb ik er de voorkeur aan gegeven er maar één te klassificeren, dit om wille van de leesbaarheid.
Ik vond het opvallend dat een aantal van de kleinere Nederlandse stripuitgevers verstek hebben laten gaan. Nieuwe uitgaven van b.v. **Panda**, **De Lijn** of **Rijperman** zouden mijn top-12 hoogstwaarschijnlijk een ander aanzien hebben gegeven.

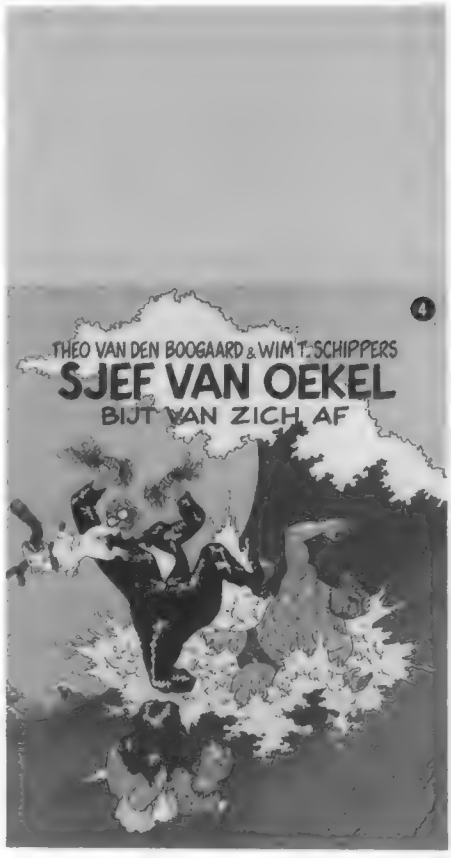

Bij de berekening van het 'Algemeen Klassement' heb ik de lijstjes van Udo Horst en Pieter van Oudheusden **niet** meegeteld. Dit vanwege de aparte manier van inleveren, die vergelijking met andere in de weg stond. Als er twee albums op dezelfde plaats dreigden te eindigen en één van deze albums kwam voor op het lijstje van Horst en/of Van Oudheusden, heb ik de vrijheid genomen dit album te laten prevaleren.
De opmerking van Brok over het album **Maus** is inderdaad correct. Door een ongelukkig misverstand is de door hem genoemde vraag inderdaad gesteld. Dit geeft misschien een ietwat vertekend beeld in het klassement. Volgend jaar zullen we de richtlijnen op papier zetten, zodat herhaling kan worden voorkomen.

Wat valt mij op aan de eindscore?
- dat de Heren van Zelhem flink hebben uitgehaald
- dat het uitgeven van hardcovers Dupuis geen windeieren legt
- dat de nieuwste delen uit de series **XIII** en **Ardeur** hoger scoren dan hun voorgangers in 1986
- dat oorspronkelijk Nederlands werk dit jaar niet uit de verf kwam.

Eindscore 1987

1. **Levenskracht** / Eisner / *Arboris*
2. **XIII: Spads** / Vance & Van Hamme / *Dergaud*
3. **Ardeur: Warschau** / Varenne & Varenne / *Arboris*
4. **Lea** / Rossi & Letendre / *Titanic*
5. **Maus** / Spiegelman / *Bruna*
6. **Soda: Een engel gaat heen** / Warnant & Tome / *Dupuis*
7. **Ragebol: De droom van de walvis** / Frank & Bom / *Dupuis*
   Sjef van Oekel: **Sjef van Oekel bijt van zich af** / Van den Boogaard & Schippers / *Oberon*
8. **Blake & Mortimer: Het gele teken** / Jacobs / *Dargaud & Blake en Mortimer*
9. **Freddy Lombard: De komeet van Carthago** / Chaland & Lepennetier / *Titanic*
10. **Theodoor Cleysters: Kapitein Steene** / Le Gall / *Dupuis*
11. **Donald Duck: Alle verhalen van Carl Barks 1948-1949** / Disney / *Loeb & Oberon*
11. **Jacques Gallard: Zulu blues** / Tripp & Barcelo / *Casterman*

Behalve bovenstaande albums werden ook meer dan één keer genoemd: Sjors & Sjimmie: Bad boys, de reprint van Kuifje en de zwarte rotsen, Donald Duck: Barks '47/'48, Mille miglia, Indian Summer, Pedagogie van het trottoir, Kanaal 13, Batman: Dark Knight-cyclus, Bob Marone: De witte dinosaurus, Spirit: De laatste tram, Blank requiem, Lou Cale: Het gebroken popje, Strips voor Mozambique en Ragebol: De beeldhouwers van het licht.

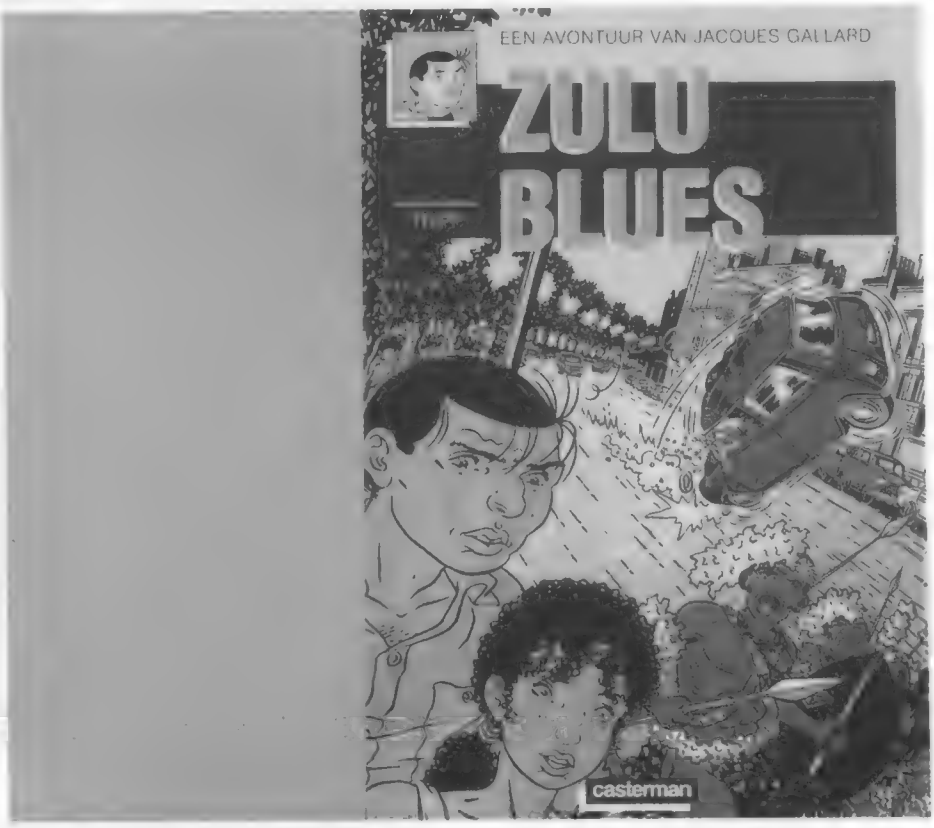

6300 antiquarische, 12.000 tweedehands en nieuwe albums, classics, géén curiosa bij Stripboekhandel Bul Super, Breestraat 18-22 2611 RG Delft, tel 015-126097, wo/zat midd. Sinds 1976 één der grootste speciaalzaken!

In mijn maag woelt en gromt het beest...

DOOR HANS POLS

Batman kwam terug. Na een afwezigheid van enkele jaren is hij terug. De wreker is veranderd. In niets lijkt hij meer op de showfiguur uit de jaren zestig, in de comics die Juniorpress uitgaf: *De terugkeer van de Dark Night, De Dark Knight triomfeert, Klopjacht op de Dark Night, De val van de Dark Knight en Batman jaar één.* Verantwoordelijk voor de wedergeboorte van de 40 jaar oude stripheld is *Frank Miller*, de belangrijkste Amerikaanse tekenaar van de jaren tachtig.

GENESIS

Het is 19.. Gotham city wordt geteisterd door een hittegolf en misdaad en terreur hebben de stad in hun greep. Een bende, de mutants heeft de gewoonte hun slachtoffers te fileren, in keurige plakken blijven ze achter.

'Alle leden van de familie aan stukken gehakt. Men denkt dat de mutants deze afgrijselijke daad gepleegd hebben om het geld, nog geen twaalf dollar. Ook wordt gedacht aan de invloed van drugs.'

Het is tien jaar geleden dat Batman verdween. Wanneer hij naar een uitzending van Zorro zit te kijken, komen bij Bruce Wayne gedachten naar boven, de film had hij net gezien voordat zijn ouders door straatrovers gedood werden. Burce Wayne trekt zijn pak weer aan, niet uit bezorgdheid over het geweld in de stad waarin hij leeft, dat is nooit de reden geweest om achter misdadigers aan te gaan. Nee, oude wonden zijn weer opengegaan.'

'Daar in de hoek. Hij is er weer, en ik ken zoveel manieren om hem pijn te doen, zoveel manieren om hem te straffen. Zo veel ...'

De Dark Knight is meedogenloos geworden, de brave wreker van weleer is een man, gedreven door haat, haat voor de stad waarin hij veertig jaar als Batman heeft geleefd.

'Vanuit deze positie heb ik zeven mogelijkheden. Drie om hem alleen te ontwapenen. Drie om hem te doden. De laatste ... doet pijn.'

Batman heeft geen genade voor zijn tegenstanders. Hij laat ze achter op straat met kneuzingen en gebroken botten of levert ze in deze staat af bij het politiebureau.
De terugkeer van de Dark Knight verliep niet onopgemerkt. Integendeel, de serie haalde ondanks de dure en luxe uitvoering recordverkopen in de Verenigde Staten en werd over de hele wereld in de pers zeer enthousiast ontvangen.
Ook in Nederland is al veel en vrij juichend geschreven en de strip eindigde hoog in de jaarlijstjes van stripcritici.
Ik denk dat er twee hoofdredenen zijn voor het succes van de Dark Knight. Ten eerste is een oude superheld door Miller nieuw leven ingeblazen zonder dat hij afbreuk heeft gedaan aan de verhaalgegevens. Wat Miller heeft gedaan is het motief van Batman om de misdaad te bestrijden, centraal stellen. Vanuit een traumatische jeugdervaring werd Bruce Wayne tot de gemaskerde wreker.

'Je bent klein, je bent onbetekend. Je bent niets, een roestige val die mij niet langer vasthoudt.'

In feite is de Batman van Frank Miller niet minder gespleten dan zijn opponent Harvey Dent. In dit opzicht vormt de laatste plaat (genummerd 47) van *De terugkeer van de Dark Knight* een sleutelscène, maar ook de tekst hierboven geciteerd en de tekst op de achterkant wijzen in die richting.

'Als ik de deur uitga slaat Jim (Gordon, HP) me nog even op mijn rug en zegt: Jij hebt gewoon een vrouw nodig. Maar binnenin me kronkelt en gromt het monster en zegt me wat ik echt nodig heb.'

Nadat Bruce Wayne de film Zorro heeft gezien krijgt Batman een nieuwe kans en neemt de persoon van de miljonair in bezit.

'Ik ruik de angst. Zalige geur.'

De twee reden voor het succes van de Dark Knight is Millers revolutionaire manier van vertellen. Enerzijds spreekt uit de pagina's een enorm gevoel voor ritme, het leest als een videoclip of een aflevering van Miami vice, waarbij de tekenaar het kijkritme bepaalt. Anderzijds weet Miller op een haast impressionistische manier sfeer te scheppen. Dit doet hij ook weer door gebruik te maken van variatie in camerastandpunt, beeldgrootte en kleur.

INTERMEZZO

Frank Millers eerste comic-serie was *Daredevil*, Daredevil is een blinde superheld die met behulp van telepathie en dergelijke trucjes de misdaad te lijf gaat. Het was niet Marvels meest sucsesvolle serie, totdat Miller zich ermee bezig ging houden. Daredevil werd een zeer populaire serie, kreeg een maandelijkse verschijningsfrequentie en was de eerste serie die op de markt werd gebracht zonder het zegel van de comicscode-commissie. Mede onder de druk van het werken aan maandelijkse afleveringen ontwikkelde Miller zijn eigen bijzondere tekenstijl. Behalve door Europese striptekenaars (Pratt, Moebius) onderging hij ook invloeden van de film. 'Het is de plicht van eenieder die in een bepaalde vorm werkt om andere daaraan verwante vormen te bestuderen.' zegt hij in het compilatie-interview in Zozolala 36. In dit zelfde interview geeft hij een voorbeeld van de invloed van de impressionistische film op zijn werk. In Daredevil, 'in een gevangenisscène, waar de gevangene het verhaal vertelde. De vloeren werden tralies, de muren, de plafonds, — alles — om het gevangen gevoel te versterken.'
Deze impressionistische manier van strip maken, die in volkomen tegenstelling staat tot de klare lijn, zien we nog maar weinig. Behalve bij Miller en Pratt zien we het ook bij Bill Sinkiewicz die vooral in *Elektra assassin* de kleuren een heel sfeerbepalende rol laat spelen. Sinkiewicz echter, drijft deze manier van verbeelden soms iets te ver door waar Miller zich nog weet in te houden.
Daredevil en Batman hebben het een en ander met elkaar gemeen. Beiden hebben als motief voor hun activiteiten wraak, zowel Batman als Daredevil verloren ouders als gevolg van moord. Volgens Miller houdt Batman zich in wanneer hij de misdaad bestrijdt. Daredevil daarentegen werkt volgens een erecode; hij zal daarom niet doden. Beide strips gaan over geweld. Miller: 'Geweld was in feite het thema van de strip. Het was waarschijnlijk de meest gewelddadige strip op dat moment, maar het personage en het milieu leken erom te vragen.'
Na 33 afleveringen van Daredevil begon Miller aan *Ronin*, een strip die zich afspeelt in de 21e eeuw. Een mens-machine wordt overgenomen door een ronin (samoerai zonder meester) uit het oude Japan. Hij voert strijd tegen een Japanse god. *Ronin* was een bijzondere

strip die Miller op een Europese manier maakte, hij deed alles zelf van script tot en met de afwerking. *Ronin* werd gepubliceerd in 6 afleveringen van 48 pagina's volledig zonder advertenties. Deze werkwijze was toen zeer ongebruikelijk. Het werd commercieel en gedeeltelijk ook artistiek een mislukking maar: 'ik had inderdaad de vrije hand en had dus geen reden om oude paden te betreden. Ik ging uit van een totale leegte en alle regels die ik had, heb ik mezelf gegeven. Mijn gevoelens over *Ronin* zijn dan ook voornamelijk trots en blijdschap dat ik het heb mogen doen.'
Behalve *Ronin* en de 33 afleveringen van Daredevil maakte Miller nog de miniserie *Wolverine* en hij werkte samen met David Mazzuchelli aan afleveringen van *Daredevil* en *Batman year one*. Samen met Bill Sinkiewicz werkte hij aan *Elektra assassin*, een miniserie rond een bijfiguur uit de Daredevil-verhalen en de graphic-novel *Daredevil — Liefde en oorlog*. Voorlopig hoogtepunt in zijn carrière is de miniserie *The Dark Knight*.

APOCALYPS

'Opeens staan alle haren in mijn nek recht overeind. Ik hoor iemand giechelen en het droge geluid van het spannen van de haan van een pistool achter me. Ik zie het gezicht van een moordenaar die nog te jong is om zich te scheren. Ik denk aan Sarah. De rest is makkelijk.'

(Ex-) commissaris Gordon loopt mijmerend door de straten van Gotham city. Het stuk tekst is typerend voor zijn verslag van de gebeurtenissen in de dolgedraaide stad en voor het geweld in de strip. De tekst zoals u hem hier kunt lezen, wordt in *De Dark Knight triomfeert* geïllustreerd met beelden die niets tonen maar alles suggereren. De Dark Knight voert een laatste strijd tegen zijn oude vijanden *De joker* en *Harvey Dent* die met de hulp van geschifte psychiaters weer op vrije voeten zijn en een nieuwe vijand, de leider van de mutants. Wanneer hij hoort dat een generaal de mutants wapen levert, oordeelt hij. Op pagina 14 zien we Batman staan.

lets, een lichaam, gehuld in een Amerikaanse vlag over zijn armen liggend, een pistool rookt.

'Het leven van de generaal was een mars van geblafte bevelen, die boven de ontploffingen van het oorlogsgeweld uitstegen, boven de kreten van gewonde soldaten, maar die mars klinkt op het eind vals. Er zitten noten in die er niet in thuis horen. De generaal verkocht wapens van het leger. Aan de mutants. Ik vroeg haast nog waarom.'

Miller moet beseft hebben dat hij zich op gevaarlijk terrein bevond door Batman psychologisch te benaderen. Een stap verder en Batman was veranderd in Rambo. Het commentaar dat voortdurend, het hele verhaal door aanwezig is in de vorm van televisiebeelden lijkt bedoeld om dit af te zwakken. Maar tegelijk ziet Miller er aanleiding in om de berichtgeving op de Amerikaanse televisie op de hak te nemen.

'Ja ... we hebben een videoopname van de moord op de burgemeester! Alleen op dit kanaal! Niet voor de teergevoeligen! Blijf vooral kijken.'

Eindeloze gesprekken met deskundigen, de jacht op sensationele beelden en talkshows met speciale gasten passeren de revue.

'Het is een krankzinnige, Dave, een maniak, een echte psychopaat. Nee, ik meen het. Deze man is gestoord.'

Door heel het verhaal wordt duidelijk dat ook de wereldsituatie steeds benauwender wordt, regelmatig zien we een debiele president die ook uiterlijk veel van Reagan wegheeft opduiken om het publiek gerust te stellen.

'Nou kijk, ik heb goed nieuws en ik heb slecht nieuws heb ... het goede nieuws is dat de Russen hun troepen hebben teruggetrokken uit Corto Maltese (fictief eiland, Millers eerbetoon aan Pratt) en het slechte nieuws is dat, kijk ... zo te zien kunnen de Russen niet goed tegen hun verlies ... heb ...

Op deze manier kondigt de president de apocalyps aan. Superman grijpt in en veroorzaakt zo een magnetische storm waardoor in Amerika (en dus ook in Gotham) het leven volledig wordt ontregeld.
Nadat hun leider verslagen is, zoeken de ex-mutants nieuwe leiders. Een groep draag Batmanmaskers en treedt uiterst gewelddadig op bij het 'bestrijden' van de misdaad. Van zijn 'volgelingen' maakt Batman gebruik bij het herstellen van de orde in Gotham City, waarna hij het grote duel aangaat. Batman, de staatsgevaarlijke vigilante komt tegenover de door de president gestuurde Superman te staan, een wat onbenullige, gezagsgetrouwe krachtpatser.

'Ja. Je zei altijd ja tegen iemand met gezag. Of een vlag. Waardeloos.'

Nog heb ik niet alle elementen besproken uit deze bijzondere versie van Batman, een strip die rijk is aan grafische en verhalende verrassingen.

'We hadden de wereld kunnen veranderen ... (Batman tot Superman) en moet je ons nu zien. Ik ben politiek onhoudbaar en jij bent ... een lachertje.'

De Dark Knight-cyclus verscheen bij Juniorpress in vier delen, identiek aan de Amerikaanse uitgave: *De terugkeer van de Dark Knight, De Dark Knight triomfeert, Klopjacht op de Dark Knight* en *De val van de Dark Knight*. Prijs per deel: *f* 9,90.

Stripschap twintig jaar:

Verjaarsfeest in Artis

DOOR BALDI DEKKER JR.

Een jarige trakteert en geeft een feest. Zo ook Het Stripschap, dat 11 oktober jongstleden haar twintigste verjaardag vierde. Het feest werd gehouden in de Koningszaal van dierentuin Artis en de belangstelling was vrij groot. Niet zo groot als één van de oprichters van Het Stripschap had verwacht. In het radioprogramma *Met het oog op morgen* verklaarde P. Hans Frankfurther te rekenen op tweeduizend bezoekers. In zijn openingswoord verklaarde voorzitter Hennie Wesseling behoorlijk te zijn geschrokken, toen hij dit aantal hoorde noemen.

De belangrijkste gebeurtenis was zonder enige twijfel de huldiging van Frans Piët, maar voor het zo ver was waren er enkele toespraken. Die van P. Hans Frankfurther willen we u niet onthouden en daarom drukken we zijn speech integraal af.

P. Hans Frankfurther (foto Baldi Dekker jr.)

P. HANS FRANKFURTHER

Vanmorgen heb ik even op een plattegrond van Amsterdam gekeken en uitgerekend, dat op 1692 meter hiervandaan, in de Rijksakademie aan de Stadhouderskade, vandaag 20 jaar geleden Het Stripschap van start ging.
Ik stel mij voor u de komende minuten mee te nemen voor een klein uitstapje naar het verleden, zelfs naar vóór de tijd dat ooit iemand van Het Stripschap had gehoord. Daarna wil ik u nog even meenemen langs wat zaken op stripgebied die me hoog zitten, met de Stripschapfilmotheek als eerste en de positie van *Stripschrift* als laatste.
Voor de oprichting van Het Stripschap bestonden een aanleiding en een oorzaak. Laat ik van allebei iets zeggen. In het midden van de jaren zestig begonnen steeds meer meerderjarige Nederlanders zich voor tekenverhalen te interesseren. Of ze allemaal ook volwassen waren, wil ik in het midden laten. Op de een of andere manier bleken die allemaal van mij te hebben gehoord. Misschien wel door de striptentoonstelling in het Amsterdamse Stedelijk. In ieder geval belden ze me allemaal op of schreven me brieven die dan weer moesten worden beantwoord. Niet dat ik dat niet leuk vond, maar ik wilde af en toe ook nog wel eens iets anders doen. Nu hadden al die mensen één eigenschap gemeen. Ze dachten namelijk: 'Die Frankfurther en ik, dat zijn de enige twee Nederlanders die zich voor strips interesseren'. Zo begon in mij de gedachte te rijpen: 'Als ik nu een club opzet ... dan kunnen ze met elkaar in contact komen, dan zien ze meteen dat er veel meer mensen met deze afwijking zijn en dan kan ik er stilletjes tussenuit knijpen'. Tot zover de oorzaak van Het Stripschap. Nu de aanleiding.

Een van mijn favorieten was natuurlijk *Eric de Noorman* van Hans Kresse. Maar, ik las de krant niet waar Eric in stond en was dus op de boekjes aangewezen. En die waren weer lang niet overal te koop. Dus begaf ik mij om de paar maanden naar Het Kasteel van Amstel. Zo heette het gebouw aan de Nieuwezijds Voorburgwal 65 waarin de uitgeverij was gevestigd van de dagbladen *De Tijd* en *De Nieuwe Dag*. De Tijd bestaat nog als weekblad, De Nieuwe Dag is nu ter ziele en van Het Kasteel van Amstel is alleen nog de gevel bewaard gebleven, met daarachter een splinternieuw hotel. Maar nu terug naar Eric. Voorjaar 1967 meldde ik mij weer aan het bekende adres. Net als altijd ging ik de trap op naar het zolderkamertje waar de Eric-boekjes hoorden te liggen. Het kamertje bleek door de concierge in gebruik te zijn genomen als kippenhok. Toen ik informeerde waar de duizenden Eric-boekjes waren gebleven, kreeg ik te horen: 'Die zijn vorige week, in grote zakken, naar de papiermolen gebracht'. Het leek of de wereld voor mij instortte. Het duurde maanden voor ik er overheen kwam. Die zomer, met vakantie, rijpte in mij het plan: 'Die stripclub moet er komen. En vlug'.

Thuisgekomen schreef ik op 15 augustus 1967 een brief aan 21 mensen van wie ik wist dat zij belangstelling hadden voor strips. Daarin nodigde ik ze uit om een maand later, 15 september dus, bij mij thuis overleg te plegen over de oprichting van een contactcentrum. Zeven kwamen er opzetten, vijf konden er niet en negen bleven er zomaar weg. Die zeven wil ik even noemen: dat waren Fred Kamphuis, Henk Mondria, Wim van de Sanden, Tom Steen, Arne Zuidhoek, mevrouw F.H. Koffijberg en Jacob Groot, die voorstelde voortaan te spreken van Het Stripschap — een naam waarmee tevens de lichtvoetigheid van de club wordt aangeduid. Zoals u weet, heet Jacob nu Jaco en heeft hij de succesvolle uitgeverij De Harmonie.
Afgesproken werd, Het Stripschap op 11 oktober op te richten, waarschijnlijk in de Rijksacademie. We moesten wel waarschijnlijk zeggen, want we hadden het nog niet gevraagd. En het was allerminst zeker of dit Walhalla van de beeldende kunst wel voor een avond onderdak wilde verlenen aan dat meest triviale buitenbeentje. Maar, dat bleek knap mee te vallen. En zo hebben die avond 64 personen zich opgegeven als lid van Het Stripschap. Van de velen die ik nu om mij heen zie en die daar twintig jaar geleden ook al bij waren, noem ik er een. Dat was en is Frans Piët.
Ik bied weerstand aan de verleiding om u curieuze voorvallen uit die beginperiode te vertellen. Zoals over de contributie die voor 1968 vijf gulden bedroeg, met inbegrip van het blad dat *Stripschrift* zou gaan heten. De academie is inmiddels grondig verbouwd en de zaal waarin 'we' zijn opgericht bestaat niet meer. In die zaal was toen een grappig balkonnetje. Na het officiële deel van de

oprichting hebben we van daar af allemaal unieke stripfilms vertoond op de er tegenover gelegen grote witte rand. Later is het filmbezit van Het Stripschap uitgegroeid tot 28 titels. En daarover wil ik hier nog iets kwijt. Ik richt mij daarbij misschien tot een van de hier aanwezige gasten, al zou ik eerlijk niet weten wie dat is. In 1975 werd het beheer van die 28 films uitbesteed aan Fugitive Cinema. Ik noem wat titels: van Tom Poes de allereerste zwart/wit tv-strips uit 1949: *Floepedorus en de flessegeest*, en *Het monster van Loch Ness*, beide op scenario's van Jan Gerhard Toonder. Verder natuurlijk de drie Philipsfilms in kleur van Henk Kabos. En ook nog wat afleveringen van de Amerikaanse serie uit 1958. Uit de zwart/wit-periode ook nog Plucky Panda's Penny, ofwel *Panda krijgt vliegles*, en de Dick Bos-speelfilms *Inbraak* en *Valsch geld* en een Dick Bos-tekenfilm in kleur. En allerlei striponderwerpen van het Polygoonjournaal, zoals die stripveiling van 1970 in het Centraal Station. De topper was toen *Tom Poes in den toovertuin*, met de lieve som van 44 gulden.
Op een dag, nu meer dan tien jaar geleden, kwam iemand die films huren. Hij gaf een valse naam op en heeft de films tot op heden niet teruggebracht! Als die 'hij' mij nu kan horen, mag ik hem dan smeken, *nu* zijn geweten te ontlasten door deze week al die films in een station in een kluis te zetten en het sleuteltje op te sturen naar Het Stripschap, Postbus 11335, 1001 GH Amsterdam. Alvast bedankt.

Hennie Wesseling reikt bronzen penning uit aan Frans Piët (foto Baldi Dekker jr./NHD.)

Die gegapte films zijn niet het enige dat aan mij knaagt. Ik denk ook aan de *SWOB*, de stichting Wetenschappelijk Onderzoek Beeldlektuur, die nog steeds niet van de grond is gekomen. Omdat dit begrip niet iedereen even vertrouwd zal zijn, wil ik hier een van de belangrijkste aktiviteiten noemen die van deze stichting had moeten uitgaan, namelijk het voeren van vraaggesprekken met vooral oudere striptekenaars en -schrijvers. Die gesprekken zouden van volgens vaste patronen moeten worden gevoerd en natuurlijk op geluidsband worden vastgelegd. Toch zijn de afgelopen jaren tientallen stripmakers overleden, zonder dat er zulke gesprekken met hen zijn gevoerd. Met als gevolg dat zij hun schatten aan ervaring voorgoed onbereikbaar hebben gemaakt. De meest recente naam die aan de trieste lijst kan worden toegevoegd is die van Henk Albers. Wij allen weten, hoe graag deze vriend van Het Stripschap hier vandaag bij had willen zijn. Ik spreek hier de hoop uit dat de SWOB op de prioriteitenlijst van Het Stripschap een paar plaatsen naar boven schuift. Bij het zilveren jubileum in 1992 is er dan misschien een begin gemaakt met het inlopen van de achterstand.
Van de vijf aktiepunten die Het Stripschap bij zijn oprichting aankondigde zijn er vier in vervulling gegaan. De jaarlijkse studiedag is uitgemond in een luisterrijke Strip-3-daagse zoals die 20 november weer van start zal gaan. Ook het orgaan, de ruilbeurs en de tentoonstellingen zijn er gekomen. Alleen die internationale contacten ... en dan heb ik het niet over Angoulême, Lucca en Siere.
Indertijd hebben de Stripschappen aller landen zich verenigd in een *ICON*. En, of je met vakantie nu in Stockholm kwam, of in Lissabon: je hoefde maar even in je lijstje te kijken of je vond daar het plaatselijke Stripschap. Bestaat dat lijstje eigenlijk nog, of is Nederland zo langzamerhand het enige land met een Stripschap worden?!

Tja, *Stripschrift* tenslotte. Voorin staat nog steeds dat het voor Het Stripschap wordt uitgegeven. Maar over het feest-van-vandaag geen letter in het nummer dat ik een dag of wat geleden in de bus vond. In een wereld met zó veel nieuws als de stripwereld, is geen behoefte aan een tijdschrift dat om de twee à drie maanden uitkomt en de lieve som van ƒ 9,50 per nummer kost. Maar wel aan een alert vakblad om de twee à drie weken. Daar wachten we dus nog maar even op. Tenslotte was *Stripschrift* altijd het, wat groot uitgevallen, visitekaartje van Het Stripschap, een soort vooruitgeschoven pion, bij mensen thuis, op de leestafel, in bibliotheken en tijdschriftenwinkels. Zonder *Stripschrift* hadden heel wat mensen waarschijnlijk nooit van Het Stripschap gehoord. Laten we er dus met z'n allen voor zorgen dat het blad de club weer eer aandoet.
In de loop der jaren ben ik wel eens met iets begonnen. Maar, ik mag gerust stellen dat geen van mijn geesteskinderen zo voorspoedig is uitgegroeid als Het Stripschap. Natuurlijk is dat allereerst te danken aan de energie en vindingrijkheid van de opeenvolgende besturen, waarbij ik — zonder anderen tekort te willen doen — in het bijzonder toch twee mensen wil noemen: Wil Soyer en Hennie Wesseling, die de club op waarlijk professioneel niveau hebben laten groeien en bloeien. En dan te bedenken dat ze allebei maar amateurs zijn. Natuurlijk hadden ook zij het niet afgekund wanneer ze niet waren omringd door vele tientallen onvermoeibare vrijwilligers. Ik denk dat het geen gek idee zou zijn om ze daar met een hartelijk applaus voor te bedanken.

FRANS PIET KRIJGT STRIPSCHAPPENNING

Alvorens over te gaan tot de huldiging van Piët, reageerde Hennie Wesseling even op een aantal punten uit de toespraak van Frankfurther. In plaats van interviews op geluidsband, die door de SWOB zouden moeten worden afgenomen, denkt Wesseling aan interviews op video. Hij beloofde dat de SWOB een prioriteitspunt van Het Stripschap blijft. Ook nam hij de redactie van *Stripschrift* in bescherming, waar het de actualiteit van het blad betreft. Door technische problemen verscheen het blad pas in oktober, terwijl de copy al in april was ingeleverd. Wesseling loofde de redactie zelfs dat zij desondanks nog zoveel actueel nieuws in het nummer had weten te stoppen.
Het werd nu tijd Frans Piët de onderscheiding te geven. Voor zijn vele verdiensten ten aanzien van de Nederlandse strip, werd hem een bronzen plaquette uitgereikt. Frans Piët was erg blij met de onderscheiding, omdat hij het zag als een erkenning.
Na dit offieciële gedeelte, nam secretaris Ton Schuringa plaats achter het spreekgestoelte. Hij loofde Martin Lodewijk voor de fraaie tekening, die deze op de uitnodiging had gemaakt. Echter, tussen alle waar die op de markt werd aangeprezen, ontwaarde hij ook een aantal Stripschapprijzen. En een prijs van Het Stripschap hoort niet op een markt te koop te worden aangeboden, aldus Schuringa.
Het was echter wel een keer gebeurd, dat een kennelijk nooddruftige striptekenaar gedwongen werd zijn prijs te verkopen. Dankzij de inspanningen van Hans Malta was de prijs weer terug bezorgd bij Het Stripschap en bij gelegenheid van het twintig-jarige bestaan van Het Stripschap, wilde het bestuur de arme striptekenaar opnieuw zijn prijs uitreiken. René Windig hoefde deze keer geen toespraak te houden, die hadden we immers een paar jaar geleden al gehoord.
Het Stripschap had nog een aardige attentie voor eenieder die de moeite had genomen de feestelijkheden bij te wonen. Nota bene in de toiletten werd een striptas uitgereikt, met daarin de *Stripschrift Special Sjors en Sjimmie en de Rebellenclub*. Een toepasselijk kadootje, van het jarige Stripschap.
Dat Frans Piëts tekenwerk nog steeds in trek is bij kinderen, bleek tijdens de receptie. De bijna 83-jarige nestor signeerde onder grote belangstelling van de jeugdige feestgangers enkele albums. En voor de goede orde, het grote aantal consumpties op de foto moet niet aan Piët worden toegeschreven. Hij was aan het eerste het beste tafeltje gaan zitten toen hem gevraagd werd een album te signeren.

Frans Piët signeert (foto Baldi Dekker jr.)

BOEKEN IN HET KORT

DE OVERLEVENDE
PAUL GILLON

ARBORIS 1987
PRIJS ƒ 21,90 (48 PAGINA'S, KLEUR)

Gillon is een van die tekenaars, die pas na jaren werken erkenning kreeg van een groter, vooral volwassen, publiek. Die bekendheid kreeg hij vooral met de serie **Schipbreuk in de tijd**, die halverwege de jaren zeventig opnieuw werd opgevat in Metal hurlant. Voor datzelfde blad maakte hij een reeks korte verhalen en **Les Leviathans** beide ook bestemd voor volwassenen. Zo werd Gillon na dertig jaar werken aan jeugdstrips met een communistische inslag en de soap-opera **Treize, rue de l'Espoir** een belangrijke vertegenwoordiger van de volwassenenstrip. Met **De overlevende** waagde hij zich aan de momenteel zo populaire soft porno, maar hij bleef tevens de science fiction trouw.
Hoewel ook in **Schipbreuk in de tijd** erotiek een rol speelt toonde Gillon in deze serie nóóit schaamlippen of mannelijke geslachtsdelen. In **De overlevende** doet hij dit wel, maar het gegeven van de strip is boeiend genoeg om er net iets meer van te maken dan een pornostrip.
Een jonge vrouw bevindt zich na de grote ramp (ja, alweer) als vrijwel enig nog levend wezen in Parijs. De stad wordt dan verder nog alleen bevolkt door robotten. Een ervan Ulysses vat vrij menselijke gevoelens op voor de vrouw. Wanneer tenslotte een man uit de ruimte opduikt, reageert Ulysses jaloers.
De overlevende is een somber verhaal dat verteld wordt in vrij grote tekeningen. De lezer moet (zoals vaker in moderne strips) zelf het tijdsverloop reconstrueren en een deel van de gebeurtenissen invullen. De overlevende verhaalt dan hoe iemand leert om te gaan met de situatie dat ze volkomen alleen op een reusachtige planeet moet leven en leert omgaan met haar op geen ander mens te projecteren erotische gevoelens.

HP

CLEOPATRA EN DE KRISTALLEN PYRAMIDE
MIQUE BELTRAM

ARBORIS/DYNAMO 1987
PRIJS ƒ 11,90 (48 PAGINA'S, ZWART/WIT)

Mique Beltram werkt mee aan **Cairo**. Dit Spaanse tijdschrift legt de nadruk op strips die zijn getekend in de klare lijn of de atoomstijl. Zowel de oude als de nieuwe vertegenwoordigers van deze stijlen komen aan bod in het blad, maar vooral de nieuwe zoals Benoit, Swarte, Van den Boogaard, Chaland... De meest bekende Spaanse tekenaar die voor het blad werkt is **Daniel Torres**. Beltram kunnen we het beste plaatsen binnen de atoomstijl. Haar werk doet denken aan dat van een Chaland, die op zijn beurt weer vooral zijn tekenstijl gebaseerd heeft op die van Tillieux — een hele grote van het stripverhaal — die pas na zijn dood echt erkend werd. Mij deed Beltrams manier van tekenen ook denken aan die van Lucques, een relatief onbekende Franse tekenaar van voornamelijk erotische strips.
Kenmerkend voor de retrostijlen die nog altijd in de mode zijn, is dat de beste

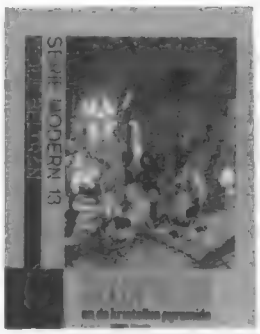

vertegenwoordigers ervan meer doen dan niet alleen teruggrijpen op, maar ook toevoegen aan het reeds bestaande. Chaland bedrijft satire en ook bij Beltram is veel spot in het verhaal terug te vinden. **Cleopatra en de kristallen pyramide** speelt zich af in Egypte, een land dat herhaaldelijk het decor was voor spannende stripverhalen en films. Beltram heeft aan deze avonturenverhalen een aantal cliché's ontleent en deze vrolijk op een rijtje gezet... voila, scenario!
Cleopatra is een geheim agente die een filmrol krijgt aangeboden. De film wordt op locatie opgenomen in Egypte. Tijdens de opnamens krijgt ze te maken met een schurk die probeert in het bezit te komen van een diadeem dat ooit behoorde aan een farao. Hiermee kan hij over bijzondere krachten beschikken. Hij wordt geholpen door twee stuntelige macho's. Een van deze mannen probeert het hele album door een anecdote te vertellen en wordt daar constant in gestoord. Een andere running-gag in dit stripalbum is de piccolo die op de vreemdste plaatsen en tijden opduikt met een telefoon. Daarnaast heeft Beltram ook enkele details verwerkt in de strip die pas na een tijdje opvallen. Zo wordt er op de eerste pagina's voortdurend met een hondje gegooid.
De grote kracht van het verhaal is echter de knappe verwerking van cliché's uit de traditie van de avonturenroman. Het lezen van **Cleopatra en de kristallen pyramide** is een vóórtdurende déja-vu-ervaring. De schrijfster citeert uit bijvoorbeeld **Het geheim van de grote pyramide** en **De sigaren van de farao** (en welke strip is dat ook alweer waarin een mummie op het dek aan boord van een schip zit?).

Cleopatra en de kristallen pyramide staat bol van zulke verwijzingen, waardoor het verhaal ontsnapt aan het clichématige dat spannende verhalen over de pyramides in de loop der jaren hebben gekregen. Juist doordat ze hier zo nadrukkelijk gebruik van maakt.

H P

SODA 1: EEN ENGEL GAAT HEEN
LUC WARNANT/PHILIPPE TOME

DUPUIS 1987
PRIJS ƒ 17,50 (48 PAGINA'S, KLEUR, HARD COVER)

Al acht jaar werkt de in Schotland geboren luitenant David Ellioth Hanneth Solomon bij het New York Police Department. De luitenant, Soda voor zijn vrienden, staat bekend om zijn onorthodokse handelswijze. Ooit een politieman gezien die een lijkwagen vordert om achter zijn ontsnapte arrestante aan te gaan?
Niet alleen Soda's handelswijze is onorthodoks. Want om zijn moeder niet ongerust te maken heeft Soda haar wijsgemaakt een baan als dominee te hebben.
Dat leidt natuurlijk tot komische verwikkelingen.
Het verhaal lezend, komt al snel de gedachte aan 'Dirty Harry' naar boven. De makers van de strip hebben daar aan meegewerkt, door Soda tegenover een misdadige chirurg te plaatsen, genaamd Callaghan.

Het scenario van **Een engel gaat heen** werd geschreven door Philippe Tome (een pseudoniem van Philippe Vandevelde), die we al kennen van zijn werk aan de 'nieuwe' Robbedoes en Kwabbernoot. Het verhaal zit leuk in elkaar, al is het geen topkwaliteit. Tekenwerk, inkleuring en uitvoering van het album zijn eveneens prima in orde.

BDJ

BOEKEN IN HET KORT

DIT AL GEHOORD
MARCELLO & MARIC

DUPUIS 1987
PRIJS ƒ 19,50 (64 PAGINA'S, KLEUR, HARD COVER)

Dit al gehoord? bevat een zevental morbide verhalen. Als voorbeeld het verhaal **Wraak!**, dat een bizar slot heeft.
John Hix, schatrijk zakenman en atleet, wordt tijdens het hardlopen door een auto 'tot moes gereden' (het bloed druipt bijkans van de pagina). Hoewel de auto pas bij een garage is nagekeken, weigerden de remmen en vond het ongeval plaats, waarbij de bestuurder om het leven kwam.
Tien maanden moet John Hix in het ziekenhuis verblijven, voor hij zover is opgelapt dat hij de wijde wereld weer in kan. De zwaar verminkte invalide is woedend over het feit dat de remmen van de auto waardoor hij was aangereden weigerden, hoewel de auto juist bij de garage vandaan kwam. Hij zweert wraak! De verantwoordelijke zal het met z'n leven moeten bekopen.
Er volgt een bespottelijke 'speurtocht', waarbij iedere 'schuldige' een excuus weet te verzinnen en daarmee de schuld doorspeelt naar iemand anders. Het ligt een beetje voor de hand: de eindverantwoordelijke is John Hix zelf. Deze trekt zijn conclusies en haalt een pistool uit een la tevoorschijn... Maffe verhalen dus, speciaal iets voor de liefhebber. Die zal wel diep in de buidel moeten tasten. Het album is fiks geprijsd: ƒ 19,50. Mijns inziens te duur, maar misschien dat de liefhebber het er voor over heeft?

BDJ

DE HANDSCHOENEN VAN TAI DOR
SERRANO, RODOLPHE & LE TENDRE

NOVEDI 1987
PRIJS ƒ 7,25 (48 PAGINA'S, KLEUR)

De serie **Taï Dor** is mijns inziens dè ontdekking van 1987. Het eerste deel is perfekt! Helder, fraai afgewerkt tekenwerk, een stemmige inkleuring, prima uitvoering en verzorging en een verrassend verhaal.
Om met dat laatste te beginnen; Servin, een jonge bankbediende, schijnt last van geheugenverlies te hebben. Er blijkt echter meer aan de hand te zijn. Op een dag komt een jonge vrouw bij zijn loket geld wisselen. Tot Servins stomme verbazing prijkt **zijn** beeltenis op de munt! Voor hij de vrouw om uitleg kan vragen is ze verdwenen.

Die avond, als Servin naar huis gaat, wordt hij ingesloten door een groepje griezelige figuren, met kwalijke bedoelingen. De vrouw uit de bank haalt Servin uit de moeilijkheden en neemt hem mee naar een andere wereld, die van het koninkrijk Taï Dor. Daar speelt zich een spannend, mysterieus avontuur af dat draait om magische handschoenen, waarmee men de menselijke geest kan onderwerpen. De snode baron Moloch maakte zich van één van de magische handschoenen meester en aan Servin de taak daar iets aan te doen.
Een schitterend album, dat gelukkig door uitgever Novedi goed verzorgd is uitgegeven. De moeite waard!

BDJ

ARDEUR 2: WARSCHAU
ALEX EN DANIEL VARENNE

ARBORIS 1987
PRIJS ƒ 21,90/ƒ 31,90 (92 PAGINA'S, ZWART/WIT)
EROTIC OPERA
ALEX VARENNE
ARBORIS 1987
PRIJS ƒ 11,90 (48 PAGINA'S, KLEUR)

Varenne begon zijn tekencarrière ooit in Charlie mensuel. Charlie was (misschien naast Metal hurlant) het medium voor de Franse avantgarde. Tegenwoordig leent Varennes tekenstijl, zoals die zich in de loop der jaren heeft ontwikkeld, zich uitstekend voor zeefdrukken, kaarten en dergelijke. Hij lijkt te zijn opgenomen in de groeiende groep striptekenaars die in de eerste plaats mooie plaatjes en pas daarna een verhaal maken. Het verschil tussen toen en nu is goed te zien in de twee albums van zijn hand die ongeveer tegelijkertijd verschenen: **Warschau** (uit 1981) en **Erotic opera** (uit 1986).
In **Erotic opera** is een aantal erotische verhalen gebundeld die onderling nogal verschillen. Van één vraag ik me zelfs af of het etiket erotisch wel op zijn plaats in. Misschien omdat zijn tekenstijl zich niet zo goed leent voor het expliciet in beeld brengen van sexuele handelingen, hebben Alex Varennes verhalen doorgaans iets meer 'verhaal' dan we meestal aantreffen bij tekenaars die zich met erotiek of porno bezighouden.
Een misser vind ik **De jaden roede**, een nogal onsmakelijke lofzang op het welgeschapen lid. De dromen van een man worden verkend in de luchtige **Opera boem** en **Opera rut**. Het meest uitgesproken pornografisch is **Het bezoek** waarin een nummertje met meerdere mensen tegelijk tot in het oneindige wordt uitgebreid.

Een verhaal dat sterk afwijkt van de anderen is **De verkrachting**. Waar ik me bij **Het bezoek** bijvoorbeeld nog voor kan stellen dat andere mannen zich herkennen in Varennes fantasieën en deze als opwindend ervaren, zal **De verkrachting**, hoop ik, op een andere manier indruk maken. In dit verhaal doet Alex Varenne een geslaagde poging om de beleving van een verkrachting en de gevoelens daar na uit te beelden vanuit de gevoelens van een vrouw. Een bijna tekstloze en heel indrukwekkende strip waarvan het uitgangspunt overeenkomt met dat van Montellier in **Odile en De krokodillen** dat eveneens in de serie Modern is opgenomen.
Warschau maakte Alex Varenne samen met zijn broer Daniel. Het is het tweede deel van de serie **Ardeur**, waaruit eerder ook het vijfde op zichzelf staande deel **Ida Mauz** verschenen. In **Warschau** vindt de tweede ontmoeting plaats tussen Ardeur en Ida Mauz. In Ardeur zag hij haar in een auto zitten, ditmaal gaat hij met haar naar bed. Dat gebeurt nadat hij plastische chirurgie heeft ondergaan en een nieuw gezicht heeft gekregen. Een gezicht dat sprekend lijkt op dat van Karsten, een man waarvan Ardeur de plaats in moet nemen, nadat deze vermoord is, om Schenke te vermoorden. Ida Mauz was Karstens maitresse.
Schenke blijkt een mysterieuze en zeer machtige man te zijn en op het moment dat Ardeur oog in oog met hem heeft gestaan (of een replica van hem) ontdekt hij dat hij gebruikt wordt als pion in een ingewikkeld spel, waarvan Schenke in ieder geval een van de spelers is. Hij vlucht naar Berlijn.

Het spannende van de serie Ardeur is dat er een duidelijke ontwikkeling in zit en het verhaal heel roman-achtig verteld wordt. Stukje bij beetje geeft Varenne meer prijs van de wereld waarin Ardeur leeft, terwijl de karakters meer vorm krijgen en gelijdelijk aan veranderen. Hoewel Varenne al toen hij begon aan **Ardeur** een zekere tekenstijl hanteerde is in **Warschau** goed te zien hoe ook deze zich verder ontwikkelde. Typerend voor zijn werk is de droomscène op pagina 70 en de onmiskenbaar erotische uitstraling die Ida Mauz op vrijwel ieder plaatje heeft.
Stripromans stellen andere eisen aan de lezer dan we van traditionelere strips gewend zijn, maar ik ben ervan overtuigd dat wie er de moeite voor neemt om aan Ardeur en Warschau te beginnen net als ik meegesleept zal worden door dit boeiende verhaal.

HP

IN DE SCHADUW VAN DE ZON 1: RAEL
COLIN WILSON

GLÉNAT 1987
PRIJS ƒ 15,90 (48 PAGINA'S, KLEUR)

Colin Wilson is vooral bekend van **De jonge jaren van Blueberry** waarvan inmiddels twee delen verschenen. Voordat hij hieraan begon kon hij voor Glénat een science-fictionstrip gaan maken. Dat werd **In de schaduw van de zon**. Momenteel werkt Wilson afwisselend aan Blueberry en **In de schaduw van de zon**.
De combinatie science-fiction en western zien we bij meer tekenaars terug, bij-

voorbeeld bij Giraud/Moebius. Maar waar deze het verschil in genre ook in zijn tekenstijl uit laat komen doet Wilson dat niet. Vooral als Wilson mensen tekent, heb ik geregeld het gevoel dat ik eèn western zit te lezen. Dat idee wordt mede bepaald, denk ik, doordat Wilsons tekenstijl sterk is gebaseerd op die van Giraud in zijn latere Blueberrys. De ongeschoren hoofden in Raël zouden ook zo in een Blueberrystrip voor kunnen komen. Veel overtuigender als tekenaar van een SF-strip is Wilson wanneer hij de machines en de metalen wanden in beeld brengt van het ruimteschip waarop Raël en zijn vrienden zich bevinden. Ze zijn min of meer gekidnapt door mevrouw Steiner, die hen als arbeidskrachten en proefkonijn wil gebruiken. We begrijpen dat de aarde getroffen is door een virusziekte en Steiner en haar volgelingen ver van de aarde op zoek zijn naar een tegengif, daarbij gebruik makend van menselijke proefdieren. Het leven zoals zich dat afspeelt op het ruimteschip komt in Raël nog niet echt uit de verf. Er blijven veel zaken duister, maar dat past in de lijn van series die Glénat uitgeeft en die vaak een verhaal verspreid over 3 tot 5 albums vertellen.
In die zin heeft Wilson een voorsprong op zijn lezers. Hij weet al meer van het verhaal dan wij. Pas wanneer hij die voorsprong prijs geeft is het echt mogelijk om te beoordelen of **In de schaduw van de zon** een goede of een middelmatige Science-Fictionstrip is. Voorlopig hou ik het op het laatste.

H P

BOEKEN IN HET KORT

ROEL 2: KATTEBAKKEN
GERRIT DE JAGER

DUPUIS 1987
PRIJS ƒ 7,50 (48 PAGINA'S, KLEUR)

De titel doet het al vermoeden, **Roel en z'n beestenboel** krijgen het in dit album te stellen met een bijzonder eigenzinnige kat. Lezers van de strip **De Familie Doorzon** moeten daarbij denken aan het karakter van de hond van dat gezin. Ook een beestje dat een eigen wil heeft.
De buurman van ons groepje gaat twee maanden op vakantie en dumpt zijn kat in het restaurant van Roel en kornuiten. Bokkie krijgt het beest in handen gedrukt en neemt zich voor er goed voor te zorgen.
Dat gaat niet zo eenvoudig als het lijkt. De kat weet steeds uit te breken en komt alleen terug als hij daar zin in heeft. Wéken ligt Bokkie op de loer bij het katteluikje in de deur met een open blikje kattevoer om de poes te lokken. Er wordt zelfs een tweede poes gehaald, in de hoop de kat jaloers te maken. Dat baat ook niet, want ze neemt even snel de benen als de kat van de buurman.
De ontknoping, op de laatste pagina, is erg leuk — en zal ik niet verraden! In dit album bewijst Gerrit de Jager dat hij de hem toegekende Stripschapprijs waard is!

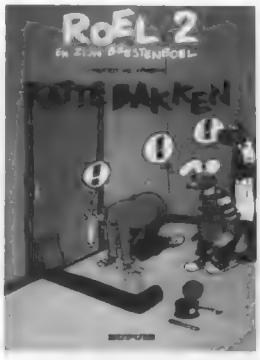

BDJ

BLANK REQUIEM
ROCHETTE/LOB

CASTERMAN 1987
PRIJS ƒ 21,90 (78 PAGINA'S, ZWART/WIT)

Verhalen die zich afspelen op aarde na een grote ramp (meestal het vallen van de atoombom) zijn in de loop der jaren een minstens even afgezaagd soort strips geworden als de meeste andere science fiction. Dat het onderwerp blijkbaar in Frankrijk nog erg modieus is, mag blijken uit een aantal andere recensies in dit nummer van Stripschrift. Een geslaagde poging om toch tot een goed verhaal te komen met een ramp op de achtergrond deden Lob en Rochette enkele jaren geleden met **De ijstrein**, een strip die beloond werd met de Stripschappening voor het beste buitenlandse album. In De ijstrein raast een grote trein over de aarde, die door klimatologische veranderingen is geworden tot een enorme ijsvlakte.
Wat Lob en Rochette blootlegden in deze strip is dat zelfs onder de meest extreme omstandigheden er mensen zijn die streven naar het krijgen en behouden van de macht over anderen.
Ik weet niet in hoeverre de visies van Lob en Legrand op de mens in dit opzicht verschillen. Ook **Blank requiem** is een verhaal dat zich afspeelt in de toekomst. In 2024 is de politieke macht op aarde in handen van de Afrikaanse landen. Bovendien heeft er zich 'iets' afgespeeld waardoor de wereldbevolking aanzienlijk is uitgedund. In deze situatie probeert een kleine groep blanken via terroristische acties de macht weer in handen te krijgen. De groep Hydra, die de aanslagen pleegt, wordt hierbij gesteund door de partij Recht voor blanken.
De journalist Malcolm Dean krijgt opdracht om een aanslag te verijdelen. Hij reist daartoe naar Zwitserland en logeert bij de familie Haas. Willy Haas is een belangrijk politicus die veel te maken blijkt te hebben met de politieke situatie op dat moment. Ook zijn zoon Wilfried speelt een belangrijke rol in de gebeurtenissen die gaan volgen. Alles draait verder om Sturm, de leider van Recht voor blanken.
Blank requiem is geen eenvoudige strip. Het leest als een puzzel waarvan de lezer telkens een stukje krijgt aangereikt dat hij zelf op zijn plaats moet leggen. Op den duur vormt zich dan een beeld van een mogelijke toekomst en van Malcolm Deans ingewikkelde verhouding met de familie Haas en gebeurtenissen uit hun gezamenlijk verleden. De stamboom voor in het boek vergemakkelijkt ook enigszins het lezen van deze boeiende politieke thriller.

H P

DE NACHT DER HOORNAARS
MARC RENIER/DEWAMME

CASTERMAN 1987
PRIJS ƒ 7,95 (48 PAGINA'S, KLEUR)

Marc Renier kreeg enige bekendheid met twee bundelingen verhalen uit de middeleeuwen (verschenen bij Lombard). Ook **De nacht der hoornaars** speelt zich af in dit tijdvak. Scenarist van de strip is Dewamme die ook samen met Servais de serie **Bosliefje** maakt. Het verhaal houdt het midden tussen een liefdesgeschiedenis en een middeleeuwse misdaadstrip.
De jonge Lazare wordt verliefd op Tania, een meisje dat met het rondtrekkend circus van haar vader meereist en voor extra inkomsten zorgt door daar waar het circus de tenten opslaat prostitutie te bedrijven. Nadat ze een dag heeft doorgebracht met Lazare raken beiden in conflict met haar vader en moeten voor zijn woede vluchten.
Ze vinden onderdak bij Lazares adelijke halfbroer Guyon die aan het hoofd staat van een roversbende. Intussen wreekt Tanias vader zich op Lazare door diens moeder van hekserij te beschuldigen. Lazare kan niet verhinderen dat zij op de brandstapel omkomt en neemt na de terechtstelling bloedig weerwraak.
De nacht der hoornaars laat zich vergelijken met **De torens van Schemerwoude** en andere strips die zich in deze tijd afspelen en een minder hoofs beeld geven dan we tot nu toe in strips gewend waren.

Renier vermijdt het uitbeelden van overdreven veel gruwelijkheden maar mist tevens het gedrevenen van een Hermann, wat van **De nacht der hoornaars** een nogal koele strip maakt. Daar kan diens krasserige realistische tekenstijl (die ik persoonlijk erg mooi vind) weinig aan verhelpen. Wel is **De nacht der hoornaars** een strip geworden die voldoet aan een minimale kwaliteit die we van de serie **Een strip, een auteur** gewend zijn.

HP

BOEKEN IN HET KORT

BATMAN 13/14: BATMAN JAAR EEN
MILLER/MAZZUCHELLI

JUNIORPRESS 1987
PRIJS ƒ 4,95 (48 PAGINA'S PER DEEL, KLEUR)

Na het succes van **The Dark Knight** kon Frank Miller ook een scenario schrijven voor de normale serie Batmancomics. Nummer 403, 404, 406 en 407 van deze reeks vormen samen **Batman year one** waarin het eerste optreden van Batman centraal staat. Nog meer dan in **The Dark Knight** is het in deze strip commissaris Gordon die als verteller centraal staat. Hij arriveert in Gotham City en komt er te werken bij een corrupt politiecorps dat zelfs geweld en intimidatie niet schuwt om de commissaris ervan te weerhouden hier tegen op te treden. Gordon werkt dan nog samen met de aanklager Harvey Dent. Batman is 25 jaar en zet de eerste stappen op het pad van de misdaadbestrijding. Hierdoor geïnspireerd begint het meisje Selina haar misdadige carrière als de kat. Batmans optreden is direct omstreden en hij heeft in eerste instantie Gordon tegenover zich als vijand. **Batman jaar één** wordt op een fragmentarische manier verteld. We volgen een aantal gebeurtenissen chronologisch van 4 januari tot en met 3 november. De tekst wordt gevormd door de gedachten van afwisselend Jim Gordon en Batman. De monologues interieur van Gordon behoren net als in **The Dark Knight** tot de meest sterke kanten van Millers scenario's. Een voorbeeld"
'Ik haat deze stad. Ik haat mezelf en de nacht en alles wat daarbij hoort. Ik heb er een hekel aan als ze huilt... alweer ruzie. We hebben vaak ruzie, Barbara en ik. Ze zegt dat ik teveel weg ben en dan snauw ik haar af... ik verkil helemaal van binnen... vanavond heeft ze het bureau gebeld en ik was er niet. Ik dronk koffie met Sarah... Sarah... mijn god... ik noem haar al Sarah... helemaal fout.' Een indringende tekst waarvan het effect nog wordt versterkt door de erbij gekozen beeldenreeks: de nachtelijke skyline, Gordon die een pistool vasthoudt, het peinzende gezicht van Gordon. Een prachtige combinatie van tekst en beeld en een goed voorbeeld van de manier waarop comics tegenwoordig gemaakt worden.
Mazzuchelli en Miller werkten eerder samen aan **Daredevil**. In tegenstelling tot Millers eigen tekenwerk is dat van Mazzuchelli wat koeler. **In Batman jaar één** lijkt Miller ook wat minder op effecten gewerkt te hebben, ze zijn veel beter gedoseerd dan in **The Dark Knight**.

23 november
'Sarah is in New York. Het gaat goed met haar. Barbara is niet dol op de huwelijksadviseur maar toch gaan we vooruit. Wat mij betreft, er heerst hier een paniekstemming. Iemand heeft gedreigd het waterreservoir te vergiftigen. Noemt zichzelf de Joker. Ik wacht op een vriend die mij misschien kan helpen. Hij kan elk moment komen.'

HP

COSSU 1: SOMBERE VERHALEN
COSSU & JAMSIN

DUPUIS 1987
PRIJS ƒ 17,50 (48 PAGINA'S, KLEUR, HARD COVER)

Het album **Sombere verhalen** zou voor hetzelfde geld **Macabere verhalen** kunnen heten. Wat te denken van een dode die een telefoonaansluiting in z'n kist wil? Of van een gaarkeuken waar wekelijks één van de gasten via een 'verloting' wordt verkozen om in de soep terecht te komen? Een oude, ongetrouwde onderwijzeres die in haar keldertje een verzameling harten op sterk water heeft?
De verhalen van Cossu & Jamsin zijn niet mijn smaak. Hoewel het album netjes is uitgevoerd, zou ik er geen ƒ 17,50 voor over hebben.

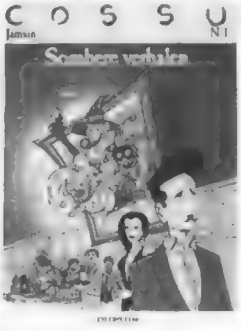

BDJ

DE BROZEMS: BROMFIETSEN AAN DE KETTING
CHARLES DEGOTTE

DUPUIS 1987
PRIJS ƒ 7,50 (48 PAGINA'S, KLEUR)

Centraal in de serie **De Brozems** staat een kleine motorbende. Op het oog ruige Hell's Angels, maar in de praktijk een onschuldig clubje motorfreaks. Het eerste album, **Bromfietsen aan de ketting**, bevat voornamelijk één-pagina-gags. Hier en daar wordt het album verluchtigd met een illustratie van een volle pagina.

Het grootste deel van de gags is leuk. Een enkele keer heeft Degotte gezondigd en een belegen grap van een collega 'geleend'. Bijvoorbeeld die keer dat Naze een veiligheidsslot gaat kopen. Na een volle pagina te hebben gedebatteerd over kwaliteit, prijs, betrouwbaarheid, veiligheid en dergelijke, vertelt de winkelier dat hij geen sloten verkoopt. Verder een heel aardig album: prima tekenwerk, netjes ingekleurd, goed geletterd en een keurige uitvoering.

BDJ

QUASAR 2: DE BIOMEN
CHRIS LAMQUET

DUPUIS 1987
PRIJS ƒ 13,50 (48 PAGINA'S, KLEUR, HARD COVER)

'Zou het een soort Tina-strip zijn?', dacht ik bij het zien van de cover van dit tweede deel van de serie **Quasar**. De indruk die ik bij mijn eerste kennismaking met deze serie had was verkeerd. Quasar valt niet in te delen bij de groep 'meisjesstrips'.
Quasar is een science fiction-strip en bepaald geen onverdienstelijke. **De Biomen** bevat drie korte verhalen. In het titelverhaal staat een bionide centraal, een stuk 'levend' speelgoed, aangeduid met de naam Molmol. Het ventje blijkt een vreselijke intrigant. Hij palmt het kind helemaal in, 'vermoort' al het andere speelgoed en... de familie van het kind. De robot heeft een vreselijk doel voor ogen en de spanning is te snijden als het verhaal eindelijk tot een ontknoping komt.
Goede verhalen, helder en overzichtelijk getekend en netjes geletterd. Een speciale vermelding verdient het inkleurwerk van Studio Leonardo. Heel sfeervol!

BDJ

DE UNDERZONE
JUAN GIMENEZ/CARLOS TRILLO

OBERON 1987 PRIJS ƒ 14,90 (54 PAGINA'S, KLEUR)

En weer een 'na de ramp'-verhaal! Prachtig getekend en ingekleurd door Juan Gimenez maar tot zover blijft mijn positieve kritiek beperkt. Blijkbaar is de strip aangekocht door een redacteur die meer afging op kwaliteit van het beeld dan die van het verhaal.
Er is een underzone, een vuilnisvolk, een messias. Er is een heersende klasse, er komt een opstand... er is een verhaal van 54 pagina's.

HP

BOEKEN IN HET KORT

FRANK FALKO 1: DE STRIJDER VAN DE REGENBOOK
V. DE LA FUENTE/CORTEGGIANI

NOVEDI 1987
PRIJS ƒ 7,25 (48 PAGINA'S, KLEUR)

Frank Falko is niet mijn smaak. Waar ligt dat aan? Voornamelijk dat inkleuring en het tekenwerk niet op elkaar zijn afgestemd. De kleuren zijn te fel en te bont voor het naturalistische tekenwerk van Victor de la Fuente. De inkleurders — de familie Chagnaud — hebben wel beter werk afgeleverd. Hun kleurkeuze sloot bijvoorbeeld prachtig aan bij het tekenwerk van Serrano in de serie Taï Dor. Nu slaan ze de plank mis.

Daarnaast is het verhaal van Frank Falko afgezaagd, het kan me niet boeien. Professor Frank Falko doet een onderzoek naar Luxis-stralen. Op een avond wordt hij door een drietal blauwe ruimtewezens gekidnapt en naar een verre wereld gebracht. De regenboogwereld. Cletus Tokop, hogepriester van het 'blauwe land', geeft Falko de opdracht Walzack, de opperbevelhebber van het 'rode land' te doden. Falko accepteert deze opdracht zonder tegensputteren en doet inderdaad verwoede pogingen Walzack naar 'de andere wereld' te helpen. De gezapige prof gaat als een soort Rambo op weg naar het 'rode land' en onderweg blijkt hij nog te kunnen vechten ook.
Het verhaal komt ongeloofwaardig over. Een aardbewoner wordt door 'marsmannetjes' ontvoerd en in plaats apatisch van angst te zijn, werkt hij zonder tegensputteren mee om de vijand van z'n kidnappers te elimineren. Raar...
Een laatste punt dat me tegen staat is het tekenwerk. Met name de decors zijn nauwelijks uitgewerkt. Al met al maakt dit de serie Frank Falko onaantrekkelijk.

BDJ

JOJO 1: EVEN GOEIE VRIENDEN!
GEERTS

DUPUIS 1987
PRIJS ƒ 7,50 (48 PAGINA'S, KLEUR)

Jojo is een kleine jongen van een jaar of vijf. Dit eerste album verhaalt over zijn dagelijkse beslommeringen: het vakantiekamp, voor het eerst naar de grote school, naar de schoolarts enzovoort.
Even goeie vrienden! is een heel aardig album, voor de wat jongere lezers.
Opvallend is dat de tekenstijl van Geerts zich in de loop der tijd sterk heeft gewijzigd. De eerste verhalen zijn waarschijnlijk direct in kleur gemaakt, wat tot gevolg heeft dat ze erg moeilijk te reproduceren waren. Later schakelt Geerts over op de gebruikelijke 'blauwdruk-techniek' en dat is een flinke vooruitgang.

BDJ

ROBBEDOES EN KWABBERNOOT: QRN OP BRETZELBURG
FRANQUIN & GREG

DUPUIS 1987
PRIJS ƒ 45,00 (88 PAGINA'S, KLEUR, HARD COVER)

Het avontuur **QRN op Bretzelburg** is mijns inziens één van de betere avonturen van het stripduo Robbedoes en Kwabbernoot. De radio-amateur Mark Switch vangt een bericht op van koning Ladislas van Bretzelburg. De vorst zit gevangen in zijn eigen paleis, terwijl generaal Schmetterling de macht stevig in handen heeft. De Bretzelburgse bevolking wordt door de generaal stevig onder de duim gehouden. Honger en ontbering zijn hun lot, want de gehele inhoud van de schatkist wordt besteed aan wapenaankopen, waar de generaal en zijn kornuiten een leuke cent aan overhouden. Robbedoes en Kwabbernoot nemen de zendamateur tegen diens zin mee naar Bretzelburg en stellen orde op zaken.
Deze nieuwe editie van **QRN op Bretzelburg** biedt een keur aan wetenswaardigheden, waar ik (en andere 'striphebbers van de tweede generatie') geen weet van had. Bijvoorbeeld dat in de oorspronkelijke, soft-cover editie een aantal pagina's is weggelaten. Deze pagina's zijn wel in het weekblad Robbedoes afgedrukt. Dupuis heeft ze na al die jaren uit de kast gehaald, om er een stripklassieker mee te vullen.
De uitvoering van het album is zonder meer luxe te noemen. Mooi papier, goede verzorging, gekartonneerde omslag met een stof-omslag, het kan niet op. Yvan Delporte schreef een aantal commentaren en het geheel werd verder nog aangevuld met omslagtekeningen die Franquin maakte voor Robbedoes-verzamelalbums.
Ook deze medaille heeft een keerzijde. In de eerste plaats de prijs. Een prijskaartje van ƒ 45,- is voor stripbegrippen erg hoog. Voor de meeste verzamelaars zelfs té hoog. De commentaren van Delporte — die vaak best leuke informatie bevatten — onderbreken de strip, wat het lezen er niet prettiger op maakt. Waarom niet achterin het album een apart hoofdstuk met de aanvullende informatie? Dan was het ook niet nodig geweest bepaalde pagina's te vullen met nietszeggende opmerkingen. Bijvoorbeeld pagina 32, waar een plaatje uit het verhaal (vrij slecht) is gereproduceerd, met als mededeling dat collega-striptekenaar Marcel Gotlib dit plaatje zo mooi vond. Het doet me denken aan **Wordt Vervolgd**, waarin zangers optreden onder het mom van 'hij houdt van die en die strip...'.

Het verwijt van bladvulling geldt ook de laatste drie pagina's van het album, waar wat schetsjes van honden en een tekening van een kokkerellende Guust Flater zijn afgedrukt. Leuk hoor, maar het heeft niets met **QRN op Bretzelburg** te maken.
Samenvattend: een mooi album (dat mooier had gekund) maar met een zwaar prijskaartje.

BDJ

IK ZIE, IK ZIE, WAT JIJ NIET ZIET... OVER VOOROORDELEN IN STRIPS
D. VAN DER VLERK/J. TANJA (RED.)

ANNE FRANK STICHTING/ NBLC
BROCHURE (12 PAGINA'S, VIERKLEUREN)

Aan de hand van 3 brugpiepers geeft deze aantrekkelijk uitgevoerde brochure inzicht in de notoire vooroordelen in strips ten aanzien van de niet met een Hollandse kaaskop uitgevoerde medemens middels observaties, vragen en opdrachten.
Nieuw en intrigerend is de (ook door de tekenaar Ruud Hulleman in praktijk gebrachte) opvatting dat elke niet-realistische manier van tekenen een vorm van interpretatie van de werkelijkheid is. In deze vernieuwing zit overigens ook een ingebouwde beperking, omdat bijvoorbeeld veel TV-series zonder interventie van een tekenaar de zelfde stereotiepen uitbeelden. De tegelijkertijd verschenen brochure **Leuk of niet? Over karikaturen en stereotiepen** van dezelfde redakteuren en uitgevers, maar minder specifiek op strips gericht, verbreedt dit beeld wel enigszins, maar leidt toch aan hetzelfde euvel dat (strip-)tekenaars teveel twijfelachtige eer geeft.
Meer dan opvallend is de waardering in beide uitgaven voor de Van der Kroft-versie van Sjors en Sjimmie. In die zin sluiten deze brochures aan bij het hoofdstuk *Het Sjimmie-syndroom. De neger in het beeldverhaal* in de bundel **Vreemd gespuis** van de Anne Frank Stichting (Amsterdam 1987, bladzijden 152-164), waarover ik als auteur verder zal zwijgen. Genoemde brochures zijn te bestellen bij het NBLC, Postbus 93045, 2509 AB Den Haag (tel. 070-141500).

Har Brok

BOEKEN IN HET KORT

DE DOOLTOCHT VAN ALEX
JACQUES MARTIN

CASTERMAN (1987)
PRIJS ƒ 46,90 (48 PAGINA'S, KLEUR, HARD COVER, GROOT FORMAAT)

De dooltocht van Alex is een uitzonderlijk luxe album, waarin een aantal brieven van Alex zijn verzameld. Iedere brief is geïllustreerd met een grote full-color plaat van Jacques Martin. Het formaat van het album is uitzonderlijk groot: 30½ bij 38¾ cm. Het binnenwerk van het album is gedrukt op extra zwaar papier van een goede kwaliteit. De grafische verzorging is perfect!
Een punt waar de Alex-verzamelaar over zou kunnen vallen is de prijs. Een bedrag van ƒ 46,90 voor een album van 48 pagina's... Mijns inziens is het album dit bedrag waard. Het bevat 22 grote kleurenprenten, pagina-groot. En wat zou een losse poster van deze maat kosten?

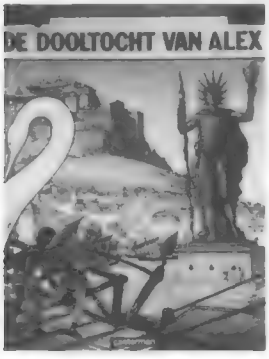

Iedere verzamelaar moet de afweging natuurlijk zelf maken. Maar **De dooltocht van Alex** is een album dat met name de verzamelaars van de stripserie Alex maar eens bij hun stripwinkelier moeten inkijken.

BDJ

DE ACHTERKANT VAN HET MASKER
JOHAN DE MOOR/STEPHEN DESBERG

CASTERMAN 1987
PRIJS ƒ 6,95 (48 PAGINA'S, KLEUR)

Het begint als Quick en Flupke, maar al snel verandert dit eerste album in de serie **Kasper** in een sfeervol sprookje. De tekeningen worden gedetailleerder en gaan meer sfeerbepalend werken. Middeleeuwse decors, wezens uit de schilderijen van **Breughel** en **Jeroen Bosch** en een intrigerend verhaal. Een uitstekend eerste album in een veelbelovende reeks.

HP

DE LEGENDE DER DORRE GEWESTEN 1: HET DOMEIN ALKIBAR
SÉGUR/CHEVALLIER

BLITZ 1987
PRIJS ƒ 21,90

Fantasy is al enige jaren een trend onder striptekenaars en uitgevers. En fantasy zal ik dan voor het gemak omschrijven als het soort verhalen waarin magie een grote rol speelt en een wereld voorkomt die bevolkt wordt door fantasiewezens en decors. Vaak is er in fantasy-verhalen sprake van een queeste, een lange tocht die moet worden ondernomen om levensbelangrijke redenen. Ook is er bij dergelijke queestes vaak sprake van een magisch voorwerp waarnaar gezocht wordt. Bekend voorbeeld van een fantasie-roman is **In de ban van de ring** (Tolkien). De huidige golf aan fantasy-strips leverde onder meer aan uitschieters op **Op zoek naar de tijdvogel, Elfquest** en **Alef-Thau**.
De eerste twee uitgaven van Blitz zijn ook fantasy-strips. In **Het domein Alkibar** zijn drie Kwabolden op zoek naar een nieuwe koning voor het volk. Ze moeten daartoe reizen naar het domein Alkibar, gelegen in het noorden. De enige hulp die ze krijgen komt van een onbetrouwbare gids en een domme bruut.

HP

DE ZON DER WOLVEN
GONNORT/ARTHUR QWAK/RALPH

BLITZ 1987
PRIJS ƒ 21,90 (48 PAGINA'S, KLEUR)

Tekenaar Ségur en scenarist Chevallier waren mij tot aan het verschijnen van dit boek totaal onbekend, evenals Qwak, Gonnort en Ralph, de makers van **De zon der wolven**. Hierin is het de jonge Dabriel, die in handen valt van een tovenaar, die hem opleidt nadat zijn volledige stam is uitgemoord. Net als zijn leraar Korfou blijkt de jongen, nadat eenmaal zijn vermogens in werking zijn getreden, niet meer te zijn dan speelgoed in handen van drie heksen.
Zowel **Het domein Alkibar** als **De zon der wolven** zijn vrij gewelddadige strips. Er wordt nogal eens bloed vergoten en de wet is eten of gegeten worden. In **Het domein Alkibar** wordt zelfs het reisgezelschap danig uitgedund. Opvallend is verder in deze strip het levende decor waarin voortdurend vreemde wezens elkaar op de huid zitten. Hiermee scheppen de tekenaars een sfeer die me deed denken aan **The dark crystal**, de meesterlijke poppenfilm van Jim Henson. Die sfeer spreekt mij meer aan dan het wat punkachtige van **De zon der wolven**. (Hasj-rokende heksen en zo).
Beide boeken vallen op door de zeer goede verzorging. Alleen de lettering van **De zon der wolven** laat te wensen over maar verder hebben uitgever en tekenaars een goede start gemaakt met de eerste delen van de serie Delta. De verhalen zijn gedrukt op groot formaat op glanzend papier waardoor de mooie inkleuring goed tot zijn recht komt.

HP

ARGENTIJNSE TANGO
HUGO PRATT

CASTERMAN 1987
PRIJS ƒ 18,90 (64 PAGINA'S, ZWART/WIT)

Pratt is de oude niet meer. Dat signaleerde Mat Schifferstein al in een lang artikel in Zozolala 35 (dat ik iedereen ter lezing kan aanraden). Zijn tekeningen zijn in **Argentijnse tango** slordig. Een pagina 14 bijvoorbeeld zou ik als uitgever niet accepteren, ook al is hij afkomstig van één van de groten van het stripverhaal.
Verder is Pratts mise en scène hier en daar enorm saai. Het gebruik van een reeks (bijna) identieke tekeningen kan functioneel zijn in een strip maar op enkele pagina's in **Argentijnse tango** getuigt het eerder van luiheid. Aangezien Pratt tegenwoordig ook ieder stripplaatje even groot maakt valt dit gebrek aan afwisseling in camera-standpunt nog eens extra op.
Ook al is Pratt nog altijd een boeiende verteller, hij is ook een striptekenaar en in een strip dienen tekeningen en tekst een evenwichtig geheel te vormen. Nu komt het verhaal, waarin Corto Maltese terugkeert naar Argentinië om zijn vriendin Louise Brooksowicz[1]) terug te vinden, niet uit de verf. De karakters, de gebeurtenissen en de sfeer van Buenos Aires blijven teveel op de achtergrond aanwezig. Pratt had de beschikking over veel meer materiaal dan hij nu heeft gebruikt (zeker daar hij het land goed kent). De verwijzingen naar Borges (de dubbele maan bijvoorbeeld) doen bovendien zeer gekunsteld aan en ontberen een functie in het verhaal.

[1]) gebaseerd op de actrice Louise Brooks

HP

ZILVERPIJL: DE LAWINE
SELS & SELS

BLITZ Z-1 1987
PRIJS ƒ 5,95 (32 PAGINA'S, KLEUR)

Een stripalbum waarop mijns inziens de term 'pulpstrip' van toepassing is. Grof, afgeraffeld tekenwerk met slechts hier en daar een afgewerkt plaatje, balloons en lettering om koude rillingen van te krijgen en een inkleuring die zo fel van tint is dat het Spaans aandoet. Een amateur-stripblad zou misschien trots een dergelijke strip presenteren, maar in een fonds van een serieuze uitgeverij misstaat het. Meer woorden wil ik er niet aan vuilmaken.

BDJ

Te koop: Pep / Eppo, 1962 t/m 1978, 1979 half, Pepparade 1 - 10.
A. Passe, tel. 18 - 19.30 uur: 070 - 950687.

STRIPSCHRIFT ARCHIEF

DAAN JIPPES

pep spotter

4

Via het archief probeert de redaktie artikelen, strips en/of illustraties bijeen te brengen die anders misschien verloren zouden gaan voor de stripwereld. Deze keer: De Pep-spotters van Daan Jippes

Indien u beschikt over materiaal dat voor deze rubriek gebruikt zou kunnen worden, belt u dan 's avonds of in het weekend: 010 - 4213526.

Met dank aan Peter van Leersum voor het ter beschikking stellen van de originele films.

© Daan Jippes/Oberon bv

DE SPELBREKER

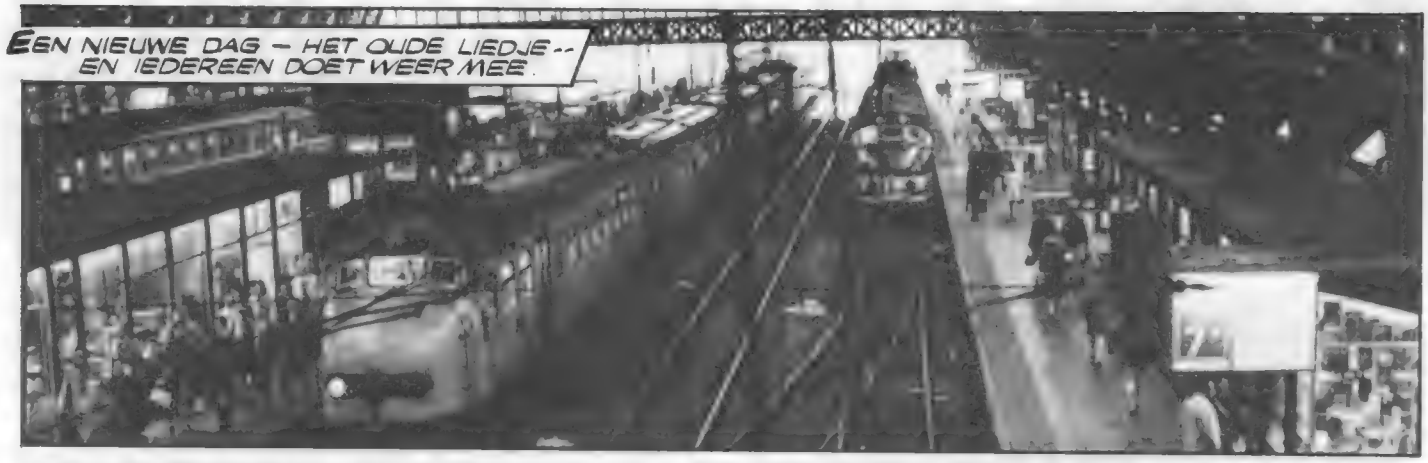

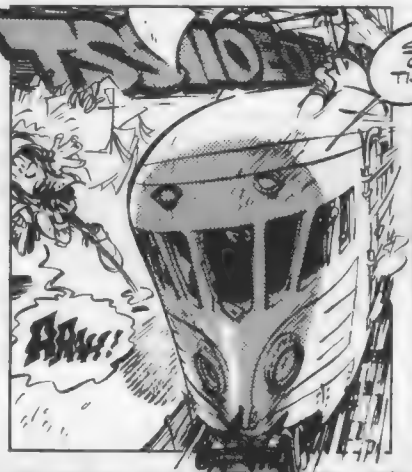

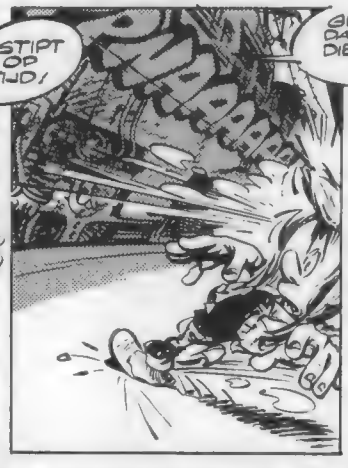

De Spelbreker (oorspronkelijk gepubliceerd in Pep 7003)

© Daan Jippes/Oberon bv

Eens MOET 'T GEBEUREN!..
O-OKA-AY-Y HOUSTON, LET'S TAKE EEN LOOK OVER DE LAATSTE SERIE! IK NOTEERDE: Pf3-d2 Tf1-f3 f7-f5 Dd4-f6
WELL, Ld6xf4! TO CONCLUDE WITH - OVER BLIP!
HOUSTON TO "SHAKY BUZZ" - SAY, HOW FLIK JE 'M DAT TOCH?! SCHAAKMAT AGAIN! - OVER BLIP!
SO VREEMD AFTER AN OP-LEIDING VAN ELF MONTHS BUDDY? OVER BLIP
OKA-AY, WE GOT THAT, SAM! NOW, LET'S ZIEN IF DE COMPUTER EVEN KIEN MET Z'N GEGEVENS IS ALS JULLIE.
SPUIT MAAR OP, OVER BLIP
VERY WELL HOUSTON: SECTION G-OMEGA: LANDING IN "ZEE DER RUST" 1124-X D-BALANS CONSTANT. 0-97..
ZZZZIP!
OKAY!! DAT STUUR OM EN VLUG! WE ZETTEN KOERS NAAR MARS!

Eens moet het (Pep 7028)

© Daan Jippes/Oberon bv

FRUSTRATIES door de EEUWEN HEEN

11e ANECDOTE

OOIT AFGEVRAAGD WAAROM DE BEFAAMDE DON QUICHOT (!) NOU JUIST IN SPANJE GEBOREN MOEST WORDEN OM TEGEN WINDMOLENS TE VECHTEN... — EN NIET IN DIT KIKKERLANDJE, WINDMOLENLAND BIJ UITSTEK?...

— WEL, DE NOBELE DON ZOU NOOIT AAN EEN GEVECHT TOEGEKOMEN ZIJN:

KIKKERLANDJE!! INDERDAAD!!

Frustraties (Pep 7035)

© Daan Jippes/Oberon bv

KEN UZELVE

Stel jezelf op de proef! – Blijf twijfelen aan jezelf!

IN DEZE JACHTIGE TIJD VOL VERVLAKKING, GROEPSVORMING, GENERALISATIE EN VOOROORDEEL PLAK JE AL GAUW ETIKETTEN OP ZAKEN, B.V. OP DE MEDEMENS!
OOK JIJ! – MAAR HET IS NOG NIET TE LAAT!

WE BIEDEN JE HIER DE KANS OM JEZELF DOOR MIDDEL VAN EEN TEST HET ANTWOORD TE VERSCHAFFEN OP DE VRAAG:

HOE BEVOOROORDEELD BEN IK?

GRIJP DEZE UNIEKE KANS MET BEIDE HANDEN AAN!

WIE HOORT BIJ WIE

JE ZIET HIER DRIE JONGENS EN DAARONDER DRIE MEISJES

ELKE JONGEN UIT DE *LETTERGROEP* HEEFT OMGANG MET ÉÉN MEISJE UIT DE *CIJFERGROEP*

*

JIJ, NU, MOET VOOR JEZELF UITMAKEN HOE DIE KEUZE IS UITGEVALLEN

OPGELET:

DIT IS HET MOMENT VAN DE WAARHEID!

OPLOSSING 3 – JE WEET TOCH DAT ER VOOR DIT SOORT ZAKEN GEEN STRIKTE OPLOSSING BESTAAT ?- DOOR DEZE PAGINA OM TE DRAAIEN HEB JE LATEN BLIJKEN, DAT JE NOG 'N SOORT VAN OPLOSSING VERWACHT! – TSJONGE, WAT BEN JIJ BEVOOROORDEELD!

Ken Uzelve (Pep 7045)

© Daan Jippes/Oberon bv

„EEN HELD IS PAS HIJ DIE ZIJN POSITIE NIET MISBRUIKT"

Punt 5 uit de Morele Code voor Striphelden

DOOR EEN TE LUIDRUCHTIGE GARAGEDEUR WORDT JIMMY OP ZIJN SPEURTOCHT NAAR DE ZENDAPPARATUUR GESNAPT! ALS HIJ BIJ DE LO-GUN WORDT VOORGELEID, BEMERKT HIJ DAT VOOR SHOLINA DE DEKMANTEL VAN KEUKENHULP NIET LANG HEEFT STANDGEHOUDEN...
GOED - IK HEB ME ALS 'N KIND LATEN VANGEN; MAAR DAAROM GAAT OME JIMMY Z'N BOODSCHAPPEN-LIJSTJE NOG NIET VOORLEZEN!
-MISTER PRONTO!- UW SPITSVONDIGE OPMERKINGEN KUNNEN U MISSCHIEN VAAK VAN PAS KOMEN MAAR UW KANSEN LIJKEN ME VANAVOND WAT MAGERTJES, DAAROM VERTELT U MIJ HEEL VLUG WAT UW OOGMERK HIER WAS, DAN VERLIEZEN WE NIET TEVEEL TIJD!
DROMMELS, IK MOET NU IETS DOEN, ANDERS KOM IK NIET MEER VAN DIT EILAND; 'T KWARTIER IS BIJNA OM!
WEL, DE VEGETATIE OP DIT EILAND SCHIJNT NOGAL UNIEK TE ZIJN, DUS IK DACHT - KOM, 'N BLOEMETJE VOOR..
BLIKSEMSE PA'POA!!* 10 SEKONDEN VOOR EEN BEHOORLIJK ANTWOORD, ANDERS: JE LAATSTE SIGARET!!
* WESTERLING
BEDANKT, MAAR IK MAG NIET ROKEN VAN MIJN MOEDER!
CLAC
OUCH!
CRA SH!
KOM MEISJE! MET JIMMY KUNNEN WE DE LAATSTE BUS NOG HALEN!
HEN ACHTERNA JULLIE!! TWEE MAN IN DE JEEP!!
VLUGGER! DIE LUI BLIJVEN DAAR GEEN WORTEL SCHIETEN!
VROOM! VROOM! 'N MOTOR!! IK WAS AL BANG DAT ZE ME VERGETEN WAREN!...
DAAR!.. DE KUSTWEG!..
OOOH!!!... DAAR ZIJN ZE!! ALLES IS VERLOREN!
NIET VOOR JIMMY PRONTO! AMIO ZOU HIER EEN KWARTIER BIJ DE BOOT OP ME WACHTEN! - HIJ MOET ER NOG ZIJN!
VROM!
VRROOOOMM
NEE!!
WEG!?! ZIET ER NAAR UIT DAT WE NAAR HUIS MOSTEN LOPEN!
JIMMY!! ZE KOMEN ERAAN!!
DROMMELS, EEN LASTIG PARKET, TENZIJ...
'T IS AFGELOPEN MET ONS!!!
WELNEE LIEFJE ER IS NOG 'N LAATSTE UITWEG!

Een held (Pep 7050)

© Daan Jippes/Oberon bv

spotter

door
Daan Jippes

1748–1781 1770–1830

1790–1856 1810–1880

WAAR MOET DAT HEEN MET ONZE BESCHAVING ?

1840–1903 1875–1936

1911–•• 1948–••

...WAAR GING 'T MIS MET HEM ??.

Waar moet dat heen (Pep 7106)

© Daan Jippes/Oberon bv

ZWANENBURG

RRRR

© Daan Jippes/Oberon bv

Inktvlek (Pep 7232)

goemans jubileum

© Daan Jippes/Oberon bv

VANDAAG OP DE KOP AF 25 JAAR GELEDEN TRAD IK BIJ MIJN HUIDIGE BAAS IN DIENST. VANMIDDAG VINDT DE HULDIGING PLAATS! DIT IS MIJN DAG!
DIE MIDDAG...
IEDERE KEER WEER, GEACHTE AANWEZIGEN, VALT HET ME OP, HOE IK ME IN DE VREEMDSTE BOCHTEN MOET WRINGEN OM DE PLICHTMATIGE HULDIGINGSSPEECH, DIE MIJ ALS PERSONEELSCHEF IS TOEBEDEELD, ZO PERSOONLIJK MOGELIJK TE HOUDEN, EN OOK NU WEER, BESTE COLLEGA GOEMAN, MOET IK BEKENNEN, DAT UW PERSOONTJE MIJ NIET METEEN INSPIREERT TOT EEN SAPPIGE KARAKTERISTIEK, IETS WAT BIJ GELEGENHEDEN ALS DEZE EEN GEWILD MIDDEL IS OM DE BAND, DIE ER WORDT GEACHT TE BESTAAN TUSSEN ONS BEDRIJF EN HAAR WERKNEMERS ONDERLING, TE BEVESTIGEN. IN FEITE KEN IK U NA AL DIE TIJD NOG NAUWELIJKS, EN MET MIJ...ENZ...ENZ...
...WAARNA HET GEBRUIK MIJ VOORSCHRIJFT DE JUBILARIS TE VERBLIJDEN MET DE BEKENDE ENVELOP-MET-INHOUD; NAAR DE CHEF BOEKHOUDING MIJ MEEDEELDE EEN 100% AFTREKPOST, DUS VAN ONZE KANT GEEN CENTJE PIJN!...
NOU, VAN HARTE DAN MAAR, MET DIE 25 JAAR!...EN VERDER ZOU IK ECHT NIET WETEN WAT ER NOG MEER OVER TE ZEGGEN VALT!...
OUWE TAAIE, JIPPIE-JIPPIE-JÉÉ-ÉÉ-ÉÉ!!!
LATER...
JA, GOEMAN, 5 UUR! SORRY, MAAR HET DAGROOSTER IS ONVERBIDDELIJK! UIT MET DE FLAUWE KUL! MORGEN VERWACHT IK JE OP MIJN KANTOOR MET EEN VERVANGEND WEEKSCHEMA OM DE ONPRODUKTIVITEIT VAN VANDAAG OP TE VANGEN!
PERSONEEL
ONZE JUBILARISSEN:
De rubriek, waarmee we beogen de
onderstaande personen een reelere
kijk te verschaffen op de zichzelf
toebedachte unieke status in ons bedri
WAAAH!
1.

Goemans jubileum (Pep 7240)

© Daan Jippes/Oberon bv

goemans jubileum

NOU, IK WENS ME TOCH WEL EEN WAT *PRETTIGER* JUBILEUM TOE, VANDAAG! WAT *EEN NACHTMERRIE! BRRR!* DE *WERKELIJKHEID* ZAL ER IN IEDER GEVAL DES TE *ECHTER* DOOR UIT KOMEN TE ZIEN.

DIE MIDDAG...

...EN ZOALS WE HIER MET Z'N ALLEN BIJEEN ZIJN WETEN WE NIET BETER, OF GOEMAN IS DE *PERSONIFICATIE* VAN ONS BEDRIJF; HEEFT DOOR ZIJN NATUURLIJKE AUTORITEIT EEN STEMPEL GEDRUKT OP VELE VERWORVENHEDEN, DIE IN DE LOOP DER JAREN GESTALTE HEBBEN GEKREGEN, JA (SCHALKS) ZOU JE, HOE ONEERBIEDIG DAT OOK MOGE KLINKEN, ZO LANGZAMERHAND KUNNEN GAAN SPREKEN VAN EEN STUK *INVENTARIS*... EN (OVERPEINZING, MELANCHOLIE) DAN GAAN MIJN GEDACHTEN ONWILLEKEURIG TERUG NAAR DIE DAG, NU VIJFENTWINTIG JAAR GELEDEN, DAT ER EEN SCHUCHTERE GESTALTE MIJN KANTOOR BINNENGEVOERD WERD.. ENZ... ENZ...

...WAARNA WE *GEMEEND* HEBBEN U, NAMENS DE DIRECTIE, NAMENS MIJ, ALS CHEF PERSONEELSZAKEN, ALS *BLIJK VAN WAARDERING* VOOR UW PERSOONLIJKE INZET GEDURENDE VELE... ENZ... ENZ...

ZEG, VAN HARTE! KEREL! VAN HARTE!...

LANG ZAL DIE LEVE, LANG ZAL-IE LEVE LANG...

LATER...

GOEMAN, KEREL, *WAT JAMMER NOU..!* MAAR JE ZULT WEL MOE ZIJN; VIJFENTWINTIG JAAR GAAN JE OOK NIET IN DE KOUWE KLEREN ZITTEN, WAT? ALS JE NIET ZELF REED ZOU IK JE VOORGESTELD HEBBEN NOG Y'N GLAS TE HEFFEN...

PERSONEEL

ONZE JUBILARISSEN:

De rubriek waarin we hulde brengen aan de onderstaande personen n.a.v. hun vijfentwintig-jarig dienstverband

WAAAH!

2

ENZOVOORTS..

© Daan Jippes/Oberon bv

president staarde
pieren voor hem alsof
de verklaring kon vin-
den over wat er de laatste zes
maanden van zijn eerste-minis-
terschap met de wereld was ge-
beurd.

(Wordt vervolgd)

...neet ... excellentie"
...dat dit verzoek voortkomt
uit de vrees onder de Franse
veiligheidsautoriteiten dat er

HEBT U ZE ALLEMAAL?

OGENSCHIJNLIJK HEEFT DE DRUKKER PER ONGELUK TWEE GELIJKE TEKENINGEN AFGEDRUKT. MAAR BIJ NADERE BESCHOUWING BLIJKEN ZE TOCH NIET HELEMAAL IDENTIEK. OP HOEVEEL PUNTEN BESTAAT ER VERSCHIL TUSSEN BEIDE PRENTEN?

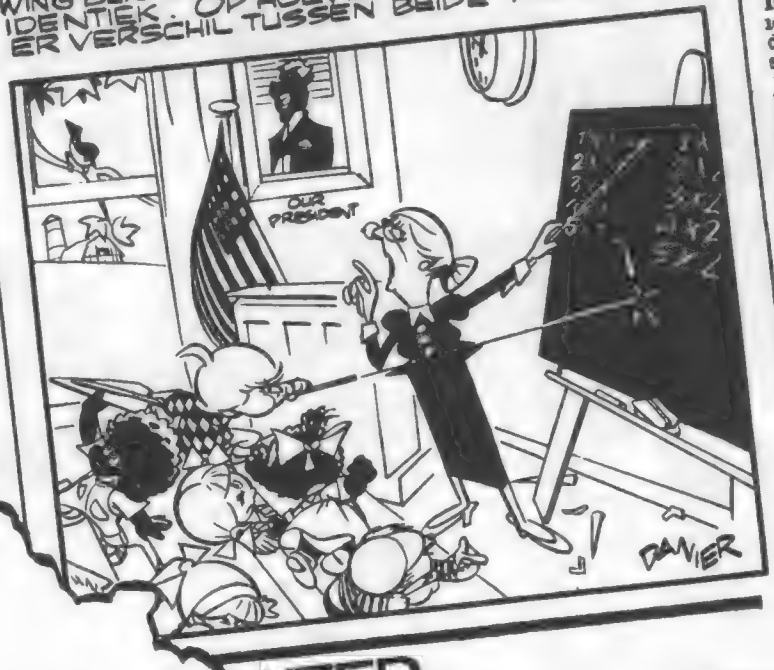

MEER

OPLOSSING: JUIST, MAAR EEN VERSCHIL (PORTRET), MAAR DAN MEL EEN WERELD VAN VERSCHIL!

Hebt u ze allemaal? (Pep 7251)

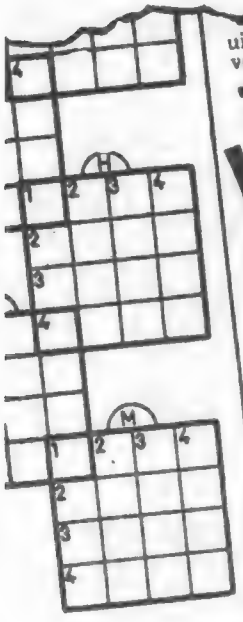

1 grot, palet, Oberon 2 n, oden, Edo, 3 salem, knie troep, ste, huid, Eva, 5 Ede, , aan, et, 6 Nero, kievit, NN, ttoirs, rek, tel, 8 deltas, aap. etsen, Saar, Oporto, 10 os, rei, LO, 11 br., stonde. , 12 otters, geste, eb, te, 13 ent, oker, e', 14 spinnen, e, 15 test, set, intiem, sn. egde luidt: De tong is de tolk hert.

mmen

gstuk: Theo van Prooyen uit erdam is er de auteur van:

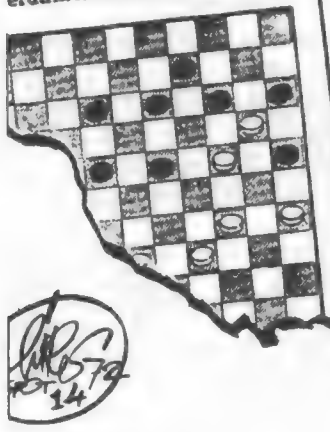

PUZZEL

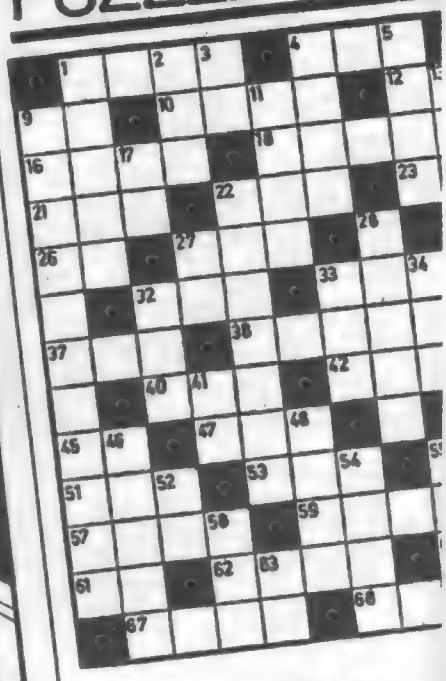

HORIZONTAAL

1 Effen; 4 danspartij; 6 verbond; 9 reeds; 10 koraaleiland; 12 rivier in Spanje; 14 rondhout; 16 woord waarmede men iets of iemand aanduidt; 18 armzalig; 19 deel van de hals; 21 stapel; 22 snijgereedschap; 23 tweewielig wagentje; 25 ijzeren mondstang 26 persoonlijk voornaamwoord 27 Europeaan; 29 kaasstremse 31 symbool voor selenium; 3 slangvormige vis; 33 loofboom 35 ondergang; 37 arctisch zwemvogel; 38 maand; 39 voo zetsel; 40 groente; 42 zwaardw vis; 43 huisgrond; 45 hectogr (afk.); 47 woonschuit; 49 dik pap; 50 maning tot stilte; 51 ropeaan; 53 insekt; 55 plecht verklaring; 56 bijbels pries 57 bezieldheid; 59 planeet

OPLOSSING NR. 6514

© Daan Jippes/Oberon bv

Genante vertoning (Pep 7301)

GENANT GEDRAG..

...VAN 'N SPLINTERNIEUW STRIPFIGUUR

Genant gedrag (Pep 7302)

© Daan Jippes/Oberon bv

Vrijere opvattingen

100 JAAR VAN VOORUITGANG

Vrijere opvattingen (Pep 7312)

NIEUWS

GAG: EEN PROFESSIONEEL AMATEURSTRIPBLAD

In het vorige nummer van Stripschrift plaatsten we een artikel over Aad Duineveld, striptekenaar en uitgever van het blad **Gag**. Op de Strip-3-daagse in Den Haag verscheen het vijfde nummer en daarmee werd duidelijk dat Gag de kinderschoenen ontgroeid is. In off-set gedrukt, overzichtelijk vormgegeven en netjes afgewerkt.
In het vijfde nummer van Gag wordt ruime aandacht besteed aan Eric Heuvel. Er worden strips van zijn hand en een lijvig artikel afgedrukt. Verder artikelen over Fred Astaire en de geschiedenis van de strip, diverse nieuwtjes en natuurlijk strips.
De strips in Gag zijn van een hoog niveau. Zonder de anderen te kort te willen doen, mag de naam van Peter van den Hoogen niet onvermeld blijven. Hij werkt in een klare lijn-stijl en zijn strip **Oep en Flip Floep** is heel verdienstelijk.
Een aantal medewerkers van Gag was present op de Strip-3-daagse. Naast het nieuwe nummer en een zeefdruk, presenteerden ze daar ook enkel fraaie ansichtkaarten, gedrukt in full color. Met name deze ansichtkaarten vonden gretig aftrek.
Meer informatie over Gag is verkrijgbaar bij Aad Duineveld, Noorderlaan 11, 1951 HA in Velsen-Noord. Telefoon: 02510 - 27223.

BDJ

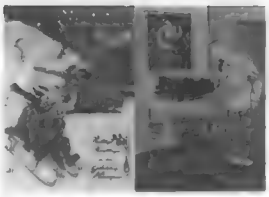

Ansichtkaarten van Peter van den Hoogen en Aad Duineveld

ACROPOLIS

NIEUW AMATEURSTRIPBLAD

Onlangs verscheen het eerste nummer van het amateurstripblad **Acropolis**, een tweemaandelijks periodiek, dat zichzelf 'het beste en meest progressieve striptijdschrift van Nederland' noemt. Het is inderdaad een heel aardig tijdschrift met goede strips en een verzorgde lay-out.
Opvallend in het eerste nummer van **Acropolis** is een vlammend artikel van Paul Schenk, over de Nederlandse stripcultuur onder de kop: **Serieus verschijnsel of kindervermaak**. Han Peekel, presentator van **Wordt Vervolgd**, moet het in dit artikel ontgelden. Een paar citaten: '...Han Peekel is een man die werkelijk helemaal niets van strips weet...', '...alles wat Han Peekel bezit heeft een behoorlijke omvang: z'n buik, z'n kin, z'n bungalow, z'n sportwagen, z'n jonge fans en dus vooral z'n krokodillenleren portemonnee. Han Peekel vaart er wel bij, door het onterechte succes van Wordt Vervolgd...' '...zoals Sinterklaas met z'n befaamde mijter loopt, zo loopt Han Peekel met z'n feestelijke strikje. Beter te omschrijven als de 'Peekelpropellor'...', en meer van dergelijke onaardigheden. Chris Prommerberger maakt het in zijn artikel **Han Peekel maakt zich niet dik: 'Ik ben een handige man'** wel erg bont. 'De zwaarlijvige presentator...', '...de man-met-het-strikje...', '...corpulente kleuterkeizer...', '...getalenteerde zwamneus...', het zijn maar een paar omschrijvingen die Han Peekel zich moet laten welgevallen.
Als iemand in een artikel het beleid van de redaktie van een programma aan de kaak wil stellen, dan is dat prima. Mijns inziens is het een beetje kinderachtig om de presentator van het programma voor rotte vis uit te maken.
Belangrijkst in een amateurstripblad zijn de strips en daarmee is het prima in orde.
Wie meer informatie over het blad wil, kan zich wenden tot **Acropolis**, Brugakker 58-97, 3704 MX Zeist.

BDJ

Han Peekel moet het flink ontgelden. (tekening Paul Schenk).

MAUS

De tentoonstelling naar aanleiding van Art Spiegelmans boek **Maus**, die tot 1 maart in het Nationaal Oorlogs- en Verzetsmuseum in Overloon te zien is, verhuist daarna naar het Anne Frank Huis in Amsterdam en hangt daar tot 11 april.

PvO

NEDERLANDSE ILLUSTRATOREN CLUB HEEFT STAMKROEG

De Nederlandse Illustratoren Club heeft haar eigen onderkomen. In het Amsterdamse **Koepelcafé** werd op 15 oktober een feestelijke bijeenkomst gehouden om dit heuglijke feit op gepaste wijze te vieren. Het Koepelcafé is een betrekkelijk klein café en de belangstelling van de illustratoren om de opening bij te wonen was bijzonder groot.
Het gevolg was dat de aanwezigen als haringen in een ton geperst stonden en lange tijd voor- noch achteruit konden. Het zweet gutste en het bier stroomde.
Het was een bijzonder leuke bijeenkomst. Het bestuur van de NIC had haar leden gevraagd naar eigen inzicht een paneel van 30 bij 30 cm te illustreren. Alle panelen werden aan de wand in het café bevestigd, wat een bonte schakering van stijlen en technieken opleverde. Erg leuk om te zien!

BDJ

KIJKT PRINS BERNHARD NAAR WORDT VERVOLGD?

Elders in dit nummer werd het **Kerstboek voor het Wereld Natuur Fonds**, in het kader van het artikel over strips ten behoeve van 'goede doelen', aangehaald. Prins Bernhard is beschermheer van het Wereld Natuur Fonds en schreef een voorwoord in het boek.
Dat was niet al, vertelde ons

Meerten Welleman. Ook ontving de firma Peekel/Stips Produkties BV een brief van Zijne Koninklijke Hoogheid dat deze graag zou zien dat het programma **Wordt Vervolgd** aandacht zou besteden aan het Kerstboek. En zo geschiedde.
Mogen we hieruit afleiden dat prins Bernhard naar het programma **Wordt Vervolgd** kijkt? Helemaal zeker is dat niet. De brief werd ondertekend door een secretaris...

BDJ

KANAAL 13: ONGECENSUREERDE VERSIE!

Gleever (een pseudoniem van Gerard Leever) en Jan van Die bundelden twee jaar geleden hun krachten om voor Eppo Wordt Vervolgd een humoristische strip over het wel en (met name!) het wee van een televisie-omroep te tekenen. Misschien dat de naam hen parten speelde, maar **Kanaal 13** was geen lang leven beschoren. De seksistische omroepdirecteur en zijn wulpse, schaars geklede secretaresse annex omroepster juffrouw Leontien, zorgden voor problemen met de redaktie.
Een aflevering over een vliegtuigkaping werd door Eppo Wordt Vervolgd geweigerd. De auteurs hadden de directeur onder iemands rokken laten graaien en de redaktie vond dat ze daarmee te ver waren gegaan. Gerard Leever, in een interview voor de GPD-dagbladen: 'We hebben voet bij stuk gehouden en geweigerd de strip te veranderen. Het verhaal is niet geplaatst, het kon niet door de beugel. Sindsdien hebben we de tekst eerst aan de redaktie voorgelegd en dat ging vrij goed. Wel werden zo nu en dan teksten gecensureerd. Op een gegeven moment moest er bezuinigd worden. Wij waren bij de eersten die ontslagen werden, volgens mij mede door de toestanden rond de strip. We waren lastposten.'
Vanzelfsprekend had Oberon, de uitgever van Eppo Wordt Vervolgd, geen interesse om **Kanaal 13** in een album uit te brengen. Leever: 'Ze wilden de strip niet eens in hun blad hebben, laat staan er een album van uitgeven! Ze waren echter wel zo sportief om ons alle medewerking te verlenen toen wij het boek zelf wilden uitgeven.' De auteurs staken de koppen bij elkaar, sloegen hun spaarvarkens stuk en enige tijd later was het eerste **Kanaal 13**-album een feit. **Ongecensureerde versie!** bevat een bloemlezing uit anderhalf jaar **Kanaal 13**. Parodieën op onder meer **The A-team, Superman, De eerste de beste, Nightrider, Rambo, Mike Hammer** en andere bekende televisieprogramma's ontbreken niet. In het album is ook de door de Eppo-redaktie geweigerde aflevering rond de vliegtuigkaping opgenomen. Verder zijn alle 'censuurmaatregelen' van de redaktie teruggedraaid en is steeds de oorspronkelijk versie gepubliceerd. Heel leuk is ook de inhoudsopgave, achterin het album. Daar vinden we een soort programma-gids, waarin alle 'uitzendingen' nog eens op een rijtje worden gezet.
Het eerste deel van **Kanaal 13** is zonder meer een origineel album. Geheel in stijl hebben de makers een bijzonder originele presentatie bedacht. In het televisieprogramma **Avro's Wordt Vervolgd** zal een tekenfilm worden uitgezonden. De animatie, met een lengte van ongeveer 40 seconden, staat in het teken van de etherpiraten. Het **Kaneel 13**-team slaagt er in om Han Peekel uit de ether te drukken en presenteert dan een interview met de auteurs.
Het filmscript is van Jan van Die en de animatie werd gemaakt door Gerard Leever en Kees de Boer. Bij het inkleuren kregen ze hulp van Wilma Leenders. De uitzenddatum van de tekenfilm is helaas nog niet bekend.

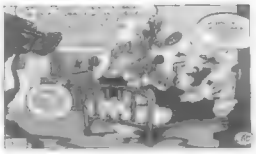

omroepdirecteur zich te buiten

Een parodie op 'De eerste de beste'.

Een fragment uit de gewraakte aflevering, waarbij de gaal.

BDJ

STRIPSCHAPPRIJS VOOR GERRIT DE JAGER

Te lang geleden om uitgebreid bij stil te staan, te belangrijk om helemaal te negeren: de uitreiking van de Stripschapprijs 1987 aan Gerrit de Jager tijdens de Strip-3-daagse in Den Haag. De speech van De Jager was ronduit schitterend. Hij vertelde jaren geleden al op de prijs te hebben gerekend, z'n hele familie opnieuw in de kleren te hebben gestoken en toen hem duidelijk werd dat iemand anders de prijs kreeg, maar met z'n zakelijk manager te zijn getrouwd om toch nog een feestje te kunnen vieren.

Op 21 november kreeg hij de prijs 'alsnog'. Zijn dankwoord had hij enkele jaren geleden al geschreven. Precies kon hij het zich niet meer herinneren, maar het was iets in de trand van: 'Nog nooit heeft een zo bekwame jury zo'n goede keus gemaakt'. 'Wie ben ik dat mij deze eer te beurt valt' en zo voort.
De Jager sleepte enkele kilo's papierwaren met zich mee toen hij het podium besteeg. Tijdens zijn act — want dat was het zonder meer — vlogen delen van de toespraak over het toneel. Dit tot ontsteltenis van het onwetende leken-publiek, dat zich in de zaal had verzameld in de vaste veronderstelling naar de **Miep miep...**-wedstrijd van **Wordt Vervolgd** te kunnen gaan kijken.

Gerrit de Jager mocht zich verheugen op grote belangstelling van de media — foto Baldi Dekker jr.

BDJ

FLITSEN UIT DE LEDENVERGADERING

De ledenvergadering van Het Stripschap vond plaats op de Børge Ring-dag, 17 januari jongstleden, in de Meervaart te Amsterdam. De opkomst was behoorlijk te noemen.
— Een voorstel om de ledenvergadering voortaan in een andere lokatie dan de Meervaart te houden werd afgewezen. Enkele leden zouden graag wat meer ruimte zien voor de ruilbeurs, maar met het oog op de niet in verhouding staande extra kosten stemden de leden — unaniem — het voorstel weg.
— Het bestuur deelde mee dat de Strip-3-daagse 1988 waarschijnlijk soepeler zal verlopen dan die van 1987. Dit omdat tegen die tijd een nieuwe hal klaar zal zijn, van maar liefst 8.000 m² (bijna 5 keer zo groot als Het Turfschip). Het evenement zal zich dan waarschijnlijk helemaal op de begane grond afspelen, wat de overzichtelijkheid ten goede komt. Dit jaar wordt de Strip-3-daagse gehouden van 4 tot en met 6 november, daarna jaarlijks in het laatste weekend van de maand oktober.
— De Strip-3-daagse 1987 heeft kostendekkend gedraaid. Dit was volgens het bestuur met name te wijten aan een tegenvallend bezoekersaantal — zo'n 15.000 en het feit dat er extra veel geld werd uitgegeven aan publiciteit (posters, folders, et cetera). Dit was nodig in verband met de verhuizing van het evenement van Breda naar Den Haag. Voor dit jaar verwacht het bestuur geen financiële tegenslag.
— De kosten van het lidmaatschap van Het Stripschap gaan omhoog. Niet schrikbarend: met ƒ 2,50 naar ƒ 30,- per jaar.
— Willem Naber van de ledenservice maakt bekend dat in overleg met uitgeverij Arboris is besloten te stoppen met de serie **Uit de Toonder Studio's**. Dit jaar verschij-

nen er nog drie delen: 23, 24 en 25, maar daarna is het definitief afgelopen. De verkoopresultaten waren dermate slecht, dat het niet langer verantwoord was de reeks voort te zetten.
— Tot slot maakt het bestuur bekend het contract met uitgeverij Vonk, betreffende het uitgeven van Stripschrift, te hebben opgezegd. Binnenkort krijgen leden en abonnees een brief met meer informatie.

BDJ

DE OMGEKEERDE WERELD

EERSTE STRIP-UITGAVE HET STRIPSCHAP

Het laatste deel van de legendarische zwart-wit reeks is verschenen! Na een onderbreking van vijf jaar kwam alsnog het vijftigste deel: **De omgekeerde wereld**, een avontuur van Distel, verteld door het echtpaar Børge en Joanika Ring op scenario van Lo Hartog van Banda. Het album verscheen ter gelegenheid van het 20-jarig bestaan van Het Stripschap en werd gepresenteerd op de tot **Børge-Ring-dag** bestempelde 17 januari jongstleden.
'Een heel bijzonder album', merkt Willem Naber van de ledenservice op. 'Voor het eerst in zijn twintigjarige geschiedenis heeft Het Stripschap zelf een stripalbum uitgegeven! Dat geeft een bijzondere betekenis aan de titel: **De omgekeerde wereld**.
De manager van de ledenservice van Het Stripschap gaat drukke tijden tegemoet, want er wordt een ware run op dit laatste deel verwacht. Er zijn slechts 1.000 exemplaren van de pers gerold. Het is niet de bedoeling dat Het Stripschap voortaan regelmatig stripalbums zal uitgeven. De publicatie van het laatste deel van de zwart-wit-reeks geschiedde in het kader van **20 jaar Het Stripschap**. Vandaar dat het bekende feestlogo op het omslag van het album prijkt. De uitgave was een initiatief van Hans Duncker en is in zeer korte tijd geproduceerd. Iets wat niet aan de kwaliteit te merken is!

De omgekeerde wereld van Distel is eerder — zonder titel — gepubliceerd in het stripweekblad Sjors in 1972. De hoofdpersoon Distel is een ventje met een stekeltjeshoofd en een nogal stekelig humeur. Bij het minste of geringste springt hij uit z'n vel van woede. Om bij zijn 'lastige' medebosbewoners uit te buurt te komen, pakt hij een boomstam en vertrekt hij, op zoek naar een rustig plekje. Tijdens zijn tocht ontdekt hij een doorgang naar een andere wereld: de **omgekeerde** wereld. Dat lijkt hem wel wat. De bewoners van de omgekeerde wereld zijn vreemder dan Distel zich voor kan stellen. Zo willen ze een standbeeld maken voor iemand die **onbekend** is, geven ze geld toe als je iets koopt, brengen ze babies naar de ooievaar en ga zo maar door. Het spreekt voor zich dat deze dwaze situatie tot vreemde misverstanden leidt — waarbij Distel regelmatig uit z'n vel springt. Uiteindelijk besluit hij terug te keren naar z'n oude, vertrouwde bos.
Het vijftigste deel uit de zwart-wit-reeks kost ƒ 7,95 en is — zolang de voorraad strekt — verkrijgbaar bij de ledenservice van Het Stripschap en de stripspeciaalzaken.

BDJ

EEN GESLAAGD EVENEMENT!

BØRGE RING-DAG:
Zondag 17 januari jongstleden werd in de Meervaart te Amsterdam de door Het Stripschap georganiseerde **Børge Ring-dag** gehouden. Het festijn werd druk bezocht en mag zonder meer geslaagd genoemd worden. Na de ledenvergadering van Het Stripschap — waarover elders meer — werd er een interessante filmvoorstelling gegeven, met nagenoeg alle films van Børge Ring. Ger-

Børge Ring ruilbeurs 17 januari 1988 in de Meervaart

ben Schermer, de organisator van het Holland Animation Filmfestival, had dit in samenwerking met de afdeling filmzaken van Het Stripschap geregeld.
Na de voorstelling werd Børge Ring geïnterviewd door Piet Kroon, de voorzitter van Holland Animation. Ring maakte onmiddellijk van de gelegenheid gebruik om een foutje recht te zetten. Tussen alle animatiefilms zat er ook één die niet van zijn hand was.

De belangstelling voor de traditionele veiling viel erg tegen. Er gingen mooie albums weg voor spotprijzen. Pech voor de vorige eigenaar, mazzel voor de koper.

BDJ

JACHT OP DE MARSUPILAMI

Een Vlaamse uitgever loofde onlangs een prijs uit voor de meest originele recensie, die over zijn uitgaven geschreven zou worden. Tja, het is natuurlijk een manier om aandacht op je produkt te vestigen.
Een veel sympatiekere manier van 'aandacht trekken', is de methode die uitgeverij Dargaud Benelux toepast. Begin oktober viel er een staart bij mij in de brievenbus. Niet zomaar een staart, maar een gele, met zwarte stippen. En verder? Niets. Nou ja, een klein wit kaartje, met de mededeling:
'We gaan naar hem op zoek... Tot binnenkort (4 november om 17 uur in uw agenda aanstippen).'
Zoiets maakt natuurlijk nieuwsgierig. Een jacht op de marsupilami? De gedachte komt bij me op om Greenpeace in te seinen, of de dierenbescherming. Maar bij nader inzien, de marsupilami kennende zullen het de

jagers zijn die steun nodig hebben...
Mijn nieuwgierigheid nog meer aangewakkerd. Een 'ansichtkaart' viel in mijn bus. Drie fiere, onverschrokken Belgische jagers staren mij aan. Je zou bijna medelijden met ze krijgen.
In het volgende nummer zal ik verslag doen van de presentatie van het album **De staart van de marsupilami**, want ik heb het sterke vermoeden dat de post die ik ontving, op dit nieuwe album betrekking heeft. Misschien kan de andere Belgische uitgever hier lering uit trekken. Niet de recensent lokken met een beloning voor een originele recensie, maar een ludieke stunt bedenken.

BDJ

DERDE LEIDSE STRIPDAG

Op zondag 28 februari wordt door De Leidse Strip Shop en het buurthuis 't Spoortje een stripdag georganiseerd die gehouden wordt in 't Spoortje.
Het programma van deze Derde Leidse Stripdag is niet erg verrassend: ruilbeurs, stands van stripwinkels, video-voorstellingen, striptekenwedstrijd, tentoonstellingen en tekenaars die signeren.
De ruilbeurs is open voor alle verzamelaars. Zij kunnen tegen vergoeding van ƒ 2,50 per meter tafels huren. Aanvragen hiervoor telefonisch bij buurthuis 't Spoortje (070 - 210649) of de Leidse Strip Shop (070 - 121802).
De toegangsprijs is 1 gulden; voor kinderen onder de twaalf jaar 50 cent. Aanvang is om 10.00 uur en iedereen kan er terecht tot 16.00 uur. Het buurthuis 't Spoortje is vanaf het station met buslijn

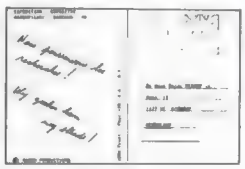

13 te bereiken.
Adres Buurthuis 't Spoortje, Bernhardkade 40, 2316 RX Leiden. Telefoon: 070 - 210649.

NL

NIEUWS

CLUMZY-CLUB J TROFEE

Na het succes van de eerste wedstrijd in 1985 en omdat — zo zeggen de organisatoren — de stripwereld een injectie vers bloed nodig heeft, wordt dit jaar voor de tweede maal door uitgeverij Clumzy en de Gemeentekrediet Club een striptekenwedstrijd georganiseerd. Ditmaal met het thema 'IDOLEN'. Het is de bedoeling dat de deelnemers een of twee stripverhalen van minimaal 4 en maximaal 12 pagina's in zwart/wit tekenen. Of je dit in realistische of humoristische tekenstijl doet, maakt niet uit.
Inzendingen in fotokopievorm (GEEN ORIGINELE TEKENINGEN) kunnen tot uiterlijk 31 mei 1988 gestuurd worden naar CLUMZY-CLUB J TROFEE, Pachecolaan 44, 1000 Brussel. Vermeldt steeds je naam, volledig adres en telefoonnummer.
Op dit adres kan ook een volledig en gratis reglement opgevraagd worden.
In juni 1988 beraadt de jury zich over de inzendingen. De bekendmaking van de winnaars zal in september plaatsvinden. De prijs bestaat uit een publikatie in albumvorm en een prijzenpot van 20.000 Bfr. (of 10.000 Bfr. daarover is wat verschil in de informatie van de beide organisatoren) zal in september plaatsvinden. De prijsuitreiking vindt plaats in het gebouw van Het Gemeentekrediet, Passage 44, Brussel.

NL

STRIPFIGUREN TE GAST BIJ 'KOIK 'RS AN'

De edities **Dagblad voor Westfriesland** en **Enkhuizer Courant** van het **Noordhollands Dagblad** hebben een naam opgebouwd met hun zogenaamde dagtekeningen. De eerste jaren tekenden Barend Lammes en Kees de Boer iedere dag hun visie op het regionale nieuws van die dag (zie **Stripschrift** 206, pagina 22). Tegenwoordig is het regionale nieuws verruild voor een Westfriese spreuk of uitdrukking. Sinds Kees de Boer naar Arnhem afreisde, wordt de rubriek **Koik 'rs an** naast Barend Lammes verzorgd door de tekenaars Hein Haakman en Tom van Wanrooy. De rubriek is nog steeds erg populair, zo vertelt een redacteur:
'Er zijn zelfs mensen die alleen een abonnement op de krant nemen om de dagtekeningen niet te missen. Leuk? Nou, voor ons journalisten is dat niet zo leuk!'

Wat de rubriek voor ons stripliefhebbers aantrekkelijk maakt is dat de tekenaars regelmatig bekende stripfiguren in een gastrol ten tonele voeren, om de spreuk of uitdrukking in beeld te brengen. Bijvoorbeeld **Suske en Wiske**, die een schitterende vertolking ten beste geven van de uitdrukking 'skeerzoen'.

In oktober kwam — tot grote hilariteit van de tekenaars, de spreuk 'Kees-de-boere' aan bod. Dit blijkt een ouderwetse dans te zijn, waarbij in het begeleidende lied steeds de naam Kees de Boer voor kwam. Een naam die lezers van het blad **Eppo Wordt Vervolgd** bekend in de oren zal klinken. Immers, Kees de Boer is ook de tekenaar van de strip **Max Laadvermogen**.
Heel toepasselijk liet tekenaar Tom van Wanrooy bij deze uitdrukking de gastrollen vervullen door de stripfiguren Doortje en Max Laadvermogen.

BDJ

RRAAH!

Er is een nieuw Duits informatieblad voor stripliefhebbers dat de tekortkomingen van alle andere vakbladen als onregelmatig verschijnen, achterlopende berichtgeving en dergelijke wil voorkomen. Het blad verschijnt in februari, mei, augustus en november en zegt praktijk en toekomstgericht te zijn, een kaleidoskoop van het stripverhaal. Verder worden portretten van stripauteurs en -kunstenaars gegeven.

Doel van het blad — objektieve en allesomvattende informatie over alles wat in het Duitse taalgebied geproduceerd wordt.
Het eerste nummer 1/87 omvat een artikel over André Juilard (met bibliografie), Thalia-Buchhaus (een van de best gesorteerde (strip)boekhandels in Hamburg), Paul Derouet (medeeigenaar van agentschap Becker - Derouet, gespecialiseerd in bemiddeling tussen stripmakers en -uitgevers).
Vaste rubrieken zijn: News, Preview-galerie (voorpublikaties van 1 pagina van stripverhalen die dit voorjaar verschijnen), Merchandising, Klatsch & tratsch. De lay-out van het blad is rommelig, druk. Er wordt veel informatie gegeven.
Als ze hun doelstellingen in de toekomst waar kunnen maken, zal het een zeer goed informatieblad zijn.
De redaktie en lay-out wordt gedaan door Eckhart Sackmann en Peter Hörndl. Uitgever: Verlag Sackmann und Hörndl, Eppendorfer Weg 67, D-2000 Hamburg 20. Telefoon in Duitsland 040/491 21 21.

De prijs van het blad is DM 3,-. Een abonnement voor Nederland DM 15,50 door overmaking op rekening 937 37 - 209 van Postambt Hamburg t.n.v. Sackmann und Hörndl onder vermelding van RRAAH!

NL.

SUPERHOMO MAG NIET

Alpha Flight is een groep Canadese superhelden, waarvan de comics uitgegeven worden door Marvel. Een van de leden van het team, **Northstar** was homo. Was, want de superheld is van het toneel verdwenen. Kelvin mcKinney in het Amerikaanse **The advocate** van augustus 1987: 'Helaas werden de lezers (van Northstars homoseksualiteit) pas op de hoogte gesteld tegen de slechtste en machtigste vijand waar hij ooit tegenover had gestaan: aids.'
Volgens Bill Mantlo, de schrijver van onder andere Alpha Flight zijn er voor de goede verstaander altijd aanwijzingen geweest in de strip voor Northstars homoseksualiteit en zijn talrijke contacten met mannen.
Toen Mantlo opdracht kreeg van zijn redacteur om een aantal karakters uit de strip te laten verdwijnen zag hij in die losse seksuele relaties een mogelijkheid om Northstar aids op te laten lopen en aldus Mantlo: 'Het zou me bovendien de mogelijkheid geven een angstaanjagend, verdrietig en controversieel onderwerp in een strip te behandelen.' Hoewel het woord aids nog niet was gevallen reageerde niet iedereen positief op de ontwikkelingen in de serie.

Carl Potts, redacteur bij Marvel: 'Nu hadden we het enige tamelijke populaire Marvelkarakter waarvan algemeen aangenomen werd dat hij homo was en die was stervende aan aids. Je moet het één niet gelijk stellen met het ander.' Ook de directie van Marvel was niet ingenomen met de ontwikkelingen. Northstar, kreeg Mantlo van hen te horen, mocht niet doodgaan aan aids en al evenmin homo zijn.

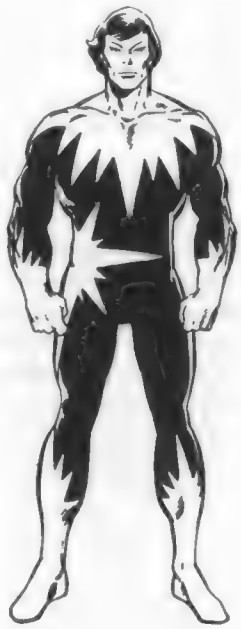

NIEUWS

Uiteindelijk verdween Northstar van het toneel op een typische comicmanier: hij kon niet tegen de voor hem onzuivere atmosfeer van de aarde en ging terug naar de planeet waar hij vandaan kwam.
Bill Mantlo heeft het laatste woord: 'Northstar kon niet als een homo-karakter leven in de strip omdat het te controversieel is. Eerlijk gezegd denk ik dat het hypocriet en zinloos is. Maar dat is de stripwereld.'

De enige Nederlandse uitgave die ooit verscheen van Alpha Flight.

HP

Vlotvetter contra Van Krampen

Met opluchting ziet Cor van Krampen, een nette ambtenaar van de sociale dienst, zijn streberige buren vertrekken. De vreugde voor hem en zijn gezin (vrouw, zoontje, poedel) is echter van korte duur: met een donderende klap dienen de nieuwe buren zich aan. Hun verhuiswagen heeft zich in de gevel van Van Krampens woning geboord, hun bull-terriër heeft zich meteen aan het keurig gekapte poedeltje vergrepen en op de weg voor het huis stellen de kinderen van de nieuwe buren een keur aan excentriek en onsmakelijk gedrag tentoon. Het gezin Van Krampen heeft kennis gemaakt met de familie Vlotvetter.
De vete tussen beide gezinnen is het onderwerp van de strip **Vlotvetter & Van Krampen**, die vanaf nummer 4/88 wordt gepubliceerd in het weekblad Aktueel, dat voor een groot deel gevuld is met sensationele reportages en pin-ups. De strip wordt geschreven en getekend door de jonge Schiedamse tekenaar Leo Immerzeel, die eerder strips publiceerde in De Vrije Balloen en verder strips maakt voor de huisorganen van Fiat en Texaco. Het thema van zijn strip is natuurlijk bekend: **De familie Fortuin** van Ruud Straatman en Peter de Wit bijvoorbeeld heeft hetzelfde uitgangspunt. Het is echter duidelijk dat het in Immerzeels strip een stuk harder zal toegaan — in een boulevardblad als Aktueel zijn andere grappen mogelijk (en gewenst) dan in een jeugdblad als het Sjors en Sjimmie stripblad v/h Eppo Wordt Vervolgd. Over het karakter van zijn strip zeg Immerzeel in een kort interview dat de eerste aflevering van **Vlotvetter & Van Krampen** inleidt: 'Het goede van deze strip is dat je er alle kanten mee uitkunt. Er zit een heel groot sociaal aspect in. Via de figuurtjes kun je allerlei maatschappelijke wantoestanden van dit moment met een knipoog aan de orde stellen. De zoon van de keurige meneer Van Krampen is bijvoorbeeld een voetbalsupporter van FC Den Haag, een echt stuk tuig. Door hem op een karikaturale manier af te schilderen, kan ik mijn kritiek kwijt op dat soort mensen. Maar zo zijn er veel meer dingen natuurlijk. Door er actuele elementen in te verwerken krijg je een stukje herkenning.'
Voortaan hebben striplieffhebbers dus een extra reden om bij de sigarenboer op hun gemak de Aktueel door te bladeren (de strip staat achterin).

PvO

OPROEP

Tot nu toe is in Stripschrift geen aandacht besteed aan **Maus**, de bijzondere strip van Art Spiegelman over de jodenvervolging in de tweede wereldoorlog. Momenteel werk ik aan een artikel over de ontvangst van deze strip aan de hand van perspublicaties. Ik zou hierin graag ook reacties verwerken van lezers. Lezers van Stripschrift die **Maus** hebben gelezen en hun gedachten hierover in een brief willen opschrijven kunnen deze tot ongeveer een maand na verschijning van dit nummer richten aan mij, Hans Pols, via het postbusadres van Stripschrift.

HP

SWARTE BEKENDE NEDERLANDER?

Joost Swarte (1947) is hard op weg om een bekende Nederlander te worden. Nooit eerder werd aan een overzichtstentoonstelling van een Nederlandse kunstenaar zoveel aandacht besteed als aan **Joost Swartes Wereldtentoonstelling**. Niet alleen werd de tentoonstelling besproken in alle kranten, ook tijdschriften zagen aanleiding in de tentoonstelling om eens uitgebreid aandacht aan Joost Swarte en zijn werk te besteden — Oor maar liefst met 16 pagina's — en we konden hem als gast zien in diverse praatprogramma's op de Nederlandse televisie. Ik herinner mij **Nieuwsspits**, **Applaus** en het culturele programma van de VPRO, maar het kunnen best nog meer programma's geweest zijn. Hoewel er altijd in Nederland fanatieke bewonderaars zijn geweest van Swartes werk lijkt hij nu definitief bekend te worden bij het 'grote publiek'. Misschien tot verdriet van de snobs die zien dat het niet langer 'hun' Swarte is.

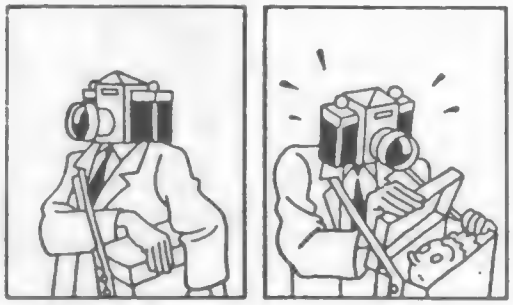

Joost Swarte maakte in zo'n 15 jaar tijd een ontwikkeling door van undergroundtekenaar tot één van Nederlands meest gevraagde illustratoren. Zijn succes op dit moment heeft denk ik te maken met de beeldtaal die hij hanteert, een taal ontleent aan het stripverhaal en met name het stripverhaal zoals Hergé en de andere klare lijnvertegenwoordigers die maken. (De term klare lijn overigens is afkomstig van Joost Swarte).
Swarte studeerde aan de Academie Industriële Vormgeving Eindhoven. In 1971 richtte hij het tijdschrift **Modern Papier** op dat in 1972 fuseerde met **Tante Leny presenteert**. Voor dit blad bleef hij jarenlang strips maken. Van 1972 tot 1979 tekende hij **Katoen en Pinbal** voor het jeugdblad **Jippo**. Ook voor kinderen maakt hij **Niet zo, maar zo** en **Dr. Ben Cine & D.**, beide voor de kinderbijlage van Vrij Nederland en met Willem **De Wereldreis van Rik en Klaartje**. Zijn meest bekende werk voor kinderen is denk ik de serie kinderpostzegels die Swarte maakte in 1985, een serie waarvoor hij meerdere prijzen ontving. Halverwege de jaren zeventig ging Swarte via zijn vriend Willem (Bernard Willem Holtrop) werken voor het Franse Blad **Charlie mensuel**. Werk uit deze periode werd in 1980 gebundeld in **L'art moderne de Joost Swarte**, waarmee Joost zijn naam vestigde in Frankrijk. L'art moderne de Joost Swarte dat in 1986 pas in Nederland verscheen als **Moderne kunst** is tot nu toe Swartes enige stripalbum. Sinds ongeveer 1976 ging hij zich steeds meer bezighouden met het vervaardigen van illustraties met name voor het Belgische blad **Humo** en boekenbijlagen van Vrij Nederland. Een belangrijk deel van dit werk werd gebundeld in **Swarte hors serie**. Behalve kleurenillustraties en de genoemde kinderseries ontwierp Joost Swarte in de loop der jaren ook ex-librissen, platenlabels en -hoezen, letters, affiches (vaak ook uitgevoerd als zeefdruk) en de reeds genoemde postzegels.

Al deze objecten waren te zien op de Wereldtentoonstelling die van 30 oktober 1987 tot en met 3 januari 1988 te zien was in de Vishal, een dependance van het Haarlemse Frans Halsmuseum aan de Grote Markt.
De grootste verrassing van deze tentoonstelling vond ik het leesobject, **Coup d'Alpha**, een leestafel gebaseerd op de hoofdletter A die is aangekocht door het museum. Een nieuw bewijs van Swartes veelzijdigheid als kunstenaar.
Al het originele werk van Swarte was ingelijst aan de wanden van de hal te bekijken en gegroepeerd volgens drie thema's: angst, literatuur en theater. In een aantal gevallen waren onder de originele werken schetsen gehangen zodat het heel gemakkelijk was de uiteindelijke plaat en het ontwerp met elkaar te vergelijken.
De overige ruimte werd ingenomen door het leesobject, decorstukken die Swarte maakte voor een toneelstuk gebaseerd op zijn werk en vitrines met het werk zoals dat in de loop der jaren in druk verscheen.
Een heel uiteenlopende collectie tijdschriften, boeken, kaarten, portfolio's en enkele objecten. Wat al deze producten gemeen hebben is de zorg die besteed is aan het ervaardigen ervan.
Swarte is een perfectionist die rustig de oplage van het boek afkeurt wanneer de kleuren niet aan zijn eisen voldoen.
Wat enigszins tegenvalt is de catalogus **Plano** behorend bij de tentoonstelling. **Plano** is een prachtig boekje, zowel wat de inhoud als wat de uitvoering betreft. Het is echter geen volledige tentoonstellingscatalogus. Er was in Haarlem, en later in Arnhem, veel meer te zien dan in de catalogus. Geheel onbegrijpelijk is dit niet, want de samensteller van **Plano** heeft er naar gestreefd werk op te nemen dat nog niet eerder in druk verscheen, hetgeen prettig is voor hen die ook in het bezit zijn van **Swarte hors serie** maar een wat onvolledige indruk maakt. Dat neemt niet weg dat **Plano** nu een zeer aantrekkelijk vormgegeven boekje is met een prima essay van Paul Hefting, veel goed kleurendrukwerk en dat tegen een betaalbare prijs.

HP

68 PAGINA'S, 18 PIKKEN

DE TIJDSCHRIFTEN IN SEPTEMBER EN OKTOBER

KUIFJE

Het weekblad Kuifje heeft nog maar een fractie te bieden van wat het vroeger had. Als Kuifje niet in leesmappen zat, betwijfel ik of het nog erg lang zou bestaan. Successeries zonder enige smaak zoals de Brokkenmakers (37) en Chick Bill (40) worden afgewisseld met kinderachtige dingen als **meneer Edouard**. Alles bij elkaar maakt Kuifje een onevenwichtige indruk. Soms is er toch iets moois, zoals **Bruce J. Hawker** (vanaf nummer 40), een paar korte verhalen en hoofstukken: **Lou Smog** (37), **De zwervers van generzijds** en **Het veen van de angst** van de nieuwe Humblet (38, 41).
Veel korte verhalen waren er van Delaby (36, 37, 38, 39), een jonge tekenaar — die **Cranach** voort gaat zetten — met een vrij traditionele tekenstijl. Weinig opvallend, wel aardig was werk van Delitte en Vernal (42).

ROBBEDOES

Niet in de leesmap zit Robbedoes en dat is jammer want de geruchten worden steeds sterker dat de uitgave van het blad niet langer rendabel is. En dat is weer jammer omdat Robbedoes na een slechte zomer weer veel moois had te bieden. In nummer 2577 begon een nieuwe aflevering van **Jerome Bloks** door het duo Dodier en Makyo. Ditzelfde duo was verantwoordelijk voor het microverhaal in Robbedoes 2579, een nummer met een schattige omslag van Frank. Andere nieuwe series waren **Hondse tegenstanders van Attila**, een uiterst flauw werkje van Rosy en Didgé (2578), **Archie Cash** (2582), **Jess Long** (2585) met een scenario van Wasterlain en **Boskovich** van Cossu (2586). Meest spectaculaire nieuwe strip was **Het oog van de jager** door Berthet en Foerster. Prima korte verhalen waren er ook: **De witte ridder** door Gabrion (2577), **Dit al gehoord?** (2578), **De gieren** (2578, 2579, 2580, 2581, 2586), **G. Ratzerk** (2580, 2583), **Vrouwen in 't wit** (2580, 2585), **Stefan** (2581), **Opa in de film** (2585) en een kort verhaal van Hermann: **De koetsier**.

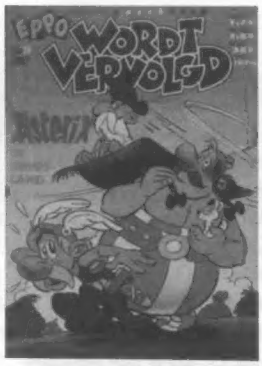

EPPO WORDT VERVOLGD 39

In Eppo Wordt Vervolgd 39 begon de nieuwe **Asterix**. Twee, drie weken later was het boek overal verkrijgbaar. Opmerkelijk is dat Eppo WV veel strips aankoopt, behalve Asterix waren dat de laatste tijd ook **Kasper, Mick mac Adam, Lefranc** en **Condor** bijvoorbeeld. De Nederlandse productie daarnaast valt erg tegen: **Simon Spitsmuis** en **Max Laadvermogen** zijn bijvoorbeeld niet al te denderend. Nieuw in nummer 44 is **Gestrand op Thyton** een SF-strip van Sidney Jordan waaruit Stripschrift al in 1980 een pagina voorpubliceerde.

TITANIC 35

In ben niet vies van sex (wie wel?) maar Titanic 35 werd me toch wat te erg: Ik heb ze geteld: op 68 pagina's die het blad telt kwamen 18 pikken in beeld, bovendien merendeels in opgewonden toestand. Verder viel de inhoud van het blad uitstekend te lezen, hoor, maar het viel wel op. Nieuw in Titanic waren **De erfgenaam**, het vervolg op **De overlevende** van Gillon (35) en **Villa Duisternis** (36) van Rodolphe en Ferrandez. Blij was ik met de terugkeer van **Suikerbuik** in nummer 36.

WORDT VERVOLGD 76 EN 77

Op de cover van Wordt vervolgd 76 Nestor Burma, die zijn onderzoek naar **120, rue de la gare** vervolgt. Dit kon wel eens de langste strip worden die ooit gemaakt is. Een twijfelachtige eer, want ondanks de samenvatting snap ik er geen snars meer van. Nieuw in datzelfde nummer van Wordt vervolgd **Gemeenschappelijke vijanden**, het eerste lange verhaal van Dieter Lumpen. In kleur. Een Nederlands talent, Joris Vermaasen, mocht de achterpagina voltekenen. Meer Nederlanders troffen we aan in nummer 77: Ben Vranken met **Nashville Tennessee** en Lian Ong — wat mij betreft een ontdekking — maar haar eerste 'strip' moet ze nog maken.

PILOTE & CHARLIE 17

De marsupilami kijkt ons aan vanaf de cover van Pilote & Charlie 17. In dit nummer een voorpublicatie uit **De staart van de marsupilami** en **La mascotte** (Rantanplan). Verder afleveringen uit de lopende reeksen en een zeer korte strip van Druillet. In nummer 18 lopen alle lange verhalen af om ruimte te maken voor een nieuwe formule met nog enkel korte strips. In nummer 18 staan verder korte verhalen van Franck en de Groot, een grappige AIDS-strip van Chiavelli en de 23 pagina's tellende detective **A comme Acteur** van Saudelli.

VECU 29

Ook in Vecu 29 lopen alle series af om ruimte te maken voor de nieuwe formule. Kortom het gaat niet zo best met een aantal bladen. Vecu 29 is wel heel dik (148 pagina's) en bevat veel leuke strips. Mijn aanrader om te verhalen is **Milosz** van Cordonnier en Rodolphe.

CIRCUS 113 EN 114

In Circus 113 een walgelijke strip van Bucquoy en Veronik: **Lou Strass**. Je moet toch ziek zijn om zoiets te bedenken. Verder ziet het blad er goed uit ook al was **La patrouille des libellules** hier en daar ook nogal eh... schokkend. Grappig is dat in **Le chariot de Thespis** een Nederlander voorkomt, die dus ook Nederlands spreekt.
Nieuw in nummer 113 is **Dark Shak**, geschilderde science fiction van Patrito. Voor de liefhebbers, okay?
Nieuw in Circus 114 waren

NIEUWS

Le destin de Sara (Hernu) en het tweede deel van **Alise et les argonauts** van Font en Cothias. En dat is aan mij niet besteed.
Circus 114 bis bood korte verhalen van onder meer Saudelli, Joos, Tronchet, Clavé (die Altuna's Senor Lopez parodieerde) Font, Cordonnier en twee afleveringen van **Torpedo 1936** in kleur.

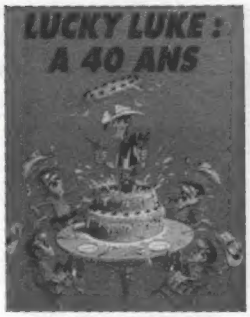

VEEL KORTE VERHALEN

DE TIJDSCHRIFTEN IN NOVEMBER EN DECEMBER

Twee Franse tijdschriften veranderden, zoals ik al eerder aankondigde, van uiterlijk. **Vecu** is voortaan een tweemaandelijkse uitgave met ten eerste een lang compleet verhaal, ten tweede twee korte verhalen met als thema faits divers en de Franse revolutie, ten derde een aantal vervolgstrips en tot slot een gedeeltelijke voorpublicatie van een nieuw album. **Pilote et Charlie** bevat voortaan een dossier, de gebruikelijke nieuwtjes en uitsluitend korte complete strips. Moet het korte, complete verhaal de Franse bladen redden?

VECU 30

Het complete verhaal van 44 pagina's in **Vecu 30** is **Quand vient de mousson** van **Astrain** en Harriet. De laatste werkte al samen met andere tekenaars. Voor Astrain is het zijn debuut. Het is een aardig verhaal geworden dat zich afspeelt in Spanje en het Verre Oosten.
Verder in Vecu complete verhalen van **Jusseaume en Bardet** en **Cordonnier** en **Rodolphe**, fragmenten uit strips van **Franz** (Nuits sauvages) en **Kraehn/Pellerin** (Les esperons d'or). De vervolgstrips komen van **Yves Swolf**, tekenaar van Durango (Dampierre) en **Griffo en Dufaux** (monsieur de Giacomo C.). Een strip over Cassanova en Griffo's vierde serie op het moment.

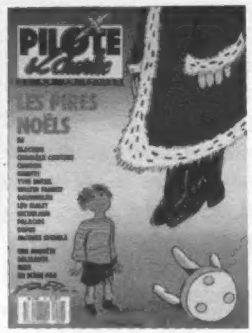

PILOTE & CHARLIE 19 EN 20

Aardig in **Pilote et Charlie 19** is een kort verhaal van **Vink**: Histoire légère. Verder kwamen de korte strips in dit nummer van **de Boccard en Blanchim, Gigi, Boem en Rodolphe, Scheuer** en **François Thomas.** Verder heel veel tekst in dit weinig opvallende eerste nummer nieuwe stijl. Ook Pilote et Charlie 20 stelt weinig voor. Leuk is het dossier over Lucky Luke. De korte strips komen van **Fred, Palacios, Siccomoro** en **Cornillon.**

BIG BALLOON STRIPSPECIAL

Ook in de **Big balloon stripspecial** die Oberon rond de stripdriedaagse uitgaf stonden alleen korte verhalen. Gemaakt, dit keer, door **Dave Stevens** en **Bruce Jones, Cailleteau/Vatine, Gerrit de Jager, Theo van den Boogaard, Gimenez** en **Trillo, Rouge/Cothias** en **Martin Lodewijk.** Een reclamefolder was het eigenlijk voor een aantal pockets en albums die gelijk met het tijdschrift uitkwamen. Mager.

WORDT VERVOLGD

In het novembernummer van **Wordt vervolgd**, met een mooi omslag van Matena, komt een einde aan **De Chninkel** en het fraaie **De dans der dolken.** Verder troffen we in dit nummer werk aan van **Pellejero/Zetner, Pinell en Raff** en **Tradi en Malet.** Nummer 79 was extra dik. Hoogtepunt in dit nummer was de veelbelovende start van **Comes'** nieuwste strip Amber. Ook nieuw waren De Sterreavonturen van **Torres** ruimteheld Rocco Vargas.

Naast de lopende reeksen waren er korte strips van **Gerrit de Jager** (die man publiceert practisch overal in), **Bert van de Meij, Paul Teng, Lian Ong** en een nieuwe aflevering van **Cabanes** prachtige Blindemannetje. Een mooi nummer met bovendien een stuk van Martijn Daalder waarmee de aanzet werd gegeven tot een **fikse** discussie over stripkritiek.

USA MAGAZINE

USA magazine verschijnt vanaf nummer 30 niet langer bij Albin Michel, maar bij Glénat. In nummer 30 naast veel materiaal geschreven door **Bruce Jones** (waaronder de fraaie 'homostrip' die hij met **Rand Holmes** maakte) ook strips van **Ortiz, Negretta, Eric Puech** en afleveringen van **Spiderman** (Wrightson), **Mechanics** (Hernandez) en **Torpedo 1936** (Bernet). Een goede en gevarieerde inhoud. Helaas is **USA magazine** niet in Nederland verkrijgbaar.

HEAVY METAL

Na een Europees blad met Amerikaans materiaal nu een Amerikaans blad met Europees materiaal. In **Heavy metal**, winter 1987 is het lange verhaal The scarlet mummie van **Siccomoro**, bij ons verschenen in de Prestige-reeks van Dargaud.
Korte strips zijn er verder van **Torres, Stephen Hall, Fernando Rubio, Drew Friedman** en **Chaland.** De hoogtepunten komen van **Liberatore** en **Miguelangel Prado.**

CIRCUS 115

In **Circus** 115 begint een nieuwe aflevering van Le rêve du requin (**Schultheiss**). Wreed! Verder worden in dit nummer de gebruikelijke series voortgezet van onder meer Tito, Hardy, Font. Veelbelovend is de start van Elmer et moi, de nieuwe strip van **André Benn.**

TITANIC 37 EN 38

Veel korte verhalen treffen we aan in **Titanic** 37 en 38. In nummer 37 zijn dat strips van Clerc, Edika en afleveringen van **Carmen cru** (Lelong) en **Kaliber 38** (Franz/Bocquet). In nummer 38 vinden we Voss, Marshall/Van Oudheusden, **Edika,** een **Binet** in topvorm en een extra lange aflevering van **Torpedo.** Pieter van Oudheusden had opnieuw een interview met **Vink.** Dit is ook in Titanic 38 te vinden.
Tenslotte in deze rubriek nog twee weekbladen:

ROBBEDOES

In **Robbedoes** 2585 begint een nieuw avontuur van Jess Long, geschreven door **Wasterlain.** Nog veel fijne strips verschenen in de hierop volgende weken: Boscovich door **Cossu** (2586), Lokje, de nieuwe reeks van **Godard** en **Blesteau** (2587), Starbuck van **Foerster** (2588), De Puzzoletti van **Carin de Brabander** en **Delporte** (2591), **Soda** (2592) en tenslotte het tweede deel van **Laiyna** in nummer 2593. In ditzelfde nummer stonden ook korte afleveringen van **Kogaratsu** en **Theodoor Cleysters.** Daarnaast waren er nog korte afleveringen van de bekende series in de afgelopen zeer genoeglijke nummers van Robbedoes.

EPPO WORDT VERVOLGD

Veel minder plezier beleefde ik aan het lezen van **Eppo Wordt Vervolgd.** Vrijwel alle nieuwe series vielen tegen. Hoogtepunt de afgelopen weken was de nieuwe **Alex: Het paard van Troje.** (48) Triest, maar **Sidney Jordan** bijvoorbeeld valt erg tegen. Nieuw waren nog **Suske en Wiske en de eenzame eenhoorn** (46), **Vidocq** (49) en **De partizanen** (49). Leuk was het omslag van nummer 47 gemaakt door drie opeenvolgende winnaars van de stripschapprijs **De Smet, Matena** en **de Jager.**

HP

Het Stripschap, de vereniging die de waardering voor het beeldverhaal bevordert en het Nederlands beeldverhaal in het bijzonder, is opgericht op 11 oktober 1967 bestaat nu 20 jaar. Twintig jaar vol met aktiviteiten waarbij het belang van het stripverhaal voorop heeft gestaan en nog staat.

Enkele van onze belangrijkste aktiviteiten zijn:

- Het organiseren van de grootste stripbeurs in de BeNeLux.
- de STRIP-3-DAAGSE. Dit jaar op 4, 5 en 6 november in het Congresgebouw in Den Haag.
- Daarnaast organiseren wij tweemaal per jaar DE DAG VAN EEN TEKENAAR. Hier wordt een tekenaar die zijn sporen in de wereld van het stripverhaal heeft verdiend in het zonnetje gezet. Dagen vol verrassingen, zowel voor de bezoekers als voor de tekenaar. Vorig jaar waren dat Francois Craenhals en Børge Ring. De volgende dag van een tekenaar zal in mei gehouden worden. Op deze dagen houden we ook een ruilbeurs, speciale filmprogramma's, en onze Algemene Ledenvergadering.
- KWARTAAL; ons verenigingsblad met beurzen-informatie, informatie van het bestuur en de stripnotering (=een overzicht van alle strips die de voorafgaande drie maanden zijn verschenen).
- De LEDENSERVICE; leden die niet even naar de stripboekenwinkel of boekenwinkel kunnen voor hun boeken kunnen zonder extra kosten bij ons boeken uit de ledenservice bestellen. We gaan in feite voor hen naar de winkels. Het betreft dan uiteraard alleen die boeken die niet overal verkrijgbaar zijn.
- INFORMATIE; niet alleen voor leden maar iedereen die infomatie over strips wil hebben sturen we informatie.

Lid worden kan door f 30,– over te maken op Postbank 15.13.000 of AMRO-Bank 42.11.38.114 t.n.v. Het Stripschap, Amsterdam.

★ uw voordeel:

–Korting op een abonnement Stripschrift.
–Gratis toegang tot de Strip-3-daagse.
–Tijdens de Strip-3-daagse gratis Striptas.
–Gratis toegang op de dagen van een tekenaar.
–Jaarlijks de Stripkalender

Het Stripschap
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Tel: 020-852229

KOPEN!

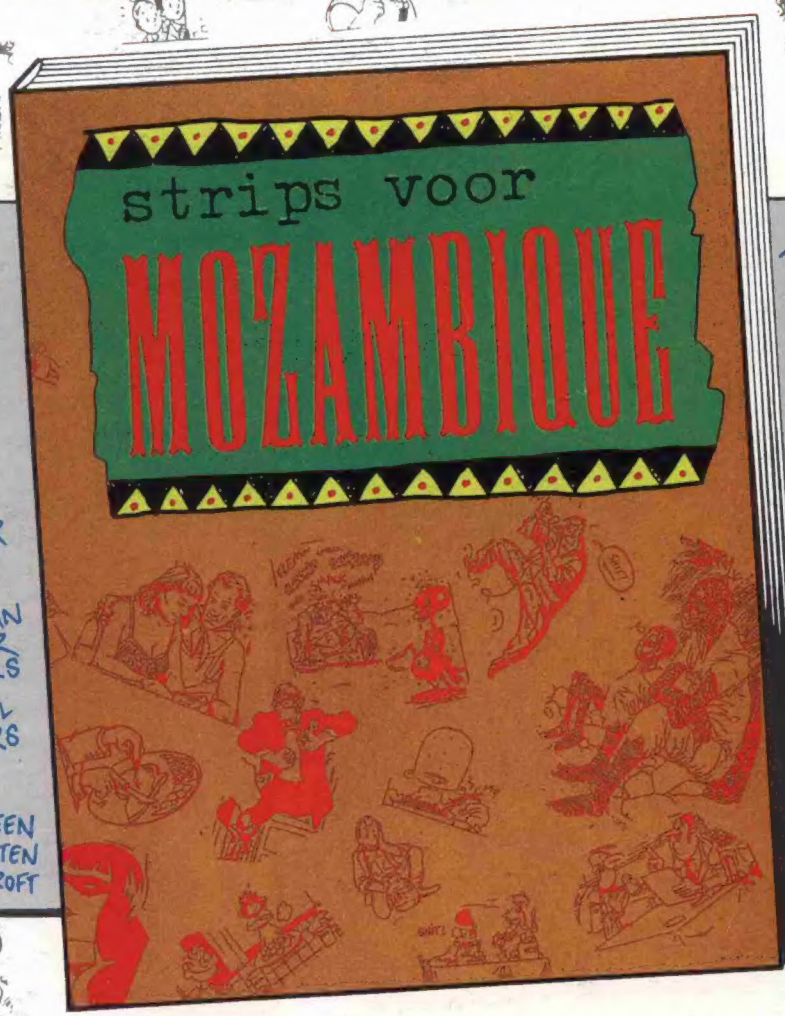

JAN KRUIS
TOON VAN DRIEL
KAMAGURKA

DON LAWRENCE
ERIC SCHREURS
WILLY LAMBIL

BEN JANSEN
EVERT GERADTS
GERARD LEEVER

UCO EGMOND
JOOST SWARTE

CARRY BRUGMAN
KEES DE BOER
HENK KUIJPERS

FRED MARSCHALL
WIL RAAIJMAKERS

WILLY VANDERSTEEN
PETER VAN STRAATEN
ROBERT VAN DER KROFT

THEO VAN DEN BOOGAARD
JAN VAN HAASTEREN
RENE UILENBROEK

ALOYS OOSTERWIJK
PETER HULPUSCH
JAN BOSSCHAERT

GERRIT DE JAGER
WIM STEVENHAGEN
WILLEM RITSTIER

MARC LEGENDRE
MARTIN LODEWIJK

PETER DE WIT
WALTHERY
FRED JULSING

CROMHEECKE
HANCO KOLK

VEERTIG BINNEN- EN BUITENLANDSE TEKENAARS MAAKTEN EEN BOEK WAARVAN DE OPBRENGST BESTEMD IS VOOR DE VLUCHTELINGEN-KAMPEN IN HONGEREND **MOZAMBIQUE.**